

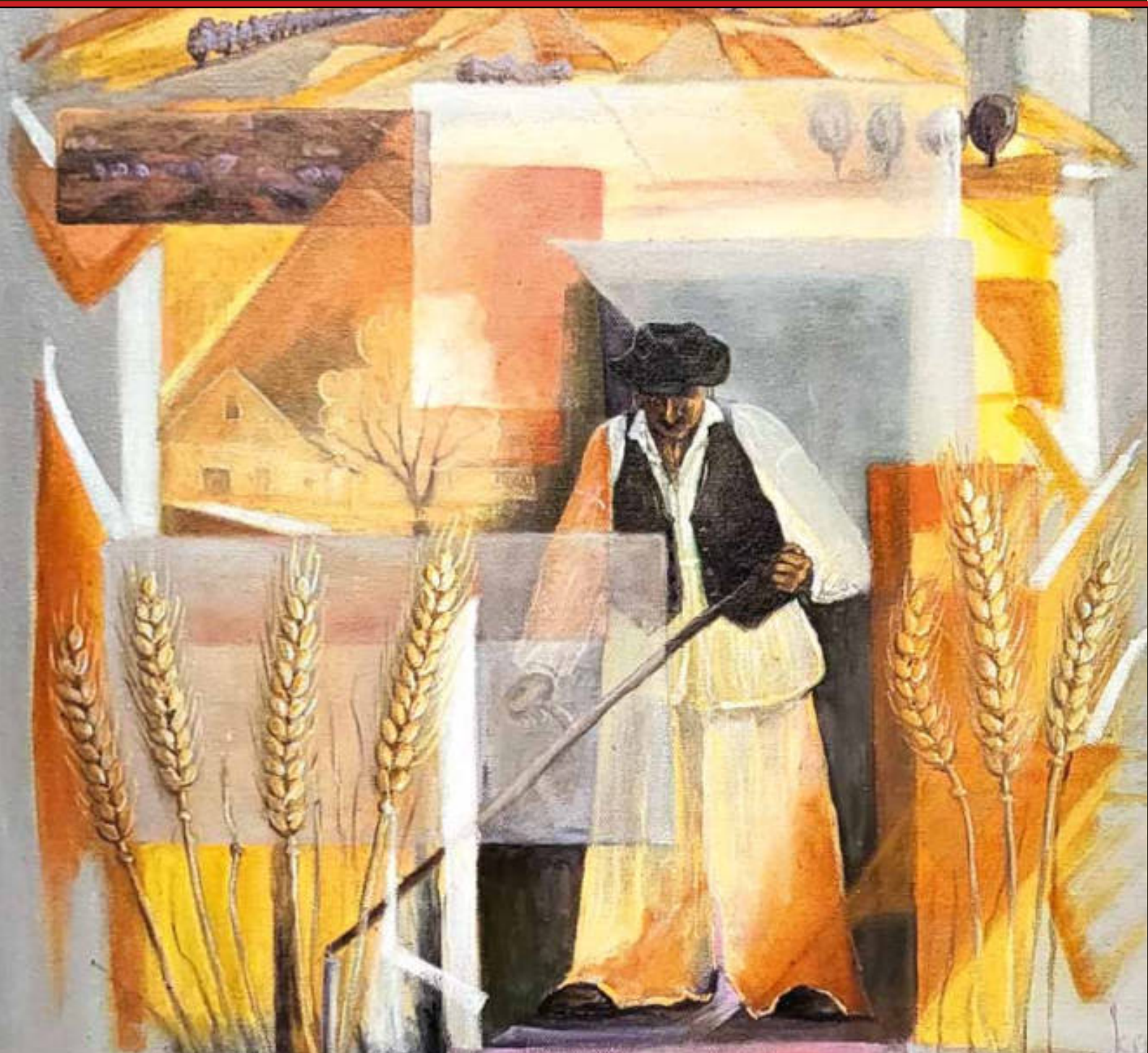
Ilustrirani časopis Udruge bunjevačkih Hrvata »Dužijanca« za kulturu življenja

REVVIJA DUŽIJANCA

Godina VII.
Travanj, 2022.
Broj 11

cijena 300 dinara

REVIJA DUŽIJANCA

REVIJA DUŽIJANCA 11
Časopis Udruge bunjevačkih Hrvata DUŽIJANCA
za kulturu življenja

Godina VII.
Travanj, 2022.
Broj 11

Nakladnik
Udruga bunjevačkih Hrvata DUŽIJANCA
Beogradski put 52, Subotica
ubh.duzijanca@gmail.com

Za nakladnika
mons. dr. sc. Andrija Anišić
predsjednik UBH Dužijanca

Glavna urednica
Nela Skenderović

Uredništvo
dr. sc. Andrija Anišić,
Marinko Piuković, Ljiljana Dulić

Lektura
Mirjana Crnković-Horvat

Korektura
Ana Gaković

Kompjutorska obrada
Jelena Ademi

Tisak
Rotografika
Subotica, 2022.

Naklada: 500

Naslovnica
Josipa Križanović –Zlatni ris (2019.), ulje na platnu, 50x50

Povratak u „normalu“

Organizacija 111. Dužijance, Dužijance 2021. godine započela je u neizvjesnim okolnostima zbog važećih mjera zaštite od virusa i bolesti Covid-19. Odlučili smo odmah na početku godine da ćemo pripremati i raditi sve u nadi da ćemo moći održati sve manifestacije. I, Bogu hvala, uz neka manja ograničenja, to se i dogodilo. Zahvalni smo i sretni što su održani svi sadržaji predviđeni programom Dužijance 2021.

Atmosfera među članovima Organizacijskog odbora i svima koji sudjeluju u organizaciji Dužijance bila je drugačija od one prije pandemije. Osjećala se radost i neki novi polet zbog povratka u „normalu“ nakon dvije godine pandemijskih ograničenja.

Seoske dužijance također su sve održane, osim one u Mirgešu. Dužijanica u Đurđinu proslavljena je s novim župnikom vlč. Danielom Katačićem, a vjernici u Bajmoku, Tavankutu i Žedniku na Dužijanci oprostili su se od svojih dosadašnjih župnika. Zahvalni smo svim župnicima na suradnji, a drago nam je da smo i s novoimenovanim župnicima ostvarili lijepo kontakte i razgovore u vezi s budućom organizacijom seoskih dužijanci.

Središnja proslava Dužijance prošla je u znaku male napetosti zbog incidenta koji se dogodio tih dana. Naime, tih dana napadnuta je jedna hrvatska obitelj zbog čega je vodstvo hrvatske zajednice reagiralo višekratnom medijskom osudom i isticanjem problema. Bogu hvala, iako se na trgu pojavila specijalna policija, koja je sa psima pregledavala prostor oko bine, sve je na kraju dobro i mirno završilo.

Dužijanica je ove godine po drugi put organizirana izvan granica naše zemlje. Nakon vrlo uspješne manifestacije „Dužijanica u Zagrebu“ 2018. godine,

ove godine organizirali smo manifestaciju „Dužijanica u Baji“ u R. Mađarskoj. U izvrsnoj suradnji s hrvatskom samoupravom grada Baje, vrlo uspješno je organizirana dvodnevna manifestacija 14. i 15. kolovoza. No ono što je za nas, s ove strane granice, bilo iznenađujuće, jest bilo mali broj prisutnih na manifestaciji. Ipak, sudjelovalo je mnogo hrvatskih kulturno-umjetničkih društava iz Mađarske. No za Baju i za Hrvate u Mađarskoj bio je to, kako oni ističu, vrlo značajan događaj i mi se tomu veselimo.

Od aktivnosti naše Udruge, s posebnom radošću ističem činjenicu da smo bili u posjetu biskupu Petru Paliću u Mostaru, kojega smo, po ovlasti našeg biskupa Večerina, pozvali da bude gost na središnjoj proslavi Dužijance 2022. godine u Subotici, što je on rado prihvatio. S njim smo, među ostalim, razgovarali i o mogućnosti organiziranja Dužijance u Mostaru 2023. godine. Time bismo, na neki način, zaokružili predstavljanje naše Dužijance izvan R. Srbije, s tim da Dužijancu želimo predstaviti i u Briselu, u sjedištu Europske unije. Posjet Briselu već je bio dogovoren, ali je odgođen zbog pandemije.

Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“ nastojat će i dalje davati svoj doprinos opstanku, životu i napretku hrvatske zajednice na ovim prostorima. Stoga, zahvaljujem svim članovima Udruge na svakom doprinosu. Hvala i svima koji nas podržavaju i pomažu. Hvala i Neli koja je znalacki i s ljubavlju uredila i ovaj broj naše Revije kako se ne bi zaboravilo ništa od onoga što smo radili u protekloj kalendarskoj godini.

Predsjednik UBH „Dužijanica“
mons. dr. Andrija Anišić

Kazalo

PREDGOVOR Povratak u „normalu”	3
RIJEČ UREDNICE Potreba za susretanjima i dodirom s drugima	6
DUHOVNOST – DUŽIJANCA 2021. Struktura grijeha – zapreka cjelovitog razvoja čovječanstva	8
IN MEMORIAM Alozije Stantić	13
IZ POVIJESTI DUŽIJANCE – DUŽIJANCA 2021. Popis biskupa gostiju na Dužijanci	14
Božja riječ – temelj svakog dobra i napretka	16
INTERVJU – DUŽIJANCA 2021. Ujedinjene različitosti kao preduvjet opstanka	22
RAZMIŠLJANJA – DUŽIJANCA 2021. Prilog razmišljanju o odnosu tradicijskog i suvremenog	28
SLAMARSTVO – DUŽIJANCA 2021. Krone od slame u muzejima	32
GLAZBA I DUŽIJANCA – DUŽIJANCA 2021. Opera Dužijanca op. 200 Josipa Andrića u kontekstu prinosa hrvatskoj nacionalnoj operi	36
INTERVJU – DUŽIJANCA 2021. Prioriteti, znanje i rad	42
TAKMIČENJE RISARA – DUŽIJANCA 2021. Vrednovanje prošlosti - zalag za budućnost	48
Ponosni na sve što smo uradili	52
U SUSRET SREDIŠNJOJ DUŽIJANCI – DUŽIJANCA 2021. Djeca zahvaljuju za žetvu i kruh svagdanji	54
Davor i Marija, mali bandaš i bandašica	55
„Risarske igre” u okviru Dužijance malenih	55

U duhu radosti mlade mise	56
Zahvalnost kao Božji dar	57
Okupljeni na zahvali	58
Dužijanica – prenositelj duhovnih vrednota	59
Bez nesebične ljubavi nema budućnosti	60
Kruh – simbol života i vrijednih ruku	61
Kruh koji siti duhovnu glad	62

111. DUŽIJANCA – SREDIŠNJA PROSLAVA DUŽIJANCE 2021.

Književna večer Katoličkog društva „Ivan Antunović“	64
Izložba rukotvorina	65
Doprinos kulturnoj ponudi Subotice	66
Večer ljepote i ponosa	67
„Tradicija je prenošenje vatre“	69
Kruna Dužijance 2021.	70
Ris je gotov, večer zlatom sjaji	70
Blagoslov i ispraćaj bandaša i bandašice	72
„Zahvalnost je stvar odgoja duha“	72
Ponosni na svoj rad i postignuća	75

DUŽIJANCA U BAJI – DUŽIJANCA 2021.

Jedinstvena svečanost Hrvata s obiju strana granice	82
Kruna dužijance	86
Organizatori i pokrovitelji Dužijance u Baji	86

DUŽIJANCA 2021. – OD REVIJE DO REVIJE DOGAĐANJA

Blagoslov polja	88
Predstavljanje bandaša i bandašice na Tijelovo	88
Priskakanje vatre	89
Otvorenje Kolonije slamarki u Tavankutu	89
Natjecanje u pucanju bičevima	90
Bunjevačko tkanje i vezovi	91
Održana XXV. Međunarodna likovna kolonija Bunarić 2021.	92
Kasačke utrke Dužijanica u Subotici	93
Bunarićkim proštenjem završena Dužijanica	93

AKTIVNOSTI UBH „DUŽIJANCA“ 2021./2022.

Bunjevačke i šokačke nošnje na otvorenju EPK-a	94
Skupština UBH „Dužijanica“	95
Sjećanje na Justiku Ostrogonac, rod. Skenderović (1889. – 1971.)	96
Dužijanica 2022. u gradu Novom Sadu – europskoj prijestolnici kulture	97
Risari UBH Dužijanica na berbi kukuruza	97
Sedmi risarski disnotor	98
V. Etnoradionica pravljenja tarane	98
Izborna skupština UBH „Dužijanica“	99
Sajam turizma u Beogradu	99
Izaslanstvo UBH-a „Dužijanica“ u Mostaru	100
Dužijanica u topoteci „Baština Hrvata u Srbiji“	100

SPISATELJSKI IZRIČAJ – DUŽIJANCA 2021.

Romor klasova	102

PROGRAM DUŽIJANCE 2022. ....

108

Nela Skenderović

Potreba za susretanjima i dodirom s drugima

Dragi čitatelji „Revije Dužijanca“!

U rukama držite 11. broj ilustriranog časopisa Udruge bunjevačkih Hrvata „Revija Dužijanca“ za kulturu življenja. Ovaj broj „Revije“ odnosi se na manifestacije, događaje i aktivnosti koje su se u Dužijanci odvijale između dvaju blagoslova žita na Markovo, 2021. i 2022. godine. Manifestacije Dužijance odvijaju se od Markova do proštenja na Bunariću, ali aktivnosti organizatora Dužijance, Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“, traju cijele godine. Rad udruge obilježen je mnoštvom sastanaka i dogovora, radionicama, sudjelovanjem na sajmovima i manifestacijama, aktivnostima kojima se pripravlja sve potrebno za Takmičenje risara i drugim sadržajima.

Među svim sadržajima koji čine Dužijancu, seoskim proslavama Dužijanca, među cijelim nizom događaja vezanih uz središnju svečanost Dužijance, osobito nas veseli, a to čini i svojevrsno težište ove „Revije“, što je prošle, 2021. godine proslavljena Dužijanca u Baji.

Nakon što su Hrvati u Bajskom trokutu prije više od stotinu godina podijeljeni granicom, Dužijanca je na taj način prvi put povezala bunjevačke Hrvate u Subotici i Mađarskoj. Iako je planirano da se ta Dužijanca održi već 2020. godine, zbog pandemije koronavirusa to nije bilo moguće. To je drugi put, poslije Dužijance u Zagrebu, da je najveća manifestacija Hrvata u Subotici izašla iz svojih granica.

U drugom dijelu „Revije“ slikom i riječju popraćena su sva događanja koje je obuhvatio program Dužijance za 2021. godinu.

Osim izvješća o tome kako je protekla Dužijanca u Baji, „Revija“ sadrži prikaz Takmičenja risara, svih održanih Dužijanca u mjestima oko Subotice, izvješća o likovnim i slamarskim kolonijama i izložbama, tamburaškoj i folklornoj večeri, duhovnoj pripravi za svečanu zahvalu, o povorci do trga i predaji kruha domaćinu grada.

Događanja u okviru Dužijance počinju blagoslovom žita na Markovo, tu su i događaji koji najviše okupljaju djecu i mlade, kao što su „priskakanje vatre“ i „pucanje bičevima“. Za one koji vole vidjeti i stvarati ljepotu, to su Kolonija slamarki u Tavankutu, Kolonija Bunarić, izložbe i još mnogo drugoga.

U poglavlju „Aktivnosti“, među ostalim, donosimo fotografiju modela u bunjevačkoj nošnji slovačkog fotografa **Pavla Surovyja** na izložbi održanoj u europskoj prijestolnici kulture 2022., Novom Sadu. Ono što omogućuje život pojedinih kulturama i izvan granica u kojima djeluju jest dodir s drugima, kreativni susret koji donosi novu kvalitetu povezujući drevnu baštinu i suvremene pristupe.

Za razliku od tog dijela „Revije“ koji je više dokumentarnog karaktera, u prvom dijelu „Revije“ u više rubrika donosimo nekoliko tematskih promišljanja o Dužijanci koje prepoznamo kao aktualne.

U poglavlju *Duhovnost* vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov** tematizira strukturu grijeha ili grijeh struktura. Koliki je značaj kolektivne, društvene odgovornosti, ili su važnije osobne, pojedinačne? Odnos pojedinačne i društvene odgovornosti prema životnom okruženju često dovodi do nezadovoljstva stanjem, a nastojanje da svijet bude primjereniji čovjekovom dostojanstvu čini se nedovoljno učinkovitim.

U intervjuu donosimo razgovor s državnom tajnicom, pripadnicom rusinske nacionalne zajednice, **Olenom Papugom**. Potrebno je pogledati vlastiti rad i nastojanja iz vida drugih jer svaki širi pogled doprinosi stvarnijem, jasnijem razumijevanju svojega mjesta, uloge i značaja u društvu. Zatvoreni u sebe bez doticaja s drugima i drugačijima, bez razmjene pogleda i iskustava, otvaramo vrata opasnosti nestvarnog promatranja vlastite vrijednosti i uloge, dopuštamo mogućnost samoprecjenjivanja ili samopodcjenjivanja. Manjine najbolje razumiju jedna drugu, isti su im ciljevi, slični problemi.

Tema o tome smije li se, u kojim prigodama i koliko tradicijsko odijevanje „dopuniti“ ukrasnim, etnodetaljima, traži jasnije stavove i utemeljena promišljanja. Postoji li standard, ima li mjesta kreativnosti u izražavanju pripadnosti etnozajednici odjećom, kad se „smije“, a kad ne smije staviti perlica, idu li skupa šlingana bluza i traperice? Temu smo otvorili promišljanjem **Anite Đipanov** iz Bačkog Monoštora koja je u ovom broju „Revije“ iznijela svoje viđenje i iskustva.

Krune od žitnog vlača koje se prinose na oltar od početka su bile simbol Dužijance. Nisu sve krune sačuvane, neke su se darivale, a neke se nalaze u raznim muzejima, pa ne postoji cjelovita njihova zbirka. Muzej kruna bio bi doprinos vrijednim kul-

turnim sadržajima u Subotici, no ostvarivanje te ideje nadilazi mogućnosti Udruge „Dužijanca“. O toj temi piše **Marinko Piuković**.

Muzikolog **Miroslav Stantić** i u ovom broju „Revije“ dao je svoj doprinos temama glazbe i Dužijance. Piše o jedinoj bunjevačkoj operi „Dužijanca“ Josipa Andrića, donosi njezin sadržaj, upoznaje nas s muzikološkim obilježjima i dosadašnjim izvedbama.

Načini financiranja kulture, a unutar toga i manjinske kulture i tradicije uvijek je suvremena tema, a najviše se tiče onih koji se tom kulturom izravno bave, koji je stvaraju. Europska unija ima fondove koji pokrivaju razne dijelove potreba u društvu, no ozbiljnije razine za apliciranje traže i ozbiljan, profesionalan rad na tom području. U situaciji kad usporedno postoje i manja i veća hrvatska društva i udruge koje sukladno tome imaju razne sposobnosti i mogućnosti, pa i potrebe, svi ma je izazovno zaokružiti financijsku konstrukciju. O svom iskustvu i pisanju projekata u intervjuu govori dr. **Jadranka Stantić**.

Kao svojevrsni *hommage* prošle godine preminulom bačkom hrvatskom književniku Lazaru Franciškoviću, u poglavlju „Spisateljski izričaj“ objavljujemo njegov esej „Romor klasova“.

Uz obilje dobrih fotografija, zanimljivih tekstova i priloga, nadamo se da ćete uživati čitajući ovu „Reviju“ i da će vas, kao zapis o jednom vremenu i ljudima, ona trajno sjećati na Dužijancu 2021. godine.

Urednica

Struktura grijeha – zapreka cjelovitog razvoja čovječanstva

Ljudska povijest započela je radom. Bog je naložio čovjeku da podloži sebi zemlju (Post 1,28), da je čuva i obrađuje. Vječni Tvorac dao je čovjeku mogućnost da svojim radom obogaćuje, oblikuje, preoblikuje, uljepšava i usavršava stvoreni svijet. Čovjek radom osigurava egzistenciju svojoj obitelji. U tome nam je primjer sv. Josip, tesar koji je od svoga rada živio te tom istom radu naučio Isusa. Godina koja je za nama upravo je bila posvećena sv. Josipu, brižnom ocu i uzornom radniku.

Vrijedan i radišan narod na sjeveru Bačke rad na njivi, u vinogradu, bašti, uvijek je shvaćao kao priliku življenja od svoga rada, zarade za kruh svagdanji. Rad na njivi tijekom cijele godine težak je i naporan, jer zahtijeva vrijedne i marljive ruke seljaka koji mora voditi računa o tome da sjeme bude na vrijeme u zemlji koje treba donijeti dobar urod. Nije lako jer je naš zemljoradnik uvijek u neizvjesnosti hoće li biti sve urađeno na vrijeme i kako treba. Jer o tomu ovisi njegova egzistencija. No Bog je htio i blagoslovio je rad da bi čovjek od njega živio. „Čovjek koji je stvoren na njegovu sliku, mora surađivati sa Stvoriteljem u dovršenju stvorenoga i sa svoje strane dati zemlji duhovni biljeg koji je i sam primio. Bog, koji je čovjeka obdario umom, maštom i osjetilima, dao mu je time, na neki način, sredstvo da dovrši njegovo djelo: bio umjetnik ili obrtnik, poduzetnik, radnik ili seljak, svaki je radni čovjek stvaratelj“ (*Populorum progressio*, br. 27). Radom čovjek mora postići jedan duhovni, ali materijalni razvoj.

No često se dogodi da se običan čovjek, radnik, zemljoradnik, uvijek vrti u krug iz kojeg teško može izaći i doživjeti određeni razvoj. Povijest nas uči kako je novac, moć, vlast uvijek bila važnija od pojedinca, radnika, te je radnik, bilo u tvornicama ili na njivi, patio, a njegov rad obezvrijeđen. Kad je čovjek počeo gubiti svoje dostojanstvo, a njegov rad shvaćen kao prilika da se pojedinac obogati, stvara se potreba brzog i jasnog odgovora Crkve. Katolička Crkva razvojem društvena nauka htjela je odgovoriti na teške izazove s kojima su se suočavali radnici.

Prva socijalna enciklika *Rerum Novarum* (*O novim stvarima*) pape Lava XIII. objavljena je 1891. godine. U 19. stoljeću dogodio se veliki napredak industrije i znanosti, ali i promjena odnosa između poslodavaca i radnika, bogatstvo se nagomilalo u rukama

nekolicine, a siromašnih je bilo sve više. Radnici i njihove obitelji imali su premalo da bi mogli dostojno živjeti te su imali potrebu organizirati se u sindikate. Nažalost, stvoren je veliki jaz između bogatih i siro-

mašnih. To ističem da biste vidjeli da se ta slika nije ni danas mnogo promijenila, samo što se kapitalistički sustav i struktura „zarobljavanja“ čovjeka događa na drugačiji način.

Danas bi čovjek radom trebao razvijati svoje talente i sposobnosti te tako doprinijeti osobnom, društvenom, ekonomskom i kulturološkom razvoju. Nerijetko se događa da se čovjeka tretira kao stroj, koji radi preko norme, sedam dana u tjednu, za malu plaću. „To se protivi ljudskom dostojanstvu, društvenim i ljudskim pravima te radnici moraju biti pravedno uključeni u rastuće blagostanje društva i biti uključeni u suodlučivanje na radnome mjestu“, reći će tada papa Lav XIII.

Danas, nakon više od 130 godina od kad je objavljena ta socijalna enciklika, papa Franjo upućuje sna-

žan apel svjetskim moćnicima da rade za pravedniji, solidarniji i bratskiji svijet.

Koliko smo kao suvremeno demokratsko društvo unatoč svim društvenim dokumentima i pozivima učinili ovaj svijet solidarnijim, pravednijim? Jesmo li stvorili takve društvene odnose i strukture koje će se zasnivati na istini, pravdi, poštivanju dostojanstva svake ljudske osobe?

Može li svaki čovjek ostvariti pravo na rad i sigurnu plaću, kao i materijalnu nagradu za sve ono što radi i stvara na plodnoj Božjoj zemlji, njivi? Što nas priječi na putu k istinskom razvoju čovjeka i čovječanstva?!

„GREŠNE STRUKTURE” PRIJEČE ISTINSKI RAZVOJ NARODA

Živimo, nažalost, još u svijetu u kojemu danomice bogati, na račun nerazvijenih i siromašnih, postaju još bogatijima, a siromašni upadaju u dužničko ropstvo i materijalnu i svekoliku bijedu. Promatrati uzroke krize suvremenog društva samo kao ekonomske i političke nije dovoljno. Potrebno je obratiti pozornost ponajprije na moralne uzroke, strukturnim manjkavostima i otklanjanju „grešnih struktura” koje priječe razvoj naroda. Upravo moralni vid društvene analize razlikuje društveni nauk Crkve od političkih i društvenih promatranja nepovoljne društvene stvarnosti i struktura grijeha.

Pojam „grijev struktura” prvi put uporabio je papa Ivan Pavao II. u svojoj apostolskoj pobudnici *Reconciliatio et Paenitentia* (2. prosinca 1984.). Papa objašnjava što se podrazumijeva pod sintagmom „strukture grijeha”: „Međutim, kad Crkva govori o grešnim situacijama, ili kad društvenim grijesima označava određene situacije, ili stanovito skupno ponašanje više ili manje raširenih društvenih skupina ili pak stanovništva cijelih država i blokova, ona zna i proglašava da su ti slučajevi društvenog grijeha plod, gomilanje i sažimanje brojnih *osobnih grijeha*. Riječ je o posve osobnim grijesima onih koji podržavaju ili izazivaju nepravdu ili izrabljivanje; onih koji, premda bi mogli nešto poduzeti da se izbjegnu, otklone ili barem ograniče određena moralna zla, propuštaju to učiniti iz nemara, straha i lažne solidarnosti, zbog skrivanja sudionništva ili iz ravnodušnosti onih koji se izgovaraju da nije moguće izmijeniti svijet; također onih koji sebi žele prištedjeti napore ili žrtve izgovarajući se višim razlozima. Prave odgovornosti, dakle, jesu odgovornosti osoba. Neka situacija – a isto tako ustanova, struktura, društvo – sama po sebi nije subjekt čudorednih čina; zbog toga sama po sebi ne može biti ni dobra ni zla.”

Nažalost, kad se pomno i dobronamjerno pročita Papina misao, onda dolazimo do zaključka da su „strukture grijeha” postojale te da postoje i danas, kako u državi u kojoj živimo, tako i mnogim europskim zemljama. Potrebno je naglasiti da korijen zla leži prvotno u slobodnim i odgovornim osobama, a tek drugotno u strukturama. Grijev se, dakle, događa kao čovjekov osobni čin, ali ne izvan strukturalnoga konteksta s društvenim ambijentom kojemu čovjek, kao osoba, po naravi pripada. Taj strukturalni kontekst, odnosno takva struktura čudorednog ljudskog čina otvara mogućnost da se govori i o grijehu struktura.

„Grijev” i „strukture grijeha” kategorije su koje se ne primjenjuju baš često na situaciju suvremenog svijeta. Međutim, nemoguće je doći do dubljeg shvaćanja stvarnosti ako se pravim imenom ne nazove korijen zla koji nas priječi razvijati se. „Strukture grijeha” na žalost su, smatra papa Ivana Pavao II., radikalno suprotstavljene miru i razvitku u svijetu. Nedugo nakon Apostolske pobudnice *Reconciliatio et Paenitentia*, u enciklici *Sollicitudo rei socialis* (1987.) veliki papa Ivan Pavao II. prvi put u jednom društvenom dokumentu izrekom govori o „strukturama grijeha”. Papa potvrđuje da se današnju situaciju treba pripisati teškoćama različite naravi, a osobito „strukturama grijeha” koje imaju svoj korijen u osobnom grijehu, jer je grijeh uvijek čin pojedinačne ljudske osobe koja je obdarena slobodom. Na kraju se takve grešne strukture šire i postaju izvorom drugih

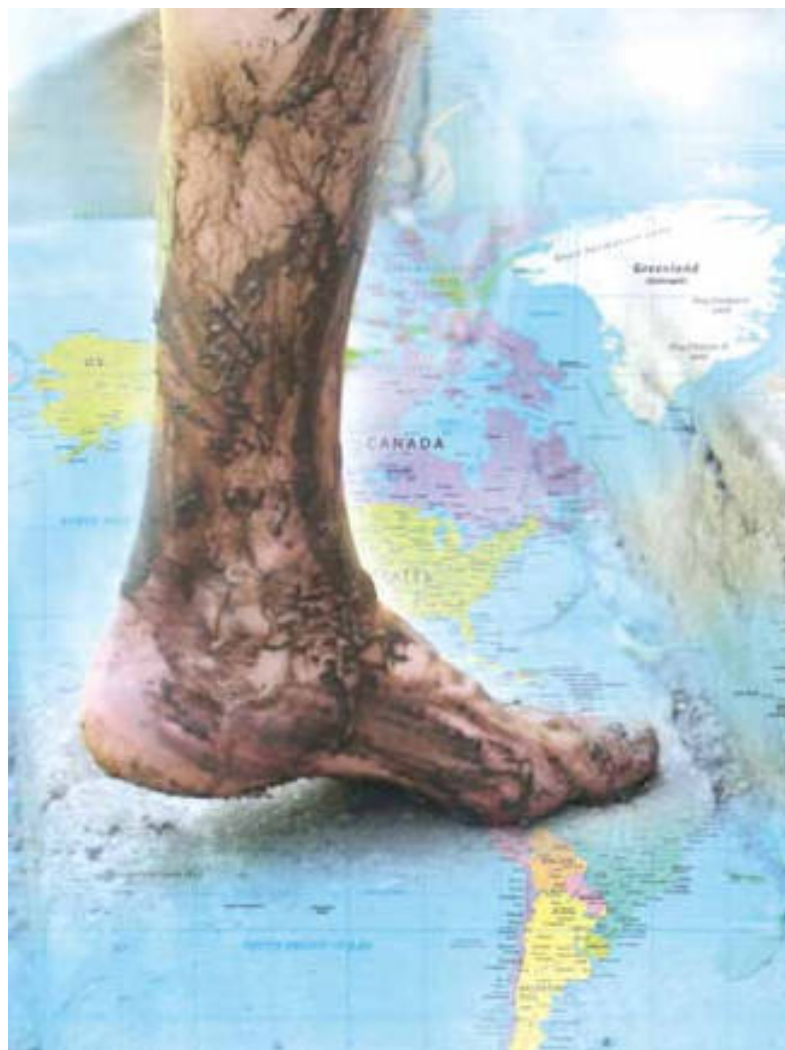
grijeha pri čemu negativno utječu na ponašanje ljudi. Prema njegovu mišljenju, potrebno je više pozornosti posvetiti društvenim i političkim strukturama te ustanovama u svjetlu etičkih i moralnih načela. Čovjek živi u društvu, svoje odnose s drugima nužno strukturira te je njegov boljitak izravno vezan i uz poboljšanje društvenih struktura i mijenjanje zajednice. Često se i u Katoličkoj Crkvi isticalo da je dovoljno promijeniti pojedinca i da će svijet (time) postati bolji. No nije se dovoljno pozornosti posvećivalo važnosti promjena nepravednih društvenih, političkih ustrojstava i struktura, koje naprosto generiraju i potiču društveno-gospodarske nepravde i „ovjekovječuju” zlo.

U svjetlu tog bitnog moralnog aspekta valja promatrati zapreke što stoje na putu razvoja društva. Ako se razvoj naroda nije dogodio ili je možda bio nedostatan u proteklom stoljeću pa sve do danas, onda tomu nisu razlozi samo ekonomske naravi. Zato je potrebno pronaći uzroke moralnog reda koji djeluju na razini ponašanja ljudi kao odgovornih osoba te kočice razvoj. Da bismo otklonili zapreke koje priječe razvoj, potrebno je donijeti čvrste moralne odluke koje za nas vjernike imaju nadahnuće u kršćanskim načelima i uz pomoć božanske milosti.

U prošlom stoljeću imali smo svijet, podijeljen na razne blokove, koji se oslanjao na razne ideologije te je kao takav bio podvrgnut „strukturama grijeha”. Međutim, i u današnjem suvremenom demokratskom svijetu prisutna je „struktura grijeha” jer današnja situacija na društvenom, ekonomskom, kulturnom, pa i crkvenom području nije u potpunosti oslobođena struktura koje su grešne.

Thomas Hobbes tvrdi u svom djelu *Levijatan* da na temelju prirodnoga prava postoje tri glavna uzroka za svađu među ljudima, a to su: „Konkurencija, sumnjičavost i častohleplje. Konkurencija ide za dobitkom, sumnjičavost za sigurnošću, a častohleplje za ugledom.” Slično će reći papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici, navodeći kao tipične grijehe struktura: „s jedne strane, isključiva pohlepa za dobitkom i, s druge strane, žed za vlašću s težnjom da se drugima nametne vlastita volja.” Ovdje je potpunosti nevažno je li riječ o monarhijsko-autoritativnom, oligarhijskom ili pak demokratskom ustroju određene zajednice ili skupine. Riječ je o „moralnom zlu, plodu mnogih grijeha, koji vode do ‘strukture grijeha’”, a gotovo bez iznimke, kaže enciklika, mogu se svesti na ljudsku pohlepu: ponajprije za vlašću i materijalnim.

Doista ima mnogo loših primjera koji se događaju u društvu, a da za to nitko konkretno nije kriv. Da bi struktura nekog društva u tom smislu bila grešna, ne mora imati neko zlo za svoj neposredni cilj, dovoljno je da ga je ona u sebe uračunala kao mogućnost ili

pak „nusproizvod”. Društvena nejednakost, naime, jest neizbježna, jer nemamo svi ni jednake početne položaje za uspjeh, ali nije neizbježna i društvena nepravda! Društvena nepravda izraz je grešne strukture određenog društva, zbog čega su onda grijeh i njezini konkretni učinci, kao što su, primjerice: masovna društvena bijeda, na jednoj, i enormno bogatstvo, na drugoj strani, zatim društvena korupcija, jednostrana manipulacija medijima masovne komunikacije, kadrovski nepotizam, nefunkcioniranje pravnog sustava, nejednakost svih građana pred zakonom, pa sve do sustavne pljačke i oblikovanja mafijaških skupina i organizacija itd. Takve su pojave fizičko zlo zbog toga što su društveno fizički prisutne, ne samo kao procesi nego i kao sasvim konkretni učinci: siromasi, obespravljeni, prevareni, pokradeni, ubijeni i sl., pojavljuju se kao sasvim konkretne, fizički prisutne društvene činjenice.

DRUŠTVENI NAUK CRKVE PRUŽA SMJERNICE ZA EVANĐEOSKI NAČIN DRUŠTVENOG ŽIVOTA

Društveni nauk Crkve, što se ustrojstva društvenoga i političkog života tiče, počiva na tri temeljna načela: načelu društvene solidarnosti, načelu

zajedničkoga dobra i načelu supsidijarnosti. Bitno je utemeljen na smjernicama evanđeoskog učenja o čovjeku, tj. kršćanskoj antropologiji, kršćanskome viđenju čovjeka kao slike Božje i Božjeg prijatelja. U svjetlu vjere drugi, osoba, bližnji nije samo nositelj prava i dužnosti nego je živa slika Božja. Dakle, iz razumijevanja čovjeka kao slike Božje i njegove bitno društvene naravi – (kršćanske) antropologije, proizlazi solidarnost s bližnjima, briga za čovjeka i njegove društvene strukture! A kršćanska antropologija temelji se na kršćanskom personalizmu koji računa s osobom, kojoj je imanentna, bitna društvena narav i koja je po svojoj naravi upućena drugima. Odatle proizlazi solidarnost s drugim osobama i skrb za zajedničko, opće dobro. Solidarnost se pak očituje kao bezuvjetna ljubav prema bližnjemu, jer je i drugi također živa slika i prijatelj Božji. Ona nipošto nije „osjećaj neke neodređene sućuti ili površnog ganuća zbog patnji tolikih ljudi... Naprotiv, to je čvrsta i postojana odlučnost zauzeti se za opće dobro, tj. za dobro svih i svakoga, jer svi smo mi uistinu za sve odgovorni.“ Iz solidarnosti s drugim i drugačijima, dakle, proizlazi i briga za zajedničko (opće) dobro. Solidarnost je dužnost

(a ne izraz milosrđa!) onih u povoljnijem položaju.

U enciklici *Evangelium vitae* (*Evanđelje života*, 1995.) Ivan Pavao II. naglašava: „Nužno je i potrebno je zbog budućnosti društva i razvoja prave demokracije, ponovno otkriti temeljne i prirodene ljudske i moralne vrijednosti koje proizlaze iz biti čovjeka i koje izražavaju i čuvaju dostojanstvo osobe: vrijednosti koje ne stvara ni pojedinac, ni većina, ni država. Potrebno je stvarati ustanove koje će utjeloviti temeljne vrijednosti, a ‘strukture grijeha’ treba razbiti i zamijeniti ih autentičnim oblicima suživota.“ Papa Ivan Pavao II. dramatično naglašava da „smo svi mi uistinu za sve odgovorni“, pa od vjernika traži da snose odgovornost u vezi s poboljšanjem „strukture grijeha“, koje se mogu „pobijediti uz pomoć božanske milosti“, i to „zalaganjem za dobro bližnjega i spremnošću da, u evanđeoskom duhu, izgubimo sebe radi drugoga, umjesto da ga iskorištavamo, da mu služimo, umjesto da ga tlačimo radi vlastite koristi“.

Crkva nastoji produbiti shvaćanje društvenoga, strukturnog grijeha i pronaći put da bi se on prevladao. No Crkva nema nikakvih gotovih rješenja, niti političke moći, niti gotovih tehničkih rješenja. Ono što ona ima jest višestoljetno iskustvo i svoj „društveni nauk koji nije nikakva ideologija, već brižljivo izrađena formulacija rezultata pomnog razmišljanja o složenoj zbilji ljudske egzistencije u društvu i na međunarodnoj razini, i to u svjetlu vjere i crkvene predaje. Njegov je osnovni cilj tu zbilju protumačiti, pri čemu ispituje je li ili nije u skladu sa smjernicama evanđeoskog učenja o čovjeku i o njegovu zemaljskom, a ujedno i transcendentnu pozivu, te da na temelju toga pruži putokaz kršćanskog življenja (PP, 1967.). Papa Franjo potiče da se promijene strukture koje društveni nauk Crkve naziva „strukturama grijeha“, jer – unatoč onomu što se katkada kaže i na katoličkom području – nije dovoljna, iako još uvijek potrebna, osobna promjena, nego je prijeko potrebno prilagoditi naše društveno-gospodarske modele, koji su u brojnim slučajevima izgubili ljudsko lice te su doveli do dehumanizacije društva.

Moralna je teologija, naime, u službi čovjekove metanoje, obraćenja tj. u službi njegova odziva na Božji poziv da se od stvorenja ponovno obrati Stvoritelju. A kad Bog čovjeka na nešto poziva, onda mu otvara i mogućnost da se tomu pozivu odazove, što će reći da borba protiv grijeha, uz Božju pomoć, nije apriori bezizgledna. I govor o grešnim strukturama podliježe tom pravilu. Katolička moralka i crkveno Učiteljstvo govore o grijehu struktura samo zato da bi se protiv toga grijeha borilo, odnosno da bi se te i takve strukture mijenjale.

Alojzije Stantić (1929. – 2021.)

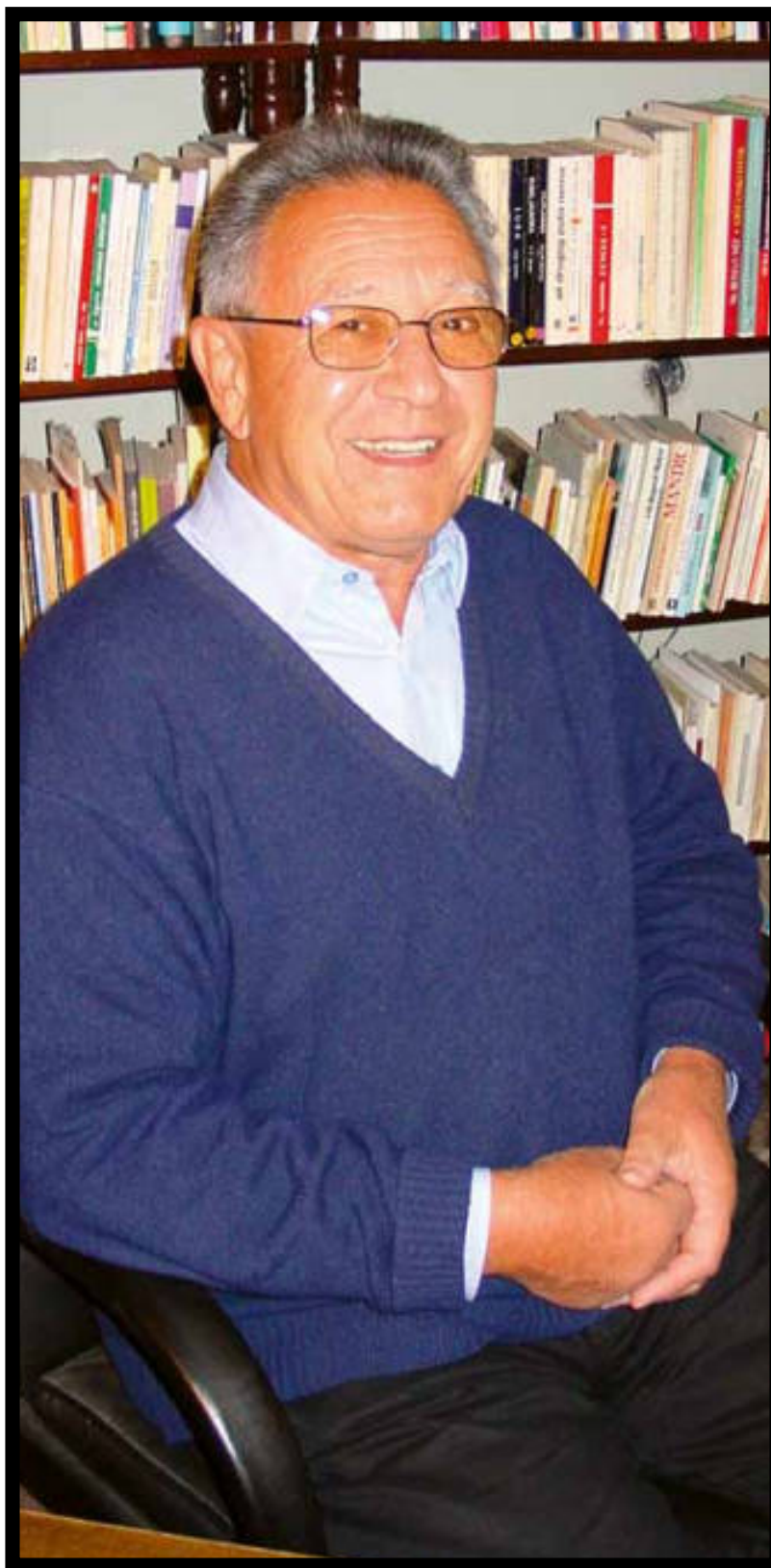
Od izlaska prošlog broja revije našu Udrugu napustio je dragi nam bać Lojzija – Alojzije Stantić (Šilar). On je dao veliki doprinos čuvanju i njegovanju bunjevačkih običaja, a napose Dužijance. Zahvalni smo mu na svemu što je učinio, kako za našu Udrugu, a tako i tijekom svih onih godina kad je bio član Organizacijskog odbora Dužijance. Bilježimo ukratko u ovom broju Revije sve ono što znamo o njemu, s obećanjem da ćemo učiniti to opširnije na jednoj večeri sjećanja koje ćemo posvetiti njemu u čast.

O ŽIVOTU I RADU ALOJZIJA STANTIĆA

Rođen je 4. svibnja 1929. godine u đurđinskom Stantićevom šoru subatičkog atara. Odrastao je na salašu u Đurđinu, gdje je završio osnovnu školu. Iz svoga djetinjstva vrlo je rado isticao da je bio jedan od posljednjih čuvara volova u Đurđinu. Srednju i višu školu završio je u Subotici na Višoj ekonomsko-komercijalnoj školi.

Godine 1947. zaposlio se u Poljoprivrednoj mašinskoj stanici u Subotici, gdje je radio u službi održavanja i korištenja traktora, vršalica i drugih poljoprivrednih strojeva. Draga mu je uspomena rad na vršalici tijekom dviju sezona vršidbe. Tom prigodom dobro je upoznao što znači raditi na „mašini“ (na vršalici), kao i način rada toga stroja. Veći dio svog radnog vijeka proveo je na poslovima prometa traktora i drugih poljoprivrednih strojeva, a potom kao rukovoditelj poslovnog centra zagrebačke Poljoprivrede. Na taj način je, premda je živio u gradu, ostao u stalnom kontaktu sa salašarima i salašima.

Društvenim i kulturnim radom počeo se baviti još 1969. godine kao član Hrvatskog kulturno-umjetničkog društva „Bunjevačko kolo“ i kao povremeni suradnik emisije za selo Radio Subotice i Subotičkih novina. Godine 1976. zbog „nepodobnosti“ onemogućeno mu je javno istupanje. Angažiranje u društvenom i kulturnom radu obnovio je dolaskom demokratskih promjena i u našu zemlju. Godine 1990. započeo je svoje aktivnosti u Kulturno-umjetničkom društvu „Bunjevačko kolo“. Osim toga, bio je član inicijativnog odbora i utemeljitelj Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, a više godina i predsjednik subotičke podružnice te stranke!

Dvanaest godina bio je član Organizacijskog odbora Dužijance. Najveći doprinos dao je održavanju smotre **Takmičenje risara**. U suradnji s Lazom Vojnićem Hajdukom 1993. godine Takmičenje risara postalo je manifestacija u kojoj posjetitelji mogu uživo vidjeti razvoj žetve – od risa (ručne žetve) preko ra-

znih generacija kosačica, vršidbe na vršalici, kao i vršidbe kombajnom. Na toj manifestaciji godinama je bio stručni komentator za risarski posao i rad poljoprivrednih strojeva u žetvi i vršidbi.

Na poticaj prijatelja, kao rođeni salašar, počeo je pisati na bunjevačkoj ikavici o narodnim običajima i to onako kako ih je on doživio u djetinjstvu, a kasnije njegovao u zreloj dobi svoga života. Najprije je to činio u dvotjedniku *Žig*, čiji je bio stalni suradnik, a kasnije tijekom deset godina u katoličkom listu, mjesničniku *Zvonik*. U *Zvoniku* je niz godina bio i član uredničkog vijeća, a osim prigodnih članaka, imao je i stalnu rubriku pod nazivom *Kreposti naši predaka*. U tim člancima objavio je mnoge vrijedne zapise iz prošlosti naših predaka. Obradio je i opisao i sve običaje bunjevačkih Hrvata koji su vezani uz crkvene blagdane. Svoje radove objavljivao je i u *Subotičkoj Danici*, *Subotičkim novinama*, *Glasniku Pučke kasine*, *Klasju naših ravni*, *Hrvatskoj riječi* i u prvih šest svezaka *Leksikona podunavskih Hrvata*. Bio je i povremeni suradnik subotičkih TV stanica i TV Novi Sad, a nekoliko puta govorio je za mađarsku DUNA TV. Vrlo rado pozivali su ga u svoje emisije i u Radio Suboticu, Radio Zagreb, a ponekad i u Radio Pečuh.

Osobito su zapaženi njegovi etnografski referati o običajima bunjevačkih Hrvata i o životu salašara. Sudjelovao je na skupovima etnologa: *Lajoš Kiš* iz Subotice, *Lajoš Turzo* iz Sente te zatim u *Ogranku Matice Hrvatske* u Tuzli, Žetvenoj svečanosti *Zlatno zrno* u Kragujevcu, a više puta i u *Dužionici* HKUD-a „Vladimir Nazor“ u Somboru. Sudjelovao je i na međunarodnom seminaru etnologa *Két víz közöt (Između dviju rijeka)* u Baji. Na zadanu temu pisao je o bunjevačkim običajima u ediciji *PČESA*, Novi Sad. Neki njegovi referati prevedeni su na mađarski jezik, a oni sa seminara u Baji, objavljeni su u Mađarskoj. U travnju 2006. godine govorio je na Međunarodnom okruglom stolu *Urbani Šokci* u Osijeku s referatom o narodnim običajima bunjevačkih Hrvata. U krugovima etnologa zapaženi su njegovi radovi čije su teme do tada bile neopisane: *Rastiravanje ledenih oblaka*, *Ritualno ispijanje vina u Bunjevaca*, *Hasniranje vučne grnjače*, *Priskakanje vatre sv. Ivana Cvitnjaka*, *Špartak*, *Praznovirje Bunjevaca (Vištice i tatoši)*, *Žitne jame*, *Cripulja i Lacija*, *Božićni običaji* i dr.

Osim brojnih članaka, objavio je i nekoliko knjiga. Prva knjiga je *Krux naš svagdanji (2001.)* u kojoj je opisao dobivanje kruha od sijanja pšenice do solumna izvađenog iz krušne peći. Tom knjigom sačuvao je od zaborava mnogo iz života bunjevačkih salašara. U knjizi je opisao kako su nekada poljodjelci uradili ris (ručnu žetvu) i vršidbu vršalicom. Knjigu *Krux naš svagdanji* Hrvatska Matica iseljeni-

ka u Zagrebu proglasila je knjigom godine hrvatskih nacionalnih manjina, a autor je za tu knjigu primio i nagradu dr. Ferenc Bodrogvari od grada Subotice te Antušovu nagradu Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“.

Koautor je s Lazom Vojnićem Hajdukom i dr. Andrijom Kopilovićem velike monografije *Dužijanica*.

Godine 2011. objavio je knjigu *Ris i obiteljska Dužijanica u subotičkom ataru*.

U časopisu *Klasje naših ravni*, br. 7-8/2013. na 128 strana velikog formata, objavljen je rukopis njegove knjige *Od zemunice do salaša u subotičkom ataru* (2011). Na toj knjizi autor je radio punih devet godina tijekom kojih je detaljno izučavao razvoj salaša i života u njima. To je studija o salašima i salašarskom životu, napisana je bunjevačkom ikavicom i prikazuje brojne fotografije i arhitektonske crteže. Ta knjiga bi, da je objavljena u predviđenom formatu, imala petsto stranica bez fotografija, crteža i rječnika te oko deset tisuća natuknica.

U rukopisu su mu ostale i knjige *Božić na salašu* (2019.). Bilo je više pokušaja u posljednjih desetak godina da se objavi ta knjiga. No do danas, to se nije ostvarilo. U međuvremenu je autor dopunjavao rukopis i pripremio ga za tisak godine 2019., s priloženim recenzijama. Knjigu u rukopisu *Od bika do vola* nisam imao priliku vidjeti. U rukopisu je ostala i vrijedna knjiga *Ričnik govora bunjevačkih Hrvata* (2019.). *Ričnik* je za tisak pripremio Lazo Vojnić Hajduk, no ostao je neobjavljen. *Ričnik* sadrži 12.878 riječi govora bunjevačkih Hrvata, što je dosada najveći broj riječi sakupljenih na jednom mjestu.

U suradnji s Grgom Piukovićem i njegovom obitelji te župnikom Franjom Ivankovićem napisao je tekst i osmislio snimanje filma *Božić na salašu*, koji režirao Rajko Ljubić.

DA GA NE ZABORAVIMO

Iz kratkog pregleda života i rada Alojzija Stantića možemo zaključiti da nam je u baštinu ostavio veliko bogatstvo kojom ćemo se morati pozabaviti i u budućnosti. Uvjeren sam da naš dragi bač Lojzija neće živjeti samo u svojim djelima nego i u našim srcima. Rado ćemo ga se sjećati u svojim molitvama, oživljavati uspomene na njega i njegov rad u svojim susretanjima, osobito prigodom održavanja svojih manifestacija. Neka ga dobri Bog nagradi vječnim mirom i vječnom radošću u društvu anđela i svetih za sve ono dobro što je činio ovdje na zemlji za svoju obitelj i za naš hrvatski narod, bunjevački rod, a osobito što je ustrajno njegovao i čuvao našu bunjevačku ikavicu kao dijalekt hrvatskog jezika.

A.A.

Dužijanca 1990. – kardinal Franjo Kuharić, zagrebački nadbiskup

Popis biskupa gostiju na Dužijanci

U ovom broju Revije donosimo popis biskupa gostiju na dužijancama. Zanimljivo je pogledati tko je sve od crkvenih velikodostojnika bio gost tijekom tridesetak godina.

Već i prije nego što su se crkvena i gradska dužijanca ujedinile 1993. godine, započela je praksa dolaska gostiju biskupa na crkvenu dužijancu koji su predvodili misno slavlje i propovijedali. Tako je 1990. godine gost na crkvenoj dužijanci bio kardinal Franjo Kuharić, zagrebački nadbiskup. Godinu dana ranije, 1989., misu na Dužijancu služio je subotički biskup **Janoš Penzeš**, a propovijedao fra Bonaventura Duda.

U godinama domovinskog rata, 1991. – 1995., misu Dužijance služio je biskup Penzeš, a propovijedali su svećenici (Novaković, Pekanović i drugi.)

Od 1996. do 2017. imamo neprekinuti niz biskupa gostiju.

1996. – **Franc Perko**, beogradski nadbiskup

1997. – **Đuro Gašparović**, pomoćni biskup đakovački i srijemski

1998. – **Ratko Perić**, biskup mostarsko-duvanjski i upravitelj trebinjsko-mrkanski

1999. – **Josip Bozanić**, zagrebački nadbiskup

2000. – **Želimir Puljić**, dubrovački biskup

Dužijanca 2000. – Želimir Puljić, dubrovački biskup

2001. – **Marin Barišić**, splitsko-makarski nadbiskup

2002. – kardinal **Vinko Puljić**, vrhbosanski nadbiskup

2003. – **Stanislav Hočevar**, beogradski nadbiskup

2004. – **Slobodan Štambuk**, hvarski biskup

2005. – **Mile Bogović**, gospičko-senjski biskup

2006. – **Đuro Hranić**, pomoćni biskup đakovački i srijemski

2007. – kardinal **Theodore McCarrick**, umirovljeni vošingtonski nadbiskup

2008. – **Franjo Komarica**, banjolučki biskup

2009. – **Pero Sudar**, pomoćni biskup vrhbosanski

2010. – kardinal **Vinko Puljić**, nadbiskup vrhbosanski

2011. – kardinal **Josip Bozanić**, zagrebački nadbiskup

2012. – **Josip Mrzljak**, varaždinski biskup

2013. – **Ante Ivas**, šibenski biskup

2014. – **Mate Uzinić**, dubrovački biskup

2015. – **Ivan Devčić**, riječki nadbiskup

2016. – **Antun Škvorčević**, požeški biskup

2017. – **Vjekoslav Huzjak**, bjelovarsko-križevački biskup

2018. – **János Péntes**, subotički biskup

2019. – **Ivan Šaško**, pomoćni biskup zagrebački

2020. – **Stjepan Beretić**, katedralni župnik (zbog pandemije nije bilo biskupa gosta)

2021. – **Ivan Ćurić**, pomoćni biskup đakovačko-osječke nadbiskupije

Dužijanca 2002. – kardinal Vinko Puljić, nadbiskup vrhbosanski

Dužijanca 2003. – Stanislav Hočevar, beogradski nadbiskup

Dužijanca 2008. – Franjo Komarica, banjalučki biskup

Tijekom tih godina središnja proslava Dužijance, zahvala Bogu na plodovima žetve, pet puta bila je počašćena gostima kardinalima, a vrhbosanski nadbiskup kardinal Vinko Puljić, gostovao je dva puta, 2002. i 2010. godine.

Dražen Skenderović

Dužijanca 2011. – kardinal Josip Bozanić, zagrebački nadbiskup

Dužijanca 2013. – Ante Ivas, šibenski biskup

Dužijanca 2014. – Mate Uzinić, dubrovački biskup

Božja riječ – temelj svakog dobra i napretka

Ako Gospodin kuću ne gradi, uzalud se muče graditelji (Ps 127)

Proslava Dužijance kao dana zahvale Bogu na plodovima zemlje koja traje više od stotinu godina, utkana je, kako u biće naroda koji je obilježava, tako i u biće i iskustva pojedinaca koji je na svoj način doživljavaju i proslavljaju. Želja mi je podijeliti svoje iskustvo i osobni doživljaj Dužijance na Đurđinu od vremena kad je njena organizacija dobila neke nove obrise koji i danas u manjoj ili većoj mjeri traju.

Nešto više od godinu dana, prije nego što smo organizirali prvu „našu“ Dužijancu 1980. godine, na župu sv. Josipa Radnika u Đurđinu došao je novi župnik, pok. vlč. Marko Vukov. Nastojao je otvoriti župu, potaknuti život župske zajednice, organizirati

mlade. Sve to nije bilo lako jer je župa dugo živjela uspavana u rutini vjerskog života. Već i jedna takva novina, kao što je bilo brojanje lemozije, do tada u sakristiji, a novi župnik pozvao da se broji u župnom dvoru, bila je popraćena snebivanjem.

Vjeronauk za mlade, koji je vlč. Vukov nekoliko puta započinjao, nije zaživio, mladi su se osipali, ništa ih nije zainteresiralo te gotovo nitko nije dolazio. Na jesen 1979. vlč. Vukov ponovno je okupio mladež i kako dotadašnja nastojanja nisu urodila plodom, odlučio otvoriti Bibliju i ponuditi nam Božju riječ. Otvorio je Djela apostolska, poglavlje koje opisuje prvu Crkvu. Nakon što smo pročitali, svatko je dobio papir i olovku da bi mogao zapisati „ono što mu je zapalo

za oko". On je to tako nazvao, a mi smo pisali ono što ne razumijemo, što nam se sviđjelo, što smo zapazili. Vjeronauk je krenuo, dolazili smo, istinski „lomili" Božju riječ, polako počeli razumijevati Crkvu, svoje mjesto u njoj i dobro se osjećali. Na tim susretima bilo je i dvadesetak mladih, a kako je svatko bio na redu reći ono što je zapisao, a nakon toga župnik tumačio Riječ, ti vjeronauci su trajali sve duže. Znali smo biti na vjeronauku i po dva, tri sata. No to nam nije bilo teško, naprotiv, voljeli smo te susrete. Sve to nije bilo lako objasniti našim roditeljima koji su se pitali „kakav je to vjeronauk?" i „ što radite tako dugo na župi?". Pozivali smo roditelje da dođu na te susrete, a nakon što je nekoliko njih i došlo, više se nisu bunili.

Na jednom takvom susretu pojavila se i tema Dužijance i pitali smo župnika kako planira organizirati Dužijancu, tko će biti bandaš i bandašica. Naše nevino pitanje odražavalo je sve što smo tada znali i razumjeli o Crkvi. Dolazili smo u Crkvu na mise, oblačili se u nošnju kad je bila prigoda i slušali od starijih što trebamo raditi.

ZATEČENI I ZBUNJENI SLOBODOM

Promjena u nama, a potom i vidljiva promjena u organizaciji Dužijance u Đurđinu, počela se događati nakon odgovora Vukova na to pitanje. Rekao je da

on ništa ne planira, da je Dužijanca zahvalnost svih župljana i da nema namjeru po selu tražiti bandaša i bandašicu. Ne želi Dužijancu u svatovskom šatoru gdje će se okupiti nečija rodbina jer je to župska proslava. Ostali smo zatečeni i zbunjeni, osobito nakon njegovih riječi da će Dužijance biti ako je mi organiziramo ili je neće biti. Mi, tada srednjoškolci, nismo mogli zamisliti da Dužijance ne bude, pa smo rekli: dobro, mi ćemo je organizirati.

Uz upute vlč. Vukova, bandaša, onoga za koga smo smatrali da je dostojan biti nositelj Dužijance, izabrali smo na vjeronaučnim susretima tajnim glasovanjem. Ivan Dulić kojeg smo izabrali, tada učenik prvog razreda srednje škole, iz zajednice koja se okupljala odabrao je za bandašicu tadašnju učenicu trećeg razreda srednje škole, Suzanu Dulić (sada Marjanović), pisca ovih redova. Bili smo nepripremljeni za tako veliku organizaciju i kao glavni nositelji organizacije Dužijance, shvatili da smo bačeni u „vatru". Od tada svi skupa nebrojeno puta smo se dogovarali, razgovarali i razmišljali što i kako napraviti. Ivan je živio na Pavlovcu te je za svaki susret i dogovor trebao prijeći gotovo pet kilometara. Odluka o tome gdje će se održati kolo bila je na meni kao bandašici. Kako je i našim roditeljima takva organizacija bila nova i pribojavali su se da će kolo biti u dvorištu bandašičine kuće – prostoru koji nije prilagođen za župska događanja – najprimjerenije je bilo da kolo i ručak bude

na župi. U vrijeme kad se i u gradu, a i po selima, bandašicino kolo održavalo u dvorištu bandašicine kuće, u Đurđinu se od tada pa do danas kolo održava u dvorištu župe.

KAO PRVA CRKVA

Najljepša sjećanja vežu me uz vrijeme kad smo pripremali tu prvu, našu Dužijancu. Priprema i pletenje žita, spremanje i kićenje crkve, spremanje dvorišnog prostora, košenje trave, postavljanje slika

u crkvi, priprema akademije, pisanje konferanse, svi smo bili na zajedničkom poslu i zdušno sudjelovali, svatko prema svom afinitetu. Iz sadašnje perspektive mogu reći da smo bili gotovo kao prva Crkva. Dan Dužijance prošao je prema planu. Propovjednik i gost bio je karmelićanin o. Ante Stantić (prethodni vicepostulator u postupku za proglašenje blaženim sluga Božjega o. Gerarda Tome Stantića), dugogodišnji župnik u Remetama u Zagrebu. Bilo nam je

vrlo drago što je o. Ante rodom iz Đurđina. Na kraju mise otpjevali smo „Lijepu našu“ smatrajući da je to primjereno kad slavimo hrvatski narodni običaj, Dužijancu, što se zadržalo do danas.

Na svečani ručak koji je također bio u župskim prostorijama, odazvali su se bandaši i bandašice iz Bajmaka i Starog Žednika, a priredili smo ga također u duhu zajedništva, svatko donoseći od kuće što je mogao.

Jedna od značajnih sadržaja proslave Dužijance koji đurđinska zajednica također njeguje i danas je Akademija. Tako je nazvana kulturno-duhovna večer koja se održava u crkvi prije bandašicina kola.

Sa svim mladalačkim entuzijazmom i žarom, mi, kojima se otvorio prostor slobode, a odgovornost smo osjetili sami, osmislili smo tu prvu Akademiju. Na natječaj za najbolji poetski uradak stiglo je desetak pjesama koje su iskusniji u recitiranju podučavali manje iskusne. Između recitiranja, imali smo glazbene točke, a glazbenu podršku nam je tada, a i godinama poslije, pružala Nela Skenderović, moja dugogodišnja prijateljica iz Subotice. Bila je gost na župi, ali dio naše zajednice tako da je nismo smatrali gošćom. Ona nas je učila pjevati nove pjesme i pratila uz gitaru na Akademiji. Nagrada za najbolju pjesmu bila je besplatni odlazak na hodočašće u Mariju Bistricu, a o najboljoj su odlučivali svi prisutni. Bilo je beskrajno zanimljivo gledati kako ozbiljni ljudi glasaju iz crkvenih klupa dižući dva prsta za svoj izbor najbolje pjesme, što su posljednji put činili vjerojatno u školi. Bili su očigledno zbunjeni, ali ne i nezadovoljni. Bilo je to nešto potpuno novo i drugačije, da njih netko nešto pita o čemu se trebaju izjasniti, i to u crkvi. Na toj prvoj Akademiji za najbolju je proglašena pjesma „Salaš stari“ Mare Dulić. Potpuna Akademija bila je u organizaciji mladih, a bilo ih je vrlo kvalitetnih u idućim godinama. Redovito su dolazili i gosti iz Subotice. Nakon Akademije, održalo se kolo kod crkve. Po raspoloženju

župljana i razgovorima na licu mjesta vidjelo se da im se svidjelo da je kolo kod crkve. Da bi sve bilo u duhu župske proslave, župnik je našao svirače koji su bili Đurđinčani i koji su svirali besplatno, jer u toj zajedničkoj zahvali svatko doprinosi onim čime može.

Narednih godina organizacija Dužijance tekla je u istom ozračju, a kvaliteta je ovisila o tome koliko je bilo jako zajedništvo na župi. Župnik je u organizaciju postupno uključio i crkvene općinare i starije

članove župne zajednice koji su mogli doprinijeti da proslava bude bogatija. Tijekom godina, uvedena je i trodnevnicica kao duhovna priprava svih župljana za Dužijancu, kao i susret organizatora nakon Dužijanice da bi analizirali kako je sve prošlo (danas se to naziva vrednovanje projekta).

OVAKO JE NASTALA TRIBINA MLADIH

Đurđinska zajednica mladih se svojim susretima i aktivnostima oko župnih slavlja razvijala, primala mlađe članove i širila svoje vidike. Bili smo vrlo angažirani na susretima mladih u Baču, a jedne godine organizirali smo susret mladih u Đurđinu, jer se susret u Baču nije održao. U potrebi da izidemo izvan granica župe, da se surećemo i s drugim mladima u biskupiji i da mladi u Crkvi zauzmu primjerenije mjesto, iz đurđinskih vjeronauka izrodila se i pokrenula inicijativa za organizaciju tribine mladih u Subotici. Tada je župnik u Đurđinu već bio pok. vlč. Marijan Đukić koji je nastavio rad svojeg prethodnika prihvaćajući sve što je zatekao dajući svoj osobni pečat.

Osmislili smo tribinu tako da se oblikuje odbor za organizaciju tribine od predstavnika mladih iz svih župa koji bi se dogovarali oko tema i zajedničkih aktivnosti. Cilj nam je bio da mladi postanu aktivni subjekti u Crkvi i da župe međusobno pomažu oko

rada s mladima. Kako su to bila drugačija vremena od današnjih, bio je problem naći mjesto za održavanje tribine jer su se strukture plašile veće skupine mladih koji se samoorganiziraju. Nekoliko prvih tribina održano je u dvorani u crkvi svetog Roka u Keru, a poslije su održavane u Harambašićevoj 7. U to vrijeme tako nešto bilo je prilično avangardno, ali od svih ideja koje smo imali u vezi s tribinom, ostalo je samo to da je ona trajala dugo godina (ugašena je prije nekoliko godina). Među ostalim, ideje su bile vezane i uz organizaciju seoskih i gradske Dužijance u kojima bi mladi bili aktivni subjekti, a ne samo oni na kojima će se nošnja lijepo pokazati.

Ono što do danas nosimo kao potrebu, proizašlu iz tog iskustva Riječi pretočene u život, je da Dužijanca ne bude samo vanjski zadovoljen oblik koju će pratiti mnoštvo „gledača“. Mi koji smo je tada organizirali s ponosom i dostojanstvom sudjelovali smo i na gradskim Dužijancama, a djelovanje Duha kojim smo potaknuti protezalo se i na organiziranje tribine mladih za koju godinama poslije nitko nije znao kako je nastala.

Izbrišu se i vremenom zaborave imena ljudi koji su doprinijeli da životna vatra bukne u nekoj sredini. Međutim, ta iskra života koju smo osjetili, zauvijek je obilježila naše živote i ostala u nama kao mjera svih stvari.

OLENA PAPUGA, DRŽAVNA TAJNICA U MINISTARSTVU ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA I DRUŠTVENI DIJALOG I ČLANICA NACIONALNOG VIJEĆA RUSINSKE NACIONALNE ZAJEDNICE

Ujedinjene različitosti kao preduvjet opstanka

Možemo opstati samo ako budemo jedinstveni, a svi primjećujemo osipanje koje će se odraziti na predstojećem popisu stanovništva/ Amaterizam održava identitet jednog naroda, a sredstva se upućuju udruženjima čije se postojanje ne vidi/ U globalnom svijetu ne cijeni se pojedinac i različitost, trend je da svi budemo jedno/ Velika je razlika između onih koji su po profesiji nositelji nacionalnog identiteta i onih koji se zaista zalažu za to da neka nacionalna zajednica živi, napreduje/ poznavanje jedni drugih jedan od preduvjeta za međusobno uvažavanje

Olena Papuga rođena je u Vrbasu, a živi u Ruskom Krsturu gdje je završila osnovnu i srednju školu na rusinskom jeziku. Na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu diplomirala je na katedri za rusinski jezik i književnost. Radila je u novinsko izdavačkoj ustanovi „Ruske slovo“, gdje je bila lektorica, a poslije novinarka. Od 1998. do 2000. bila je istjerana s posla kao „neposlušni novinar“ da bi se 2000. vratila u „Ruske slovo“, i neko vrijeme bila i zamjenica glavnog i odgovornog urednika. U narodnoj skupštini Republike Srbije zastupnica je od 2008. do 2020. godine, a posljednjih godinu dana radi kao državna tajnica u Ministarstvu za ljudska, manjinska prava i društveni dijalog gdje je zadužena za nacionalne manjine.

Pripadate manjinskoj zajednici Rusina u Srbiji. S kakvim problemima se suočava ta zajednica i kako ih rješava?

O. Papuga: Rusini uglavnom žive u Bačkoj, jedan dio u Srijemu, u Banatu ih nema. Po posljednjem popisu, ta zajednica u Vojvodini broji 14,5 tisuća. Najviše Rusina bilo je nakon II. svjetskog rata kad je po popisu iz 1953. bilo 23 tisuće. Problemi s kojima se suočava rusinska nacionalna zajednica ne razlikuju se od onih koji prate druge. Kao i sve nacionalne manjine, i Rusine prati asimilacija, depopulacija, sve manje djece upisuje se u rusinske odjele, gase se kulturno-umjetnička društva, manifestacije koje traju već 60 godina gube na kvaliteti zbog toga što nema sredstava za kulturu toliko koliko bi trebalo za njihovo održavanje.

Rusini imaju cijelu vertikalnu obrazovanja, rusinski jezik je u službenoj uporabi u AP Vojvodini u šest lokalnih samouprava, u Kuli, Vrbasu, Novom Sadu, Žablju, Šidu i Bačkoj Topoli. U Ruskom Krsturu postoji osnovna škola i gimnazija gdje se nastava odvija samo na rusinskom, a srpski se izučava kao nematerinski jezik. U Kucuri i u Đurđevu postoji nastava na rusinskom jeziku od 1. do 8. razreda, ali tamo se nastava odvija i na srpskom i na rusinskom jeziku. Škola u Ruskom Krsturu jedinstvena je u svijetu po tome što se nastava u osnovnoj školi i gimnaziji odvija isključivo na rusinskom jeziku. AP Vojvodina tu školu proglasila je školom od posebnog značaja, a također i nacionalno vijeće rusinske nacionalne manjine.

Festival rusinske kulture „Crvena ruža”, 2021. godine održao se 60. put. Kakva su iskustva rusinske zajednice u organiziranju takvih i drugih manifestacija?

O. Papuga: Rusini imaju tradiciju i u informiranju, rusinske novine nedavno su proslavile 76 godina svog postojanja. Također, imamo uredništva na RT Vojvodine, rusinski radio također postoji od kad postoji i informiranje na drugim jezicima nacionalnih manjina. U području kulture, imamo razne manifestacije po rusinskim mjestima, ali najznačajnija manifestacija koju je također nacionalno vijeće proglasilo manifestacijom od posebnog značaja za kulturu Rusina, festival je „Crvena ruža”. To je festival koji obuhvaća rusinski folklor i pjesmu. Mislim da je ta manifestacija posljednjih godina izgubila na svojoj čari, kvaliteta više nije kakva je bila ranije kada su sudjelovala sva kulturno-umjetnička društva iz rusinskih mjesta. To pokazuje da amaterizam Rusina polako odumire jer za to uglavnom nema sredstava. Mislim da zato i festival „Crvena ruža” više nije

po kvaliteti onakav kakav je bio. Organizator festivala je Dom kulture iz Ruskog Krstura u kojemu je prošle godine došlo do smjene generacija. Došli su mladi ljudi koji sve podižu iz pepela i nadam se da će taj festival ponovno dobiti nekadašnji sjaj. Premda je nacionalno vijeće ograničeno u sredstvima, ono bi trebalo financirati rad rusinskih kulturno-umjetničkih društava. Treba pridati veliku pozornost tome da se oživi amaterizam u rusinskim mjestima pa će onda i festival „Crvena ruža” dobiti na onoj kvaliteti koja ju je nekada krasila.

ISTI PROBLEMI U SVIM NACIONALNIM ZAJEDNICAMA

Možete li izvući neku paralelu manjinskih zajednica u Republici Srbiji, tko bolje i na koje načine uspijeva zadovoljiti i svoje nacionalne, a i interese šire društvene zajednice?

O. Papuga: S pozicije državne tajnice, ali i kao novinarka i zastupnica koja je često postavljala zastupnička pitanja u vezi s položajem pripadnika nacionalnih manjina, mogu reći da sve nacionalne zajednice u Republici Srbiji, osobito u Vojvodini, imaju, osim posebno svojih, zajedničke probleme. Lakše je onim nacionalnim zajednicama koje imaju matične države, a teže onima koji su oslonjeni samo na sredstva i pomoć Republike Srbije jer nikada nije dovoljno sredstava za održavanje nacionalnog identiteta. Mislim da nacionalne manjine, nacionalna vijeća koja imaju bilo kakvu pomoć, lakše svladavaju svoje probleme, ali sve nacionalne zajednice u Republici Srbiji u sličnom su položaju. Nacionalne manjine

koje imaju punu svijest o svom identitetu, vrlo se brinu, prvenstveno o obrazovanju svojih pripadnika, i to vide kao temelj za održavanje identiteta.

Stav Koordinacije nacionalnih vijeća je da obrazovni sustav u Republici Srbiji ne podržava dovoljno obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina, što je navedeno i u Akcijskom planu. Potrebna je izmjena Zakona o predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, o sustavu odgoja i obrazovanja – tog krovnog zakona – gdje bi se regulirala nastava na materinskom jeziku. Sad se učenje materinskog jezika ne podržava jer se ocjenjuje opisno. Trebalo bi ocjenjivati brojčano i da ocjena ulazi u prosjek, što sad nije slučaj. Mislim da bi to djecu ohrabrilo učiti materinski jezik.

Je li potrebna i kakva suradnja manjinskih zajednica u Republici Srbiji, na kojim razinama? Kako možemo jedni drugima pomoći?

O. Papuga: Dobro je što postoje nacionalna vijeća koja brinu o identitetima nacionalnih manjina i što postoji Koordinacija nacionalnih vijeća koja okuplja sva nacionalna vijeća. To je ustanova koja predstavlja sve nacionalne manjine pred državom i pred Ministarstvima. Sva nacionalna vijeća u tom zajedničkom tijelu – Koordinaciji, mogu predstaviti svoje probleme i zajedno ih rješavati pred državom. Vidim da to napreduje. U početku, kad je oblikovana Koordinacija nacionalnih vijeća, ona nisu jasno razumjela ulogu Koordinacije i što je ono što preko nje mogu uraditi, ali svijest o značaju Koordinacije podigla se na višu razinu. Postoji također i republičko vijeće za nacionalne manjine kojem predsjedava premijerka Brnabić. To je ustanova koja može pomoći u izmjeni raznoraznih zakona i u rješavanju raznih problema.

Iz perspektive državne tajnice, kako se percipiraju Hrvati u Srbiji? Kakvi smo mi Hrvati u očima vladajuće strukture?

O. Papuga: Ankete, nažalost, pokazuju da su Hrvati najomraženija nacionalna manjina. Do nerazumijevanja, mržnje, do onoga što se pripisuje hrvatskoj nacionalnoj zajednici, a da ona to nije zaslužila, dovele su nesretne devedesete godine. Svi ti stavovi polaze iz obitelji. Obitelj je mjesto u kojem se mogu otkloniti netrpeljivosti i mržnje prema nekome. Mislim da je u tome obitelj zatajila, a također i obrazovanje jer u obrazovnom sustavu ne uči se povijest nacionalnih zajednica ili se uči površno, takva je državna politika. Ne poznajemo dovoljno svoju i povijest drugih nacionalnih zajednica i trebalo bi je uvesti u obrazovni sustav da bismo bolje razumjeli jedni druge.

Organizacija posla, ljudskih i drugih resursa, zna biti važnija nego raspoloživa financijska sredstva. Imam dojam da nam često nedostaje dogovor, or-

ganizacija, jasnoća u željama, ciljevima, načinima provedbe.

O. Papuga: U svakoj nacionalnoj manjini i zajednici ima ljudi koji različito razmišljaju, različito vide stvari. Ali kad je riječ o identitetu, povrh svega je nacionalno vijeće koje bi trebalo pomiriti sve te različitosti, iako i u vijećima ima različitih struja. Nacionalna vijeća trebala bi biti prisutna na terenu, uskladiti zagovornike različitih struja jer nam je svima najvažnije da opstanemo, da se ne asimiliramo, da nam mladi ostanu ovdje. O nama ovisi hoćemo li znati zadržati mlade i uključiti ih u život zajednice. Svagdje postoji skupina ljudi koja radi na tome da pomiri razne strane, koja je uvijek prisutna i tako pokazuje da možemo i svi različiti funkcionirati zajedno. Možemo opstati samo ako budemo jedinstveni, a svi primjećujemo osipanje koje će se, nažalost, odraziti na predstojećem popisu stanovništva.

POTREBNO DRUGAČIJE FINANCIRANJE KULTURE

S obzirom na to da su sadržaji kulture u kulturno-umjetničkim društvima i udrugama nacionalnih zajednica uglavnom nekomercijalni, kako povećati njihovu kvalitetu i vidljivost? Kako napraviti ravnotežu između amaterskog, možda i potplaćenog angažmana i potrebe za profesionalnim voditeljima raznih sekcija?

O. Papuga: Pogrešno je što se kulturno-umjetnička društva i udruženja građana u lokalnim sredinama uglavnom financiraju sredstvima koja dobiju od lokalnih samouprava. Međutim, lokalne zajednice ne vide i ne prepoznaju pravu ulogu udruženja nacionalnih manjina. Amaterizam je ono što održava identitet jednog naroda, a često se sredstva upućuju raznoraznim drugim, mlađim udruženjima, koja nekad i ne opravdaju dobivena sredstva i ne vidi se njihovo postojanje. Trebalo bi zakonskim aktima i uredbama natjerati lokalne samouprave da se prema amaterskim udruženjima nacionalnih manjina drugačije ponašaju, da im prioritet bude njihovo afirmiranje, a ne uništavanje, što je u posljednje vrijeme trend.

Kakva je uloga nacionalnog u identitetu pojedinca? Steče se dojam da ponekad postoji tihi pritisak zajednice na mlade ili na druge pripadnike da se više angažiraju za dobrobit zajednice. No ljudi imaju razne potrebe.

O. Papuga: Teško je biti pripadnik nacionalne manjine. Sve je teže, ne samo u Srbiji nego i u svijetu, biti drugačiji. To se vidi po tome da je kod svih zajednica velika asimilacija, ljudi jednostavno odu tamo gdje je većina, gdje će biti isti kao i drugi. U ovom globalnom svijetu ne cijeni se pojedinac niti to da je netko drugačiji, svi moramo biti jedno, takav je trend. Zato

mislim da je mladim ljudima jako teško kad odu u velike gradove. Više se susreću s većinskom tradicijom i s njom se poistovjećuju zato što je onda lakše i zaposliti se i živjeti u društveno prihvatljivoj zajednici. Teško će se pripadnici nacionalnih manjina izboriti s tim da zadrže identitet kod mladih generacija. S mladima treba raditi, treba oblikovati omladinske udruge nacionalnih zajednica i praviti neke zajedničke akcije, možda i s pripadnicima drugih nacionalnih zajednica, da bi vidjeli da različitosti postoje. Osobito je važno u obrazovni sustav uvesti i povijest nacionalnih manjina. Tako bi se većinski narod upoznao s osobnostima svake zajednice, a mladi bi razumjeli da je čast pripadati određenoj zajednici kad bolje upoznaju njenu povijest i nju.

Smatrate li da se treba strogo držati tradicije ili dopustiti modernom, suvremenom izrazu da ostavi svoj utjecaj na tradicijske vrijednosti?

O. Papuga: Mislim da treba zadržati tradicionalno, jer ono što nas čini posebnima jest naša tradicija u svim područjima. Naravno, mlade generacije traže

ziku, čija djeca ne pohađaju sate niti znaju materinski jezik. Zaposleni u nacionalnim ustanovama imaju drugu misiju, oni trebaju širiti svoj identitet i izvan svojih radnih mjesta. Velika je razlika između onih koji su po profesiji nositelji nacionalnog identiteta i onih koji se zaista u svojim drugim aktivnostima konkretnim radom zalažu za to da neka nacionalna zajednica živi, da napreduje, da ostvaruje svoja prava i da čini sve kako bi pripadnici zajednice izrazili svoju kulturu i tradiciju. No za amaterizam u ovom globalnom svijetu zaista je potrebna žrtva.

U Americi je odavno nastao pojam „melting pot” koji podrazumijeva sve manje postojanje nacionalnog identiteta koji se pretvara u „kašu”, u neki zajednički identitet. Kakva je uloga i važnost nacionalnog identiteta u procesu globalizacije? Kako vidite budućnost nacionalnih zajednica na našim prostorima?

O. Papuga: U Europi se sve više očituje taj američki trend. Ima država koje njeguju nacionalne manjine, ali mislim da će sve više prevladati taj trend da moramo biti svi jedno. U Vojvodini se polako gubi multikulturalnost i multinacionalnost i bojim se da će mlade generacije zanemariti tradiciju iz koje potječu i neće je njegovati tako kako su to radili naši predci. Za 29 godina Rusini će slaviti 300 godina od dolaska u ove krajeve. Rusinski jezik govori sve manje djece i možda će tada samo jedan mali dio Rusina poznavati i govoriti materinski jezik, njegovati svoju tradiciju i folklor.

Jeste li kad bili na Dužijanci i kakvi su Vam dojmovi?

O. Papuga: Bila sam na Dužijanci i mislim da je to dobra manifestacija. Nacionalne zajednice koje nemaju tako bogatu tradiciju kao što je imaju Hrvati mogle bi se ugledati na vas. Predivne su te uštrkane nošnje kao i sve što je vezano za Dužijancu, ali se

dalje od sredine u kojoj se održava o toj manifestaciji ne zna mnogo. Malo se zna i o drugim nacionalnim zajednicama koje žive u Vojvodini, zato što smo zatvoreni svatko u svoj milje i zato što se malo uči o nama. Trebalo bi biti mnogo vidljivije sve ono s čime se pojedina zajednica može predstaviti. Zato mislim da bi bilo lijepo i korisno kad bi se u Beogradu otvorio jedan Dom nacionalnih manjina gdje bi se u muzejskom, galerijskom, knjižničarskom i raznim drugim odjelima, predstavile sve nacionalne zajednice. Tako bi i većinski narod imao priliku upoznati sve nas koji ovdje živimo, jer je poznavanje jedni drugih jedan preduvjet za međusobno uvažavanje.

suvremenost u izražavanju te tradicije i treba unijeti suvremeni izraz, ali ako je to tradicija koju njegujemo već nekoliko stoljeća, ne treba odstupati od toga.

NEOPHODNA VEĆA VIDLJIVOST

Kakva je razlika između etnotribalističkog i nacionalnog identiteta?

O. Papuga: Etnotribalistički mentalitet odlika je onih koji su profesionalno zaposleni u ustanovama nacionalnih manjina i koji smatraju da su samo time dali dovoljan doprinos svojoj zajednici. Ima takvih koji kod kuće s djecom razgovaraju na većinskom je-

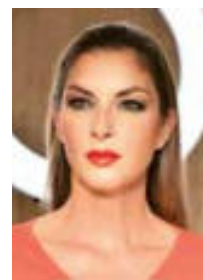

Prilog razmišljanju o odnosu tradicijskog i suvremenog

Po dolasku na prostor današnje Panonske nizije, Hrvati okruženi brojnim drugim narodima uspjeli su sačuvati bitne odrednice svojeg nacionalnog identiteta, jezik, vjeru i tradicijsko ruho. Narodna nošnja bačkih Hrvata predstavlja kanon društvenog sjećanja, odnosno kulturne artefakte u koje su upisana raznolika značenja te uloga komuniciranja i izražavanja identiteta. Dijelovi tradicijskog ruha koje je zajednica očuvala kao dio kulturnog nasljeđa osiguravaju određenim artefaktima trajno mjesto u društvenom sjećanju zajednice, tako što su u njih upisane odlike koje ih razlikuju od drugih. Na primjer, u svaki vez u najsvečanijoj tradicijskoj nošnji djevojaka u Monoštoru („okruglana“) vezilja je ugradila svoju vještinu tkanja i utkala namjeru da ta nošnja istrajava tijekom povijesnih mijena da bi raznim generacijama i publikama izražavala identitet zajednice koju predstavlja.

Osobni interes za proučavanje i istraživanje narodne nošnje vezujem uz predškolsku dob, kada sam se već kao trogodišnjakinja voljela „sprimiti“ i s očevom majkom ići tako spremljena u crkvu Sv. Petra i Pavla u Monoštoru. Danas njegovanju, očuvanju, promociji, popularizaciji i revitalizaciji tradicijske baštine, osobito narodne nošnje, pristupam s velikim poštovanjem te se istinski zalažem za to da ona upućuje na prošlost. Običaji pri inscenaciji trebaju zadržati najveću autentičnost, kako u načinu izvedbe, tako i u obliku predstavljenog ruha. U uvjetima suvremenog konteksta, nošnja bi trebala „imitirati“ prošlost u gotovo identičnom obliku. Smatram da tradicijska baština s posebnim osvrtom na narodnu nošnju, prošlost čini prisutnom u sadašnjosti, ona je sama *materijalizacija* prošlosti.

Nošnjom imamo mogućnost doživjeti iskustva, osjećaje i životne priče pojedinaca, ona nam prošlost aktualizira da je možemo razumjeti. Tradicijsko ruho osobno me povezuje ne samo s prošlosti zajednice već i sa ženskim precima od kojih sam nošnju naslijedila.

VREMENSKI SLOJEVI NOŠNJI

Narodna nošnja bačkih Hrvata pripada panonskom tipu narodne nošnje (usp. Forjan, 2007). Dok kod bačkih Hrvata Šokaca uočavamo dva tipa odjevnog sloja: nošnja starijeg odjevnog sloja iz razdoblja s kraja 19. stoljeća i nošnja novijeg vremenskog sloja nastala u pr-

voj polovici 20. stoljeća, kod bačkih Hrvata Bunjevaca nisam naišla na informaciju o nošnji starijeg odjevnog sloja. Iz razgovora s kazivačima iz Tavankuta i Sombora, sva nošnja koju posjeduju potječe iz razdoblja s kraja 19. stoljeća i po vrsti materijala te načinu izrade nije mijenjala svoj oblik do danas.

Narodna bunjevačka nošnja predstavlja odjevne elemente izrađene od tvorničkih tkanina (brokat, pike, pliš...), a nastala je i razvijala se po uzoru na gradsku modu. To ne znači da nošnja prije druge polovice 19. stoljeća nije izrađivana od prirodnih materijala – pamuka, konoplje, vune, međutim, za takvu tvrdnju ne postoje materijalni dokazi. Te činjenice ukazuju na to da je nošnja kao materijalni kulturni artefakt iz prošlosti u kojoj je tradicija nastajala, do danas već promijenila svoj oblik, to jest razvijala se. Međutim, danas na razne načine nastojimo uspostaviti kontinuu-

itet održavanja bitnih elemenata tradicijskog ruha da bi ono zadržalo svoju autentičnost.

Ne možemo više kupiti pravu svilu iz Liona, ali postoje vjerne kopije na tržištu koje dočaravaju kvalitetu i osobeni reljef lionske svile. Polazeći od interesa za vizualnost narodne nošnje i uopće tradicijske baštine u najširem smislu riječi, istraživačko zanimanje može se obogatiti pitanjem koja se značenja prošlosti upisuju u suvremenost nošnje te koji se sustavi vrijednosti stvaraju oko predmeta nastalih na temelju tradicijske narodne nošnje? Isto tako, postavlja nam se pitanje trebamo li se strogo držati autentičnih tradicijskih normi ili smijemo dodati i nešto suvremenoga.

RAZLIČITI KONTEKSTI

Želim naglasiti da ovdje imamo dva potpuno različita konteksta, tradicijski i suvremeni, koji se ne mogu i ne smiju miješati. Oni danas postoje jedan nasuprot drugome, traju istovremeno, suvremeni se razvijaju, ali po elementima nastanka moraju trajati odvojeno. Ako ne budemo težili autentičnosti kulturne tradicijske baštine u glazbi, običajima, ruhu, nakon nekog vremena na kulturnoj sceni bačkih Hrvata imati ćemo proizvoljne ideje pojedinaca koje će narušiti sklad i definiciju odnosno tradicijske kulture.

Primjera radi, prisustvovala sam žustroj raspravi o načinu i prihvatljivim prigodama stavljanja *perlice* na kosu. Osobeni ukras od slame vezan je za običaj Dužijance, Dužionice i tijekom proteklog stoljeća od najjednostavnijih oblika poprimio je današnji raskošan oblik. Smatram da se perlica ne bi trebala stavljati pri inscenaciji običaja ili plesova koji nisu vezani tematski niti vremenski za žetvene svečanosti ili običaje. Međutim, tome da perlica postane dio odjeće suvremene etno haljine s karakterističnim šlinganim detaljima za šetnju po gradu tijekom trajanja neke manifestacije, dajem visoku ocjenu. Također, iako ta ideja može biti preskupa, ukrasi od slame mogu se iskoristiti za kićenje uzvanika u svatovima, ali pri inscenaciji običaja bunjevačkih svatova nećemo obučene u tradicijsko ruho okriti ukrasima od slame!

Tijekom trajanja velikih manifestacija u Hrvatskoj, poput Đakovačkih vezova ili Vinkovačkih jeseni, turistička ponuda obogaćena je etno predmetima koji se rado kupuju i s ponosom nose, međutim, kod nas su etno predmeti (nakit, ukrasi za kosu, perlice...) nedovoljno iskorišten resurs.

Pred štovateljima i zaljubljenicima u tradicijsku baštinu stoji ozbiljan zadatak, a to je stvaranje osobne konvencije o oblačenju tradicijskog ruha te razvijanje kritičkog suda ako je riječ o tradicijskom pristupu.

NAGY LELKEK, S AZT VIIA, S SZEH E TEN
ÉRTOK EZÉRT FORRÓ SZIV KVLDI

Krone od slame u muzejima

Preteče pletenih kruna bili su žetveni vijenci od klasja pšenice kojima je na kraju žetve „okrunjen” najmarljiviji i najodgovorniji par žetelaca, bandaš i bandašica. Kada je 1911. godine proslava Dužijance iz obiteljske atmosfere stavljena pod okrilje Crkve, bandaš i bandašica za zahvalu Bogu za rodnu godinu kao prinosni dar na oltar stavljaju vijenac od novog žita. Između dva svjetskih ratova, vijenac je poprimio oblik krune. Žetelačka kruna izrađena od pletene slame i klasja služi kao rekvizit na žetvenoj svečanosti bunjevačkih Hrvata iz Subotice. Krune kao simbol Dužijance izrađivale su se u svim mjestima gdje se ona održavala, sve do šezdesetih godina prošloga stoljeća, kada se pojavio novi vid naivne umjetnosti, izrada dvodimenzionalnih slika u tehnici slame. Od toga doba slike od slame postajale su sve prisutnije, u nekim mjestima gdje se održava Dužijanica, slike su zamjenile „krune”.

Kruna za Dužijancu, u fundusu Gradskog muzeja u Subotici

Katoličko divojačko društvo od početka je bilo nositelj svih organizacijskih aktivnosti Dužijance pa su nerijetko članice koje su imale smisla za to, krune za Dužijancu izrađivale same. Među njima isticala se Đula Prčić koja je iza sebe ostavila najljepše uratke. Poznato je da su se krune, kada su održavani veliki i značajni događaji, poklanjale i nosile u poklon. Zato danas nemamo cjelovitu zbirku kruna. Kruna za koju se zna da je najstarija, danas se nalazi u Zagrebu u Etnografskom muzeju. Kruna potječe iz Subotice, Katoličko divojačko društvo 1925. godine poklonilo je krunu koju je izradila Đula Prčić iz Male Bosne, umjetnica u tehnici slame. Muzej posjeduje još jednu krunu kojoj se ne zna godina nastanka. Prigodom pohoda Bunjevaca u svoju staru postojbinu 1933. godine, kao vrhunac slavlja bilo je otkrivanje spomen-ploče u Blagaju. Priređen je svečani ulaz predstavnika hrvatsko-bunjevačkih udruga iz Bačke. Na čelu kolone koja se kretala pješke, članice Katoličkog divojač-

Kruna u fundusu Etnografskog muzeju u Zagrebu

Kruna u muzeju Vojvodine – Kruna tavankutske Dužijance 1960., autor Veco Ivković iz Tavankuta, u fondusu Muzeja Vojvodine u Novom Sadu

kog društva Ilka Rajčić i Marga Šokčić nosile su krunu od slame. Ista kruna krasila je i pozornicu, kada je otkrivana spomen-ploča na crkvi u Blagaju. Ta kruna kao najreprezentiviji poklon ostala je u Blagaju. Na žalost, nema podataka o njenoj sudbini.

Muzej Vojvodine u Novom Sadu pored raznih ekspozicija od slame, u svome fondusu posjeduje predmete

Kruna subotičke Dužijance 1925., autorica Đula Prčić, dar Katoličkog dvojačkog društva Etnografskom muzeju u Zagrebu

vezane uz Dužijancu, perlice, kandila, žitni vijenac i jednu krunu za Dužijancu iz 1960. koju je izradio Veco Ivković iz Tavankuta.

Kruna u Etnografskom muzeju u Beogradu iz 1932. godine jest iz zbirke predmeta vezanih uz običaje, na temelju estetskih svojstva pripada najljepšim primjercima narodne umjetnosti u Etnografskom muzeju. Krunu je muzeju poklonila Mara Đorđević Malagurski, autorica je Đula Prčić iz Male Bosne.

Gradski muzej u Subotici u svom fondusu posjeduje jednu krunu, koja, na žalost, nije dostupna javnosti i ne nalazi se u stalnoj postavci muzeja. Ne zna se autor kruna, pretpostavlja se da je izrađena za neku od seoskih Dužijanci.

U novije vrijeme kruna se nisu više poklanjale, iznimka je bila kada je kardinal Josip Bozanić 1999. godine bio na Dužijanci i kao poklon ponio sa sobom u Zagreb krunu koju je izradila Mara Ivković Ivandekić iz Đurđina. Postoji inicijativa da se izradi replika, da bi se cjelovitost zbirke kojoj težimo sačuvala.

Veliko bogatstvo narodnog stvaralaštva, izrada žetvenih kruna od slame koje je ostalo kao dio tradicije da se svake godine za Dužijancu izradi nova kruna, stvorilo je najveću zbirku kruna i predmeta od slame koja se nalazi u dječezanskom muzeju Subotičke biskupije. U njemu su pohranjene i čuvaju se sve kruna subotičke Dužijance. Tu veliku zbirku brižno su čuvale časne sestre. Katedralna sakristanka, časna sestra Bernadeta Mamužić svaku krunu nosila je na

studijsko fotografiranje s namjerom da se sačuva i u tom obliku, a nakon snimanja spremala ih u riznicu. Časna sestra Ivana Cvijin kruna u muzeju sustavno je posložila po godinama nastanka i autorima i o njima vodila računa. Zbirci subotičke Dužijance nedostaju kruna iz prvih godina održavanja dužijance za koje nemamo traga.

Postojale su razne inicijative, na žalost, do danas nemamo uređeni prostor gdje bi se javno moglo predstavljati bogastvo umjetničkih djela izrađenih od slame. Mjesto gdje se danas kruna nalaze samo je prostor za čuvanje. Vjerujemo da će se u rješavanje problema oko stavljanja u funkciju „Muzeja kruna“ uključiti šira zajednica i stručna javnost i da će se naći trajno rješenje za promoviranje i predstavljanje toga jedinstvenog neprocjenjivog tradicijskog blaga bunjevačkih Hrvata.

Opera Dužijanca op. 200 Josipa Andrića u kontekstu prinosa hrvatskoj nacionalnoj operi

Nacionalna glazba i opera kod Slavena vezana je uz razdoblje glazbene romantike. U tome se razdoblju u povijesti glazbe pojavljuje pojam „nacionalnog“ uključujući glazbeni folklor i njegove dijelove u glazbi kao nešto što je vlastito jednome narodu stapajući te dijelove u ruho umjetničke glazbe koja je prepoznatljiva i svojstvena narodu iz kojeg potječe. Pojam nacionalne opere u Hrvata nastao je još u vrijeme Vatroslava Lisinskoga koji je stvorio prvu hrvatsku operu *Ljubav i zloba* 1845. godine, ali ta težnja, iako sporadično, nije jenjavala ni u kasnijem razvoju hrvatske glazbe.

Ideju o stvaranju neke vrste scenskoga djela na temu izabranoga narodnoga običaja ponudio je Radio Zagreb Josipu Andriću 1947. godine, koje bi moglo biti izvedeno koncertno i scenski. Naravno, djelatnici radija nisu ni slutili da je Andrić već oko 1938. godine, u sebi imao ideje i zamisli oko stvaranja opere na temu žetvenoga narodnoga običaja. Andrić o tome svjedoči: „Prvi zametak opere *Dužijance*, potječe već od prije kad sam skladao melodiju sadašnjeg dueta Blaška i Ruže u drugom činu svoje opere i stvorio glazbeni motiv grada Subotice. Odmah sam izabrao za temu bunjevačku *Dužijancu* kao tipičan žetveni običaj, koncipirao sam oveće glazbeno djelo u obliku kantate i nazvao ga *Žetelačka suita – Dožejanica*.¹

Razvojni put te opere nije bio jednostavan i lagan. On je krenuo od kantate s više brojeva dok građa nije dozrela i podijeljena te sačinjena u operne činove, divertismane sa scenskim dijelovima. Andrić se kao vrsni poznavalac glazbe Slavena, vrlo zanimao i studiozno pristupao ruskoj operi² koja mu je bila nadahnuće i oduševljenje u glazbenom stvaranju vlastite opere. Libreto i glazbenu građu oblikovao je sam, vrlo eksplicitno i pažljivo vagajući svaki motiv kako teksta, tako i glazbenih motiva. Oslanjajući se na ruske uzore, Andrić stvara, oblikuje, osmišljava te sklada operu *Dužijanca* 1952. godine, ugrađujući tako u hrvatsku glazbu svoj prinos, operu s nacionalnim dijelovima napisanu gotovo sto godina poslije Vatroslava Lisinskoga. On ovdje stavlja u središte žetveni običaj svoga rodnoga kraja, dijela hrvatskoga naroda s područja Bačke – bačkih Hrvata – Bunjevaca – i to ugrađuje u hrvatsku nacionalnu operu koja je pored opere Lisinskoga ostala i jest trajni i neodvojivi dio hrvatske glazbe.

Opera *Dužijanca* op. 200 Josipa Andrića zasigurno je njegovo najoriginalnije i najznačajnije djelo, a glaz-

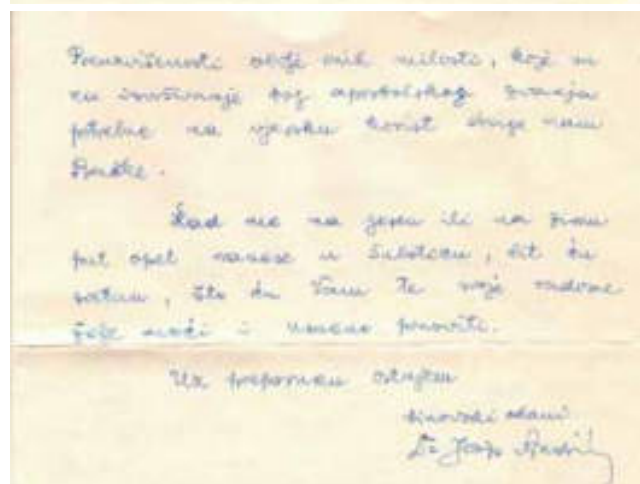
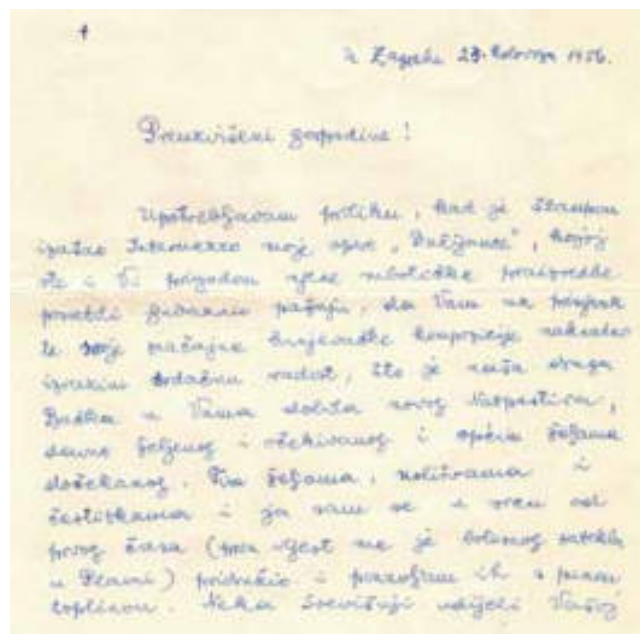
Az Josip Andrić

1 *Naša pozornica*, Subotica, 1952./1953., br. 5

2 Na temu ruske opere Andrić je napisao knjigu *Ruska opera*, Komisijonalna naklada narodne prosvjete Z. S. O. J., tiskao nadbiskupske tiskare, Zagreb, 1923.

bene motive temelji na bačkom glazbenom folkloru. Glazba opere *Dužijanca* utemeljena je na dvama glavnim motivima: motivima bunjevačkog momačkog kola i motivima pjesme o žetvi: *Ej, što je lipo žito kad kose*. Motivi bunjevačkog kola daju cijeloj operi temeljni ugođaj kojim počinje uvertira i njime završava posljednja scena. Plesni karakter motiva daje operi vedrinu i radost i on je tipičan bunjevački narodni motiv te je on melodijski i ritmički oslonac tijekom cijele opere. Drugi motiv koji se stalno pojavljuje je iz pjesme o žetvi, a to je motiv bandaša i bandašice, koji su predvoditelji i središte risarskoga slavlja.³ Osim tih dvaju glavnih motiva, u operi ima još dvadeset pet drugih koji se mogu svesti na ta dva temeljna motiva iz kojih su svi redom izrasli poprimitvi u svojoj glazbenoj ulozi vlastitu fizionomiju.⁴

Protagonisti opere su:
Ruža (bandašica) – sopran
Blaško (bandaš) – tenor
domaćin – tenor
čiča – tenor
baćo – bariton
stanarica – sopran

³ Miroslav Stantić, 2017., *Glazbeni profil Josipa Andrića: muzikološki i skladateljski rad*, u: *Dani hrvatske riječi i knjige*, zbornik radova, Hrvatska čitaonica, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica

⁴ Julije Njikoš, 1971., *Dr Josip Andrić kompozitor i muzikolog*, u: *Dr Josip Andrić 1894 – 1967*, zbornik radova, Organizacijski odbor za podizanje spomenika dr.-u Josipu Andriću i Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb

reduša – alt
Ranka – alt
čoban – bariton
mješoviti zbor (risari i risaruše)
uz veliki simfonijski orkestar u sljedećem sastavu:
puhači: dvije flaute, dvije oboe, dva klarineta, fagot, tri roga, tri trube te tri trombona
udaraljke: timpani, činele, trianngl i veliki bubanj
trzači: harfa i tamburica piccolo (primica)
gudači: violine, viole, violončela i kontrabasi.

Kao i svaka opera, tako se i Andrićeva *Dužijanca* sastoji od *uvertire* (*Allegro ma non troppo*) od 224 takta na temu gore spomenutih motiva. Prvi čin opisuje jutro na salašu prije žetve. Čeznja i tuga bandašice Ruže za bandašom Blaškom koji se nikako ne pojavljuje. Poslije izvjesnoga vremena, pojavljuje se Blaško pjevajući i radujući se mladosti i ljubavi prema Ruži. Pred salašom su svi protagonisti: baćo, čiča, stanarica i reduša. Prate risare u ris. *Meduigra* (*Andante moderato*) sastoji se od 114 taktova gdje uz orkestar sudjeluju čoban i zbor ri-

sara pripovjedajući o događajima sinoć i jutros. Drugi čin odvija se na svršetku dana na istom salašu odakle su ujutro krenuli u žetvu. Domaćini sačekuju risare i risaruše koji se pjevajući i radosni vraćaju iz risa te slaveći završetak risa i ljubav Ruže i Blaška. *Finale* je vrhunac i zaokruženje glazbenog materijala kad uz orkestar svi solisti (njih osam), zbor risara i risaruša skupa pjevaju: *Dužijancu slavi svaka kuća naša, jer je Dužijanca radost svih salaša...*, dok je vrhunac kulminacije *Veselje je bunjevačko naše lipo vito kolo momačko*.

Glazba koja prati arije, duete, tercete i ostale ansamble tijekom opere potpuno je prilagođena i prikladno ispunjava i upotpunjuje ulogu solista i zbora. Glazba uvertire može se donekle povezati s uvertirom za *Ruslana i Ljudmilu* Glinke te dueti koje pjeva ženski zbor (*Žito divojčica dožela*) iz drugoga čina ukazuje na slične postupke kojima se koristio Borodin u svojim operama, a motivni radovi donekle podsjećaju i na Wagnera. Andrić se značajki i s mjerom koristio postupcima ruskih skladatelja, kako u tretmanu solista i zbora, tako i u koloritu orkestra koji potpuno podržava dramaturgiju radnje opere. Glazba i riječ protkani su pravom mjerom i čine neodvojivu cjelinu koja plijeni i oduševljava kako slušatelje tako i stručnu publiku. Andrić je uspio sublimirati jednostavnost i monumentalnost te je ta opera, iako nastala na jednostavnu temu i na motive narodnoga običaja, doživjela uspjeh poput drugih hrvatskih opera nastalih prije i poslije.

Premijera opere *Dužijanca* bila je u Subotici 29. travnja 1953. godine pod ravnanjem maestra Milana Asića te je ponovljena više puta, ne samo u Subotici nego i u Osijeku, te više puta emitirana na radio postajama. Taj uspjeh popratila je stručna kritika i tisak koji su donosili razne sudove i osvrte. Prof. Vojmil Rabadan, kao gost koji je režirao prvu izvedbu opere, primijetio je: „Andrićeva opera ocijenjena je kao pozitivan uspjeh na području našeg domaćeg opernog stvaranja uopće, a napose je to djelo i samo po sebi i po svom kulturno-historijskom značenju kao prva bunjevačka opera tekovina za kulturu Bunjevaca Hrvata i cijele Bačke.”⁵ Skladatelj Mihajlo Vukragović primjećuje: „Dosljedan folklorist, Josip Andrić u *Dužijanci* je cijeli glazbeni tijek, na sceni i u orkestru, utemeljio na folklornom motivnom materijalu. Okosnicu čine dva motiva i njihovih ritmičko-melodijskih inačica iz kojih je skladatelj izvukao bogatu tematsku građu, kojom se poslužio da u tradicijama vagnerovskog kontinuiranog orkestarskog tijeka izgradi cjelovit glazbeni oblik, ali ipak logično povezan. Andrićeva partitura pokazuje stupanj skladateljsko-tehničke vještine u tretiranju tematskog materijala i orkestraciji...”⁶ Nikola Grba zaključuje: „Orkestarska partitura opere ukazuje na Andrićevo vješto vladanje skladateljskom

5 *Naša pozornica*, Subotica, 1952./1953., br. 11 – 12., str. 12.

6 *Ibid.* str. 8.

Nedjelja 22. VII. 1956. u 19 sati

DUŽIJANCA

Prva bunjevačka opera u 2 čina
Libreto i muzika: Dr Josip Andrić

Izvođe solisti i orkestar
Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku
Dirigent: Lav Mirski

1. Uvertira	4. Arija Blašk
2. Arija Ruže	5. Arija Ranke
3. Duet Ruže i Čobana	6. Isletni finale

Solisti:

Ruža	Branka Galić
Blaška	Almeta Tudalović
Ranka	Augusta Jančić-Legradić
Čoban	France Lesković

Scenska proizvodnja bila je u Narodnom pozorištu u Subotici 29. IV. 1953. Dirigirao Milan Asić

Radio Osijek izveo od istoga kompozitora:
27. VII. u 1945 sati glazbu »Svijetla u mraku« sa riječi A. Zakutića, V. Korčića i D. Orčića — aranžirao A. Bauer, dirigirao R. Turak
28. VII. u 1230 sati program opere »Na vrbi« s riječi — od V. Šebada, lirar R. Jaslića i zbor. Dirigent J. Nikolić

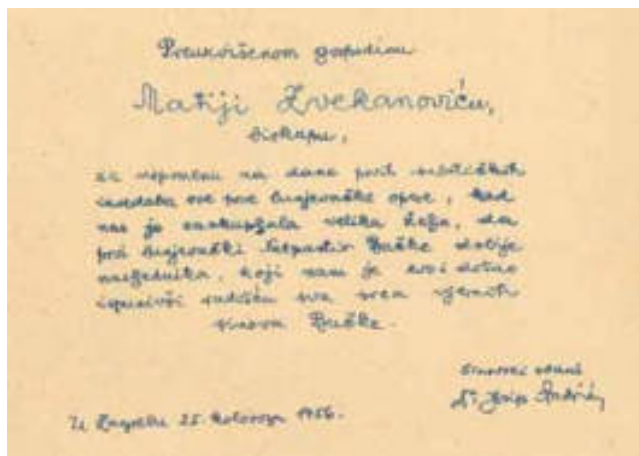
5 poluprocen Udruženja kompozitora Hrvatske izdano je u izdanju iz »DUŽIJANCA« sa Bečkom 200 i 2 klavir. Dobila se kod autora u Zagrebu (Pozorje 17)

tehnikom i smisao za dobru instrumentaciju. Izvođački ansambl unio je mnogo truda u izvedbu tog djela. Posebno treba istaknuti kvalitetno muziciranje orkestra koje je sugestivno vodio i vrlo uspješno spremio Milan Asić.”⁷

7 *Ibid.* str. 10.

M. Miljački u *Hrvatskoj riječi* piše: „Glazba Andrićeve opere prožeta je toplom melodioznošću, uz bujnu ritmiku i šaroliku harmoniju. Premda je pjevanje zboru i solista glavno i na prvom mjestu u operi, ipak i orkestar ima važan udio u glazbenoj izgradnji djela...Kao što je Verdi u svojim najpopularnijim operama stvorio melodije, koje su postale svuda poznate i rado pjevane, nema sumnje da će i melodije iz Andrićeve *Dužijance* narod prihvatiti i pjevati i da će se tim pokazivati, koliko je skladatelj pogodio pravi narodni ton.“⁸

I Andrić se ogasio poslije praiizvedbe svoje opere: „Moram reći da je premijera moje opere nadmašila sva moja očekivanja...Sadržaj i glazba moje opere vuče korijenje iz životnih i glazbenih dijelova najširih slojeva. Nastojao sam tim najširim slojevima dati shvatljivije scensko glazbeno djelo. I vidio sam na premijeri i na dosadašnjim izvedbama da su svi, koji su čuli moju operu, ostali pod neodoljivim dojmom, tako da o tom mnogo govore, a neki su već i po dva i tri puta došli to djelo vidjeti i čuti...Držim da kao bački skladatelj trebam svoju glazbu pružati svima, koji su potrebni i željni glazbenih tekovina...Glazbene potrebe su u kulturno-prosvjetnom životu velike, a mi skladatelji pozvani, i na njih misliti i svojim stvaranjem udovoljiti im.“⁹

Uz druge glazbene stvaratelje iz Bačke, Andrićeve misao i skladateljski rad obilježili su i dali poseban obol glazbi bačkih Hrvata, ali i za hrvatsku glazbu uopće u kontekstu nacionalne opere, jednoga dijela hrvatskoga naroda, Hrvata Bunjevaca koji žive u ovim krajevima. Operom *Dužijanca* on je stavio u bezvremenski okvir prostor rodne Bačke, njezina čovjeka, ljubav prema rodnoj grudi, svojim običajima, radosti i tugama, stapajući čovjeka s glazbom i glazbu s čovjekom.

I u posljednjih su tridesetak godina nastojanja kulturnih djelatnika bila da se ta opera opet čuje na sceni i koncertno. Tako smo u spomenutom razdoblju tu operu u Subotici mogli čuti dva puta. Prvi put nastojanjem svećenika Lazara Ivana Krmpotića 2003. godine i na sceni kina Jadran u izvedbi HNK-a iz Osijeka te

⁸ Ibid. str. 11.

⁹ Ibid. str. 22.

drugi put na 100. obljetnici subotičke Dužijance 2011. godine u izvedbi domaćih subotičkih umjetnika. Tom prigodom nastupili su subotičani Alenka Ponjavić – sopran i Saša Štulić – tenor uz subotički komorni zbor *Collegium Musicum Catholicum* i Subotički tamburaški orkestar. Novina je bila da je taj put umjesto simfonijskog orkestra, svirao tamburaški orkestar, a tu preradbu ostvario je Zoran Mulić s katedre za skladbu Akademije umjetnosti iz Novoga Sada, koji je i ravnao izvedbom.

Andrićev sveukupni glazbeni rad vezan je uz razne oblike kako muzikologije, tako i skladanja. Pozamašan opus svjetovne, ali i ponešto crkvene glazbe, obogatio je literaturu za soliste, zborove, tamburaške orkestre. Činjenica da je prvi napisao tamburaški kvartet po uzoru na klasični gudački kvartet upućuje na to da ga možemo smatrati tvorcem tog oblika komornoga muziciranja na tom instrumentu. Od svih njegovih skladbi, opera *Dužijanca* op. 200 ima posebnu ulogu kako u njegovu opusu, tako i svoje posebno mjesto u povijesti hrvatske glazbe. Ona je najposešnija, najsloženija i čini krunu njegova opusa. Tom operom Andrić je pomaknuo granice u tretiranju narodnih motiva, njihovoj obradi po gore spomenutim uzorima te dao hrvatskoj glazbi novu svježinu na području opere. Ona predstavlja pravu nacionalnu operu u Hrvata, i to bačkih Hrvata Bunjevaca, koji su tijekom povijesti u raznim granama umjetnosti od književnosti, slikarstva, umjetnosti u tehnici slame, pa tako i glazbenoj umjetnosti davali iznimne i prepoznatljive prinose koji su dio ukupne hrvatske kulturne baštine.

DR. JADRANKA STANTIĆ, EKONOMISTICA, PROJEKTNJA MENADŽERICA I KOORDINATORICA

Prioriteti, znanje i rad

Temeljne su vrijednosti Europske unije sloboda, kretanje robe, novca, ideja, ljudi i informacija, kreiranje slobodnog tržišta/ u znanju, gospodarstvu i društvu temeljenom na znanju nema prečica/ ciljevi EU proizlaze iz temeljnih vrijednosti koje se u svakom proračunskom razdoblju prilagođavaju posebnim okolnostima/ Ako se želi uspjeh, tim se bira od ljudi s istinskim vrijednostima i znanjem/ Dobre ideje uvijek nađu novce, ali to traži jako, jako mnogo rada i odricanja

Ekonomistica i doktorica znanosti **Jadranka Stantić** iz Subotice, kao projektna menadžerica i koordinatorica sudjelovala je i sudjeluje u brojnim projektima i inicijativama vezanim uz ekonomski razvoj i regionalne politike. Završila je Ekonomski fakultet u Subotici, a s temom „Optimiziranje procesa stvaranja i raspolaganja znanjem kao preduvjet ekonomskog razvoja“ doktorirala je na Europskom studiju Sveučilišta *Josipa Jurja Strossmayera* u Osijeku. Radila je u Regionalnom centru za razvoj malih i srednjih poduzeća i poduzetništva Subotica (poznatijem kao SMER) kao i u Gradskoj upravi Subotice. Posljednjih godina radi u privatnom sektoru, a među ostalim i kao projektna menadžerica u udrugama građana i privatnim poduzećima.

Koje su osnovne postavke politike EU u odnosu na financiranje, projekte? Koja je strategija EU u tom pogledu, što se vrednuje, što su ciljevi te strategije?

J. Stantić: Najvažnije kod projekata je shvatiti kako promatrati Europsku uniju i koje su temeljne vrijednosti na kojima je ona nastala i razvila se. To

su sloboda, kretanje robe, novca, ideja, ljudi i informacija, odnosno kreiranje slobodnog tržišta za sve zemlje članice. Te temeljne vrijednosti utkane su u Ugovor o funkcioniranju EU, koji predstavlja „ustav“ EU. Treba naglasiti da EU nema ustav, nego je Ugovor o funkcioniranju jedan od temeljnih osnivačkih akata. Ako želimo ispravno promatrati EU, moramo znati njezine ciljeve i vrijednosti. Postoje dvije vrste ciljeva, oni koji se odnose na EU i oni koji se tiču zemalja izvan EU. Ljudsko dostojanstvo, sloboda, demokracija, jednakost, vladavina prava i ljudska prava vrijednosti su na kojima se EU temelji. To nisu samo „floskule“ nego imaju mnogo dublje značenje koje se vidi i pri pisanju projekata te se u njima može prepoznati tko je upoznat s tim vrijednostima, a tko nije. Za poznavanje tih činjenica potrebno je upoznati se s odrednicama Ugovora iz Lisabona i Povelje EU o temeljnim ljudskim pravima. Možda djeluje presloženo, ali u znanju nema prečica, to je put.

Europa se mijenja i prilagođava okruženju, što se vidi u strateškim dokumentima. Da bismo znali odgo-

voriti na promjene, treba pratiti strateška dokumenta EU. Tijekom 2007. do 2013. EU je bila usredotočena na održivi razvoj. Sljedeće proračunsko razdoblje od 2013. do 2020. usredotočilo se na SMART (pametni razvoj), zatim slijedi novi plan od 2020. do 2027., to je Europski zeleni plan. U tom razdoblju u središtu pozornosti bit će priprema EU za digitalno doba. Vijeće Europe donijelo je niz strateških dokumenata za razdoblje od 2020. do 2024., tako imamo strateške dokumente iz područja poljoprivrede i ruralnog razvoja, klimatskih promjena, komunikacija, komunikacijskih mreža i tehnologija, konkurentnosti i mnoge druge. Treba promatrati one strateške dokumente koji se odnose na područje u kojoj se djeluje. Osobno me najviše zanimaju regionalne politike, inovacije i inovativnost, konkurentnost, cjeloživotno učenje, digitalizacija, zelena ekonomija, a manje se bavim klimatskim promjenama, poljoprivrednom i cirkularnom ekonomijom.

Strateški dokumenti povezani su s proračunom EU te se na temelju njih raspisuje natječaj, tako da nema nikakvih nepoznanica i neizvjesnosti u vezi s tim. S obzirom na to da nismo država članica, ne možemo

utjecati na kreiranje strateških dokumenata, ali zato se možemo na vrijeme upoznati s njima i prilagoditi svoje aktivnosti i djelovanje. Velika prednost je biti država članica jer tada možete svoje potrebe ugraditi u strateške dokumente i proračune EU te ih rješavati na temelju tih dokumenata.

Što je cirkularna ekonomija?

J. Stantić: Cirkularna ekonomija jedna je od aktivnosti koja se financira Europskim zelenim planom. EU cirkularnom ekonomijom želi dosegnuti čistiju i konkurentniju EU. Europski zeleni plan pokrenuo je usklađenu strategiju za klimatski neutralno, resursno učinkovito i konkurentno gospodarstvo. EU ubrzava tranziciju prema regenerativnom rastu, modelu koji planetu vraća više nego što mu uzima, teži očuvanju resursa i potrošnji unutar planetarnih granica,

smanjenju „otiska“ potrošnje i udvostručenju stopa kružne uporabe materijala. Jednostavnije rečeno, to znači reciklirati i promišljati pri kupovini i rabiti stvari na više načina.

VISOKO STRUČNI POSAO

Što je bitno u pisanju i realizaciji projekata?

J. Stantić: Pisanje i provedba projekata posao je kao i svaki drugi, ne treba ga promatrati volontaristički ako se želi uspjeti. Pri pokretanju i vođenju posla, treba poći od poslovnog modela, a dijelovi poslovnog modela resursi su kojima raspolazete, aktivnosti koje želite provoditi, ključni partneri, vrijednosti koje želimo „isporučiti“ tržištu, klijenti, kanali komunikacije/distribucije s tržištem odnosno ciljnom skupinom, ciljna skupina i, naravno, troškovi i prihodi koje možemo ostvariti. Sve to vrijedi i za projektno funkcioniranje. Projektno pisanje ustvari je kao posao u „normalnim“ savjetodavnim tvrtkama, a projekt menadžment vrlo je ozbiljno i visoko stručno zanimanje. Temelj je tog „zanimanja“ znanje i ljudi uobličeni u oblik intelektualnog kapitala, bez toga nema rezultata. Što se tiče ustanova, pa tako i udruga, treba težiti pretvaranju intelektualnog kapitala u strukturni, ali to je druga tema.

Kod nas već duže ne postoji sustav, a kad nema sustava, svatko radi što misli da može ili što misli da je unosno, i takvi su i rezultati. Sustav obrazovanja je urušen, što je temelj svakog društva i svakog gospodarstva. Kad se lako može kupiti diploma ili plagirati doktorat, stvara se mišljenje da se do svega dolazi lako i prečicama. Međutim, u znanju, gospodarstvu temeljenom na znanju i, naposljetku, društvu temeljenom na znanju, to baš i nije tako.

Mnogi misle da mogu završiti kurs za pisanje projekata i da su već postali vrsni projekt menadžeri. Moj komentar na to je – „sretno“. Ne bavim se takvim ljudima i ne trošim energiju na njih.

U nekim se projektima traži podobnost pa se stječe dojam da će se bez osobnog poznanstva i preporuke projekt teško odobriti.

J. Stantić: Osobno nikada ne konkuriram na natječaj gdje je potrebna dodatna ocjena podobnosti. Opredjeljujem se za put kojim se rjeđe ide, neki bi rekli da je teži, meni je izazovniji. Od prvog dana kad sam učila pisati projekte u Centru za regionalni razvoj malih i srednjih poduzeća, od mojih iskusnih kolega i mentora, dr. Branislava Malagurskog i mag. Janoša Bagija, učila sam da idemo uvijek na najteže

jer tamo ostaje prostora i za najbolje. Nekada prođemo na natječaju, nekada ne, ali uvijek učimo, to je proces. Od prvih dana konkurirali smo prvo na CARDS program, a poslije na CBC, IPA, SEE, ADRI-ON, DANUBE, to su sve veliki međunarodni i transnacionalni programi, gdje je važno partnerstvo, odnosno kvaliteta konzorcija i kvaliteta projekta. Meni osobno jedan od najdražih projekata je bio FATE – From army to entrepreneurship gdje je sudjelovalo 19 partnera iz devet država, a naš projekt bio je među tri najbolja u EU, tako da tu nema „da nas netko progura“, radili smo svi skupa i učili mnogo jedni od drugih.

Nekada se putem natječaja dobiju sredstva za ono što izlazi iz okvira djelatnosti udruge. To zahtijeva dodatan posao, a problem zbog kojeg su tražena sredstva i dalje nije riješen.

J. Stantić: Ja na to gledam kao na život i na školu. Već i u školovanju ima možda čak i više predmeta koji nam se ne sviđaju. Kao i u životu – žlica meda, žlica gorčine, dobro je ako je pomiješano. Nastojanje da se radi samo ono za šta je neka udruga osnovana je utopija i predstavlja razmišljanje – „to nam nije u opisu posla“. Svi činimo napore ako želimo uspjeti. Ja trenutno pripremam javnu nabavu za privatnike u Zagrebu, a mnogo više volim pisati projekte. To je to. Ali zadovoljna sam što sam naučila nešto novo, što sam upoznala nove ljude koji me možda mogu povezati s drugim ljudima s kojima ću raditi projekt. Inoviranje rada i znanja uz stalnu prilagodbu okolnostima neminovnost je 21. stoljeća.

Poznavanje EU strateških dokumenata mogu se anticipirati natječaji koji će biti u budućnosti. Normalno je da se okruženje promijeni pod utjecajem raznih čimbenika, kao što se i svaki čovjek mijenja tijekom vremena. Isto tako i udruge trebaju pratiti kako svoju „ciljnu skupinu“, tako i „inovirati“ djelovanje da bi ostale „konkurentne“ na tržištu. Naravno, ne treba zaboraviti svoju tradiciju i kulturne vrijednosti i odreći ih se, ali treba se otvoriti i prema novim izazovima i mogućnostima.

PRILAGODITI SE CILJEVIMA EUROPSKE UNIJE

Kakva je strategija EU kada je riječ o financiranju nacionalnih zajednica, to jest udruge koje se bave kulturom, očuvanjem tradicije? Koliko je uspjeh u uvjetima tržišne ekonomije dobar pokazatelj vrijednosti onoga čime se bave hrvatske udruge kulture, a za čije funkcioniranje su neophodni materijalni resursi?

J. Stantić: Europa ima programe Creative Europe i Europe for Citizens koji pružaju potporu udrugama koje se bave kulturom. Strategije se mijenjaju tije-

kom vremena ovisno o okolnostima koje nastaju u stvarnom životu. Nedavno sam vidjela da je Subotica u Srbiji najjači centar što se tiče projekata u okviru programa Europe for Citizens. Znači da se može i da postoje materijalni resursi.

Natječaji se raspisuju s raznih razina, lokalnih, pokrajinskih, republičkih, namijenjeni su raznim područjima. Kako uskladiti potrebe i ciljeve određenih udruga, ustanova s njima?

J. Stantić: Ciljevi su definirani ovisno o području, niži ciljevi uvijek su usklađeni s višim, odnosno lokalni s pokrajinskim, pokrajinski s republičkim. Republički ciljevi strategijama su sve više sinkronizirani s ciljevima EU, zbog EU *acquis*-a, to jest pravne stečevine Europske unije. EU *acquis* mora se primijenjivati ako se žele novci EU i mislim da je to dobro.

Mislim da su ciljevi jasni, oni proizlaze iz temeljnih vrijednosti EU koje se u svakom proračunskom razdoblju prilagođavaju posebnim okolnostima u okruženju. Tako se, na primjer, sada daje na značaju NextGeneration EU koji predstavlja plan oporavka nakon pandemije. Nitko prije pet godina nije mogao pretpostaviti da će se dogoditi pandemija Korona virusa, no ona se dogodila i Europa shodno tome postavlja svoje ciljeve funkcioniranja, koji sada glase: Neka bude zeleno, Neka bude digitalno, Neka bude zdravo. Svaki od njih ima svoje podciljeve i natječaji će se u budućnosti odnositi na to.

Našem području značajna su sredstva EU fondova koja se mogu dobiti za poljoprivredu. Koji su programi namijenjeni za poljoprivredu?

J. Stantić: Poljoprivredna politika EU (CAP) u Srbiji provodi se preko IPARD programa. Sredstva se mogu povući shodno raspisanim natječajima i objavljenim pravilnicima. Poljoprivredna politika Republike Srbije provodi se pod Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprave za agrarna plaćanja. Trenutno je raspisano dva natječaja. Prvi je „Za konkurentu poljoprivredu“ (poznat pod nazivom 50:40:10 jer su to uvjeti financiranja) koji skupa provode Ministarstvo poljoprivrede i Svjetska banka. Postoji lista akreditiranih savjetodavnih kuća, a osobno sam angažirana u dvjema. Drugi je IPARD II – mjera 1, koji se odnosi na nabavu za fizičku imovinu – nabavu novih traktora. Sve informacije nalaze se na mrežnim stranicama Ministarstva.

Događa se da su sredstva EU odobrena i dostupna, ali neiskorištena, kao što je nedavno bio slučaj u Hrvatskoj koja je iz Fonda solidarnosti EU krajem 2020. godine dobila oko 5 milijardi kuna od čega je potrošila tek mali dio. Kako to komentirate?

J. Stantić: Moje osobno mišljenje je da Hrvatska pripremu i implementiranje EU projekata dobro radi. Istra je bila sjajna u apsorpciji EU financijskih

sredstava. Mnogo projekata implementiran je i snažno su izgrađene ustanove. Istra se regionalno povezala s Italijom i Slovenijom, osigurala je novce iz EU fondova za potporu malog i srednjeg gospodarstva, OPG-ova i turizma, naravno, zbog toga što je prva počela raditi trilateralne projekte s Italijom i Slovenijom. Naši susjedi iz Osječko-baranjske županije također su povukli mnogo sredstava. No jesu li baš

članova te se shodno tome pravi tim. Možemo to usporediti s orkestrom, netko svira bubnjeve, netko violinu, a netko dirigira, svatko ima ulogu. To nije jednostavan posao i na tržištu ostaju samo najbolji. Čim u tim uđe netko „po preporuci“ nema „glazbe“, tim se po pravilu raspada. Ja imam sreće da surađujem u četirima različitim timovima i svi su na tržištu, tu nema mjesta za „preporuke“, jer odlazak osobe svaki tim košta novčano. Svaki član tima iznimno je važan za njegovo funkcioniranje. Kad se izgrade projektni timovi, razvija se udruga.

Na primjer, mi smo sada uvezali šest udruga + jedan Cluster + pet tvrtki, za to nam je trebalo više od 15 godina. Dobre ideje uvijek nađu novce, ali to traži jako, jako mnogo rada i odricanja. Ako je to uvjet opstanka, onda radimo i po 18 sati dnevno i guramo, važno da je dobro za zajednicu i ljude oko nas. Bit uspjeha jesu ljudi. Konkurencija je dobra, jer nas tjera da učimo i radimo. Kad se izgradi više udruga, uspostavlja se projektna suradnja. Tijekom vremena vidi se funkcionira li projektna suradnja ili ne. Počinju se graditi mali konzorciji i tako nastaje zdrav

projektni sustav. On se gradi „od dolje“ i od kvalitetnih ljudi, sve ostalo raspada se prije ili poslije i ne daje rezultate niti udruzi niti zajednici. Da bi zajednica funkcionirala, mora imati više dobrih i operativnih udruga, mislim da za našu zajednicu u Subotici treba barem desetak udruga, onda bi se mogli imati opipljivi i vidljivi rezultati za cijelu zajednicu.

Tko zna i tko stvarno hoće raditi, pronađe sebi slične i radi. Ja volim surađivati i raditi u timu, zato se udruga i zove Inovativna mreža – da bismo se umrežavali. Za svakoga ima i mjesta i novaca, ali mora stalno raditi i učiti. Prema osobnom iskustvu, svaki projektni tim treba imati od najmanje tri do pet članova da bi mogao kvalitetno funkcionirati.

Što je najvažnije u poslu, kako opstati na tržištu? Mimoilaze li se naše potrebe s onim što nam Europa nudi?

J. Stantić: Najvažniji su ljudi i intelektualni kapital. Kad ima ljudi koji znaju, dolazi se i do projekata i do novca, bez toga novac brzo prođe bez rezultata. Što se tiče EU, mislim da se ne mimoilazimo, nego da zaostajemo, ali ja nikada na gledam na lošije, nego na bolje, da bih bila još bolja. Jasno je gdje EU ide u narednom razdoblju, ide k zelenoj, digitalnoj i zdravoj Europi, ako hoćemo s njom, to su nam ulaznice. Meni odgovara i zelena, i digitalna, i zdrava Europa i voljela bih da i Subotica bude takva, da je takvom napravimo.

Zenos Frudakis: Skulptura slobode

svi fondovi iskorišteni, ne znam, moguće da nisu, ali dobro rade. To znači da nastavljaju pripremati mnogo EU projekata i da imaju stopu prolaznosti veću od 30 posto, što je u toj vrsti posla izvrsno. Mnogo je ljudi otišlo iz Hrvatske i to može rezultirati problemom urušavanja strukturnog znanja koje se gradilo u regionalnim razvojnim agencijama i centrima izvrsnosti. Ipak, nadam se da će Hrvatska sačuvati svoje vrijedne ljude.

UČENJE KAO CJELOŽIVOTNI PROGRAM

Apliciranje na natječaje zahtijeva detaljno planiranje jer se traži da se navedu ciljevi, zadatci, detaljni troškovi. Koliko je to sve osobama koje su u udrugama kulture zadužene za pisanje projekata moguće uraditi?

J. Stantić: Naravno da ne trebaju svi sve raditi. Treba graditi sustav, ali prije toga gradi se tim. Ako se želi uspjeh, tim se bira od ljudi s istinskim vrijednostima i znanjem. Vrednosna matrica može biti i drugačija pa će i rezultati biti drugačiji. Ovisno o tome što zajednica odredi kao prioritete, biraju se ljudi i grade timovi. Krilatica „može biti i gore“ ne daje rezultate. U projekt menadžmentu uvijek mora bit projektni tim, to nije posao „one man show“ jer onda se tako i završi. Kada se gradi tim, treba gledati tko posjeduje kakva znanja i vještine, kao i osobne osobnosti

Vrednovanje prošlosti - zalog za budućnost

Prva od dvije stožerne manifestacije svake Dužijance, Takmičenje risara, održana je 10. srpnja na njivi pokraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu.

Prikazan je nekadašnji način košenja žita 54. put, na kojem su ove godine domaćini bili **Marina i Marin Skenderović** iz Budimpešte.

Nakon pletenja uža i dočeka gostiju, na balama slame priređen je *risarski ručak* (domaća slanina,

kruv, *kiselna* (kiselo mlijeko) i crni luk), koji doprinosi atraktivnosti te manifestacije.

Nakon doručka, gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić** zvonom je oglasio početak natjecanja. Uslijedio je prikaz ručnog košenja žita, rukovetanja, pravljenja snopova i sadijevanja krstina. Među 17 risarskih parova, koliko ih je bilo ove godine, titulu najboljih 111. Dužijance ponijeli su **Stipan Kujundžić** i njego-

va risaruša **Ruža Juhas** iz Subotice. Drugo mjesto pripalo je **Andriji Tumbasu i Emeri Poljaković** iz Tavankuta, dok su se na trećem mjestu našli **Gábor Bazsó i Valéria Ludmány** iz Novog Orahova. Osim spomenutih, na ovogodišnjem natjecanju sudjelovali su risari iz Žednika, Male Bosne, Đurđina, MZ Peščara, Sente, Mužlje, Crne Bare i iz Gornjih Hrgova iz Bosne i Hercegovine, dok su natjecatelji iz Hrvatske ove godine izostali.

Usporedno je prikazan rad na starim strojevima i rad na vršalici, a organizirano je i natjecanje u kuhanju tarane. Tijekom programa, nastupili su najmlađi članovi folklornog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“, a dičiju sigru – Kasalisicu prikazali su učenici OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina.

Prije dodjele darova najboljim risarima i risarušama, UBH Dužijanca na poseban način zahvalila se **Mariji Kujundžić** koja već tri desetljeća vodi brigu o pozivanju i animiranju risara te organiziranju risarskog ručka.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž. V. (Priredila N.S.)

MARIJA KUJUNDŽIĆ DOBILA PRIZNANJE ZA DUGOGODIŠNJI RAD

Ponosni na sve što smo uradili

Za nesebični rad i neizmjerni doprinos manifestaciji Takmičenje risara, kao i Dužijanci uopće, UBH Dužijanca na Takmičenju risara 2021. godine na poseban način zahvalila se dodjelom priznanja **Mariji Kujundžić** koja je protekla tri desetljeća vodila brigu o pozivanju i animiranju risara te oko pripreme i posluživanja risarskog ručka.

Malo je ljudi koji Dužijancu ne doživljavaju samo kao manifestaciju i sjećanje na prošlost, nego je žive iz dana u dan, iz godine u godinu. Zahvaljujući ljudima poput Marije, Dužijanca, kao stoljetna manifestacija, opstaje unatoč brojnim mijenama i previranjima.

Marija Kujundžić u Dužijancu se aktivno uključila 1991. godine, ali je sudionica Dužijance u Maloj Bosni, gdje je odrasla, još od 1973. godine.

Iako sama nikada nije bila risaruša, posljednjih 30 godina ona okuplja risare iz Subotice i okolice, ali i iz susjednih zemalja, a okuplja i koordinira i mnogo

žena koje brinu o pripremi hrane. Ona je također vodila risare Dužijance na brojna druga natjecanja po zemljama okruženja. Svake godine vodila je brigu oko toga tko će „ukiseliti kiselnu“, ispeći „kruv“, tko će biti „ručkonose i vodonoše“, tko će osigurati i očistiti luk te tko će posluživati risare i posjetitelje. Posljednjih godina organizira i radionicu za pravljenje tarane.

„Nemoguće je raditi ako u Dužijancu nije uključena cijela obitelj ili ako bar nema razumijevanja za taj posao. Ako nitko u obitelji ne priznaje rad i trud za ono što se radi, onda to vodi do ponora, ili posla kojim se baviš, ili obitelji“, kaže Marija. No u svemu tome Marija je imala potporu obitelji i supruga Stipana i kako kaže, kada se osvrnu, ponosni su na sve što su uradili.

Izvor: Hrvatska riječ, Željka Vukov (Priredila N. S.)

DUŽIJANCA MALENIH

Djeca zahvaljuju za žetvu i kruh svagdanji

Prvu u nizu manifestacija ovogodišnje Dužijance, Dužijanca malenih, održana je na blagdan Sv. Antuna u nedjelju, 13. lipnja u subotičkoj katedrali.

Šezdesetak djece HKC-a „Bunjevačko kolo” bilo je obučeno u bunjevačku narodnu nošnju, a predvodili su ih bandaš **Davor Dulić** i bandašica **Marija Kujundžić**, uz pratnju malih bandaša i bandašica iz okolnih naselja, odnosno župa.

Misno slavlje *Dužijance malenih* predvodio je katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić** uz suslavlje predsjednika UBH-a *Dužijanca*, župnika Župe sv. Roka iz Subotice mons. dr. **Andrije Anišića** te đakona **Ference Sótanyija**.

Na misi je pjevao katedralni zbor „Albe Vidaković” pod ravnanjem katedralnog orguljaša **Miroslava Stantića**.

Nakon himna *Tebe Boga hvalimo*, uslijedila je procesija s Presvetim oltarskim sakramentom oko crkve i svečani blagoslov, a nakon mise, djeca su u parku ispred katedrale odigrala tradicionalno kolo.

Manifestacija koju organizira Hrvatski kulturni centar „Bunjevačko kolo” ove godine održana je četrnaesti put.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž. Vukov (Priredila N.S.)

Davor i Marija, mali bandaš i bandašica

Mali bandaš **Davor Dulić** učenik je četvrtog razreda OŠ *Matko Vuković* u Subotici te redoviti vjeroučenik i ministrant u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske. Drugo je dijete iz obitelji **Gordane i Slavka Dulića**, a ima stariju sestru **Martinu**. Sestra Martina također je bila mala bandašica pa je Davor bio upoznat s onim što ga čeka. Osim škole, nogometom se u *Coerver Choaching* akademiji bavi već tri godine. Išao je i na folklor, no nogomet je prevaгнуo.

Mala bandašica **Marija Kujundžić** ide u treći razred OŠ *Ivan Milutinović* u Subotici i dolazi iz Župe sv. Roka, gdje je nedavno primila i sakrament prve svete pričesti. Treće je dijete u obitelji **Jasne i Marinka Kujundžića** te ima dvije starije sestre: **Milu i Ivu** i mlađu sestru **Klaru**. Osim škole, Marija je aktivna i u folkloru u HKC-u *Bunjevačko kolo* u Subotici. *Dužijanca* je njoj poznata, jer svake godine sudjeluje sa svojom obitelji.

HR, 11. 6. 2021., Ž. V. (Priredila N.S.)

„Risarske igre” u okviru Dužijance malenih

Drugi dio Dužijance malenih, „Risarske igre bez granica”, održao se 25. rujna u organizaciji HKC-a „Bunjevačko kolo”.

U tim 14. žetvenim svečanostima za djecu održanim u svečanoj dvorani Kola sudjelovalo je osamdesetak djece uz volontere – članove folklornog odjela HKC-a i Subotički oratorij. Gosti na toj manifestaciji bili su djeca iz KUD-a „Vuk Karadžić” iz Temerina, KUD-a „Brile” iz Beočina i KUD-a „Dr Mladen Stojanović” iz Bačkog Jarka. Skupa s domaćinima, članovima folklornog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo” i Subotičkim oratorijem, malom bandašicom **Marijom Kujundžić** i malim bandašem **Davorom Dulićem**, natjecali su se u igrama spretnosti na poligonu. U prijednevnom satima priređene su dječje igre

zabavno-edukacijskog karaktera na temu upoznavanja običaja Dužijance. Program je vodila **Marija Kovač**, a pričama o nekadašnjem načinu života na salašu i *sigrama* program je upotpunio **Lazo Jaramazović**. Održan je i kviz znanja o običajima vezanim uz Dužijancu. Istoga dana navečer u velikoj dvorani Centra gosti i predizvođački ansambl HKC-a priredili su folklorni koncert, a nastupio je i dječji Subotički tamburaški orkestar.

N.S.

DUŽIJANCA U ŽEDNIKU

U duhu radosti mlade mise

Dužijanca u Žedniku proslavljena je 4. srpnja svečanom svetom misom u crkvi sv. Marka evanđeliste gdje su nositelji bili veliki i mali bandaški par, **Ivan Poljaković** i **Marijana Vojnić Hajduk** te **Adrijan Sarić** i **Mia Nađ**. Na misi su sudjelovali i bandaši i bandašice iz Subotice, Đurđina i prvi put iz Bajmaka. Na početku su žedničke kraljice s čobanom otpjevale kraljičku pjesmu pokojne Ane Milodanović „U našem Žedniku“, a zbor je s kantorom **Nikolom Ostrogoncem**, pratio misno slavlje uz tamburaški orkestar Hrvatske glazbene udruge „Festival bunjevački pisama“ kojim je ravnala **Mira Temunović**. Euharistijska zahvala za plodove žetve bila je još svečanija jer ju je predvodio fr. **Saša Stjepan Bukvić** OP dominikanac, koji je tom prigodom služio svoju mladu misu. Osim domaćina, vlč. **Željka Šipeka**, misu su u suzajedništvu služili preč. **Andrija Anišić**, vlč. **Miroslav Orčić**, vlč. **Dražen Dulić** i vlč. **Dragan Muharem**.

Sliku za ovogodišnju Dužijancu s grbom biskupa **Slavka**, kao i perlice za bandaša, bandašicu i svećenike, napravila je **Ruža Davčik**, a perlice za sudionike u narodnim nošnjama i goste **Đurđica Dulić**. Dužijanca se završila bandaščinim kolom kojemu je prethodio kulturni program u izvođenju plesača HKC „Bunjevačko kolo“ ispred Doma kulture.

N. S.

DUŽIJANCA U BAJMAKU

Zahvalnost kao Božji dar

U crkvi svetog Petra i Pavla u Bajmaku u nedjelju, 11. srpnja, svečano je proslavljena ovogodišnja Dužijanca. Glavni nositelji tog slavlja bili su bandaš **Alen Palfi** i bandašica **Hermína Kumer**, a mali bandaš i bandašica bili su **Dominik Varga** i **Éma Crnković**. Misno slavlje predvodio je i propovijedao mjesni župnik **Zsolt Bende** u zajedništvu s mons. dr. **Andrijom Anišićem**, predsjednikom Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“. Osim mladih u nošnji, u Dužijanci su sudjelovali i bandaši i bandašice iz Žednika, Đurđina i Subotice. Ugodno iznenađenje bilo je čuti zbor mladih bajmačke crkve da za prinos darova pjeva liturgijsku himnu dužijance, Asićeve skladbu „Blagoslovljena ova zemlja“, pod vodstvom vjeroučiteljice **Mirele Varga**. Tom misom ujedno se i dosadašnji župnik Zsolt Bende nakon 16 godina provedenih u Bajmaku oprostio od svojih župljana.

Navečer je u dvorištu župe drugi put (prvi put 2019. godine) održana svečana akademija koja je ove godine posvećena sjemenu pšenice. Po tradiciji, nakon akademije u dvorištu župe održano je bandašicino kolo.

N. S.

DUŽIJANCA U LEMEŠU

Okupljeni na zahvali

Svečanu misu zahvalnicu u crkvi rođenja Blažene Djevice Marije uz lemeškog župnika **Antala Egedija**, predvodio je vlč. **Gabor Drobina**.

Bandaš i bandašica bili su **Stefan i Dragana Benčik**, a mali bandaš i bandašica **Alen Pekan i Valentina Ivanković**. Krunu od slame bandašu i bandašici predali su **Boris Tomas i Elizabeta Ileš**, prošlogodišnji bandaški par. Kako je običaj u Lemešu, nakon mise posvećeni kruh predan je predsjedniku Savjeta MZ Lemeš **Istvánu Sevaldu**.

U sklopu lemeške Dužijance 8. srpnja održala se Likovna kolonija na salašu Ileš – Vujević na kojoj su sudjelovali članovi Hrvatske likovne udruge CroArt iz Subotice, lemeški učenici i svećenici. Zbog epidemijske situacije ove godine nije bilo književne i folklorne večeri, a izostao je i obilazak sela i domova obitelji bandaša i bandašice fijakerima.

Izvor: Hrvatska riječ, Z. V. (Priredila N. S.)

HBKUD Lemeš iz Lemeša ove je godine 22. put organiziralo proslavu lemeške Dužijance u nedjelju 11. srpnja.

DUŽIJANCA U TAVANKUTU

Dužijanca – prenositelj duhovnih vrednota

U nedjelju 18. srpnja svečanom svetom misom zahvalnicom u crkvi Presvetog srca Isusova u Donjem Tavankutu proslavljena je Dužijanca. Ta misa ujedno je bila i oprostajna za dosadašnjeg župnika u Tavankutu, prečasnog **Franju Ivankovića**, koji je imenovan župnikom u Žedniku. Nadahnutu propovijed održao je prošlogodišnji tavankutski mladomisnik vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov**, a osim njega i župnika, svećeničko zajedništvo za oltarom upotpunio je i arhiprezbiter katedralnog arhiprezbiterata i predsjednik Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca”, mons. **dr. Andrija Anišić**. Nositelji Dužijance, stoljetne tradicije zahvale za obavljene žetvene radove Hrvata na sjeveru Bačke, bili su veliki i mali bandaški par, **Nikola Skenderović i Matea Milojević** te **Josip Mamuzić i Lucija Vukmanov Šimokov**.

Krunu od slame koja simbolizira 75 godina postojanja i rada HKPD „Matija Gubec” izradila je **Jozefa Skenderović**, a misno slavlje do-

stojno uzveličao crkveni zbor uz orguljsku pratnju kantorice **Elizabete Balažević**.

Slavlje je završeno u večernjim satima „bandašicnim kolom” u dvorištu župe.

N. S.

DUŽIJANCA U MALOJ BOSNI

Bez nesebične ljubavi nema budućnosti

Dužijanca u Maloj Bosni ove godine proslavljena je u znaku jubileja – 90 godina crkve. U nedjelju, 25. srpnja, u crkvi Presvetog Trojstva okupili su se gradski bandaš i bandašica **Kristina Matković i Daniel Kujundžić** te bandaši i bandašice iz okolnih mjesta, tavankutski bandaški par **Nikola Skenderović i Matea Milojević**, đurđinski **Ana Dulić i Marijan Tumbas**, mladi u nošnji i mnogo vjernika.

Čast da ove godine budu bandaš i bandašica imali su **Nadja Kovač i Marko Borović**, a mali bandaš, **Luka Ivković** imao je dvije bandašice: **Tatjanu Matković i Nataliju Stipić**. Voditelj misnog slavija u jubilarnoj 90. obljetnici crkve bio je mons. dr. **Andrija Anišić**, predsjednik UBH-a Dužijanca.

Sliku od slame na kojoj je predstavljen oltar posvećen prije 50 godina izradila je **Kata Skenderović**, a kruh prinesen na oltar ispekla je **Marija Matković**. Bračni par **Lazo i Marija Olka** financirali su s 13 tisuća eura i nadzirali radove oko uređenja platoa ispred

crkve, a tim povodom im je župnik Muharem uručio posebnu zahvalnicu.

Nakon procesije i blagoslova, zaorio se svečani *Te Deum* uz zbor i pratnju na orguljama **Jelene Demšedi**. U večernjim satima, u dvorištu župe održano je bandašicino kolo.

N. S.

DUŽIONICA U SOMBORU

Kruh – simbol života i vrijednih ruku

Najveća manifestacija somborskih Hrvata, Dužionica, održana 87. put u organizaciji mjesnog HKUD-a „Vladimir Nazor“, proslavljena je 25. srpnja. Predvoditelji, bandaš i bandašica bili su **Filip Gromilović** iz salaša Nenadići i **Ana Čvardić** iz salaša Bezdanski put.

Sudionici predvođeni djecom i mladima odjevenim u bunjevačku nošnju okupili su se u Hrvatskom domu i uputili do crkve Presvetog Trojstva, gdje je služena misa zahvalnica. Misno slavlje predvodio je vlč. **Josip Štefković**, koji je nedavno preuzeo voditi somborsku Župu Svetoga Križa. Nakon mise, sudionici manifestacije uputili su se noseći *krunu* Dužionice do Županije, gdje su posvećeni kruh predali gradonačelniku Sombora **Antoniju Ratkoviću**.

Proslavi su nazočili pomoćnica ministrice kulture i informiranja Re-

publike Srbije **Slavica Trifunović**, opunomoćeni ministar Veleposlanstva Hrvatske u Srbiji dr. sc. **Stjepan Glas**, konzul savjetnik Generalnog konzulata Hrvatske u Subotici **Ivan Rukavina**, dopredsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća za područje Sombora **Željko Šeremešić**, ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**, šef kabineta gradonačelnika Sombora **Ivan Šimunov** i vijećnik Gradskog vijeća zadužen za socijalnu zaštitu **Darko Smiljanić**.

Bandaš i bandašica 87. Dužionice predstavljeni su 23. srpnja na književnoj večeri u organizaciji HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora i KD-a „Ivan Antunović“ iz Subotice.

Izvor: Hrvatska riječ, N. B. / D. B. P. (Priredila N. S.)

DUŽIJANCA U ĐURĐINU

Kruh koji siti duhovnu glad

Posljednja Dužijanca prije središnje proslave u Subotici održana je u Đurđinu 1. kolovoza. U crkvi svetog Josipa Radnika misu zahvalnicu predvodio je gost svećenik Šibenske biskupije, župnik u okolici Primoštena **Grgur Alviž**, u zajedništvu s mons. dr. **Andrijom Anišićem**, vlč. **Franjom Ivankovićem**, župnikom u Žedniku i novim đurđinskim župnikom vlč. **Danielom Katačićem**.

Nositelji ovogodišnjeg slavlja Dužijance bili su bandaš i bandašica **Marjan Tumbas** i **Ana Dulić**, a mali bandaš i bandašica bili su **Martin Dulić** i **Matea Bako**.

Misno slavlje pjevanjem je pratio dio Katedralnog zbora Albe Vidaković uz orguljsku pratnju **Miroslava Stantića** i soliste **Eminu Tikvicki** i **Marka Križanovića**. Za prinos darova zbor je otpjevao liturgijsku *himnu* Dužijance, skladbu „Blagoslovljena ova zemlja moja“ Milana Asića. Krunu za Dužijancu – sliku svetog Josipa, s obzirom na to da je godina svetog Josipa kojem je posvećena i župa – izradila je u tehnici slame **Marija Vidaković**. Na kraju mise crkva je zapjevala svečani himan „Tebe Boga hvalimo“, a po običaju i himnu „Lijepa naša domovino“.

U 19 sati u crkvi je održana svečana akademija, to jest manifestacija „Rič pod đermom“, a nakon nje u dvorištu župe tradicionalno bandašicino kolo.

N. S.

Književna večer Katoličkog društva „Ivan Antunović“

Katoličko društvo „Ivan Antunović“ priredilo je i ove godine književnu večer uoči središnje proslave Dužijance. Ta je tradicionalna manifestacija održana u četvrtak 5. kolovoza u svečanoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici. O 25. godišnjici Bunjevačko-šokačke knjižnice „Ivan Kujundžić“, koja djeluje u okviru Katoličkog društva, govorile su **Katarina Čeliković** i **Tatjana Pelhe**, bivša i sadašnja pročelnica tog odjela Društva.

U svom predavanju dosadašnja, pročelnica odjela Katarina Čeliković pojasnila je značaj Bunjevačko-šokačke knjižnice koju je utemeljio veliki pregalac u kulturi, bibliofil, istraživač i svećenik Ivan Kujundžić 1946. godine.

Drugo predavanje održala je nova pročelnica odjela Društva, apsolvantica na Pedagoškom fakultetu u Somboru, smjer bibliotekar-informatičar Tatjana Pelhe, koja posljednje tri godine radi na uređivanju fonda Bunjevačko-šokačke knjižnice „Ivan Kujundžić“.

Dodjela nagrada Društva i proglašenje najljepših izloga

Predsjednik Društva vlč. Josip Štefković na kraju večeri proglasio je ovogodišnje dobitnike nagrade Društva „Ivan Antunović“. U kategoriji zaslužnog pojedinca nagradu je dobila slikarica iz Subotice **Cilika Dulić-Kasiba**, koja i pri kraju osmog desetljeća života neumorno stvara i radi. U kategoriji zaslužne udruge, nagrada je dodijeljena Vicepostulaturi sluga Božjega

oca Gerarda Tome Stantića koja svoje sjedište ima u Somboru. Nagrađena je i obitelj **Ivana i Tatjane Vukov** s petoro djece iz subotičke župe svetog Roka. Svi su oni na svoj način aktivni u hrvatskoj zajednici i Katoličkoj Crkvi na ovim prostorima.

Tom prigodom **Jelena Piuković** proglasila je pobjednike u aranžiranju izloga u duhu Dužijance u

Subotici. Prvo mjesto pripalo je autorici **Zorici Ivković** za izlog pod nazivom „Risarski ručak“. Drugo mjesto osvojile su **Slavica Temunović** i **Marina Piuković** za izlog „Bandaš“, a treće mjesto članice LUSA-e **Ana Jaramazović**, **Olga Kiš** i **Eva Aroksalaši** za izlog „Od zrna žita do slike“. Program je vodila **Gordana Cvijin**, a večer je svojim nastupom obogatila zbor *Collegium musicum catholicum*.

N.S.

Izložba rukotvorina

Tijekom svih triju dana, od petka do nedjelje, 6. – 8. kolovoza, na gradskom trgu bila je prodajna izložba rukotvorina, starih zanata i drugih prikladnih proizvoda. Uz gastronomsku, posjetitelji

su mogli uživati u razgledanju bogate ponude, pa i kupovanju suvenira ili pojedinih odjevnih i drugih predmeta.

IZLOŽBA SLIKA OD SLAME S XXXV. I XXXVI. SAZIVA PRVE KOLONIJE NAIVE U TEHNICI SLAME U TAVANKUTU

Doprinos kulturnoj ponudi Subotice

Izložba slika od slame nastalih na 35. i 36. Sazivu prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu otvorena je 6. kolovoza u predvorju Gradske kuće, kao dio tradicionalnog programa pred proslavu središnje žetvene svečanosti Dužijanca.

Voditeljica slamarskog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta **Jozefina Skenderović** podsjetila je tom prigodom da je unatoč Covid-u 19 prošle godine održan 35. saziv te kolonije, ali budući da izložba nije, na ovogodišnjoj izloženi su radovi koje su Gupčeve slamarke napravile prošle i ove godine. Predsjednik spomenutog tavankutskog Društva **Ladislav Suknović**, koji je i otvorio izložbu, u svom je obraćanju najprije izrazio zahvalu i poštovanje prema slamarkama. U godini kada „Gubec“ proslavlja 60 godina od osnutka likovne kolonije, Suknović je istaknuo da je Društvo u Grdskoj kući od 1967. imalo svoj atelje koji je radio do Hrvatskog proljeća 1971. godine. Iz tog su ateljea potekla značajna likovna imena, poput Age Skenderovića i Ivana Balaževića, a mnogi su upravo tamo stekli likovna umijeća. Stoga, značaj tavankutske kolonije nadišao je okvir u kojem je nastao, a taj vid izložbenih aktivnosti znači snažnu podršku ne samo umjetnosti u tehnici slame već i kulturi te raznolikosti i bogatstvu kulturne ponude Subotice.

Po otvorenju izložbe, sudionicama Kolonije dodijeljene su zahvalnice.

Izvor: Hrvatska riječ, I. P. S. (Priredila N.S.)

TAMBURAŠKA VEČER I IZBOR PRATITELJA BANDAŠA I BANDAŠICE

Večer ljepote i ponosa

Na glavnom gradskom trgu u petak 6. kolovoza na Tamburaškoj večeri predstavljani su bandaš i bandašica, održana je smotra mladih obučenih u svečanu bunjevačku nošnju koji su se natjecali za ovogodišnje pratioce bandaša i bandašice, a uslijedilo je i proglašenje najljepše uređenog izloga u duhu Dužijance.

Na početku programa, katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić** predstavio je ovogodišnjeg bandaša i bandašicu, Daniela i Kristinu, a nakon toga Tamburašku večer otvorio je Subotički tamburaški orkestar koji je nastupio pod

dirigentskom palicom **Marijane Marki**. Kao vokalni solist s orkestrom **Tomislav Vukov** izveo je nekoliko svojih autorskih pjesama. Subotički tamburaški orkestar ove godine obilježava 45 godina postojanja i djelovanja te je to ujedno bio njihov doprinos Tamburaškoj večeri, odnosno Dužijanci. Uz spomenuti orkestar, tijekom večeri nastupila su i dva ansambla – Hajo i San.

Mladi obučen u svečanu bunjevačku nošnju natjecali su se za ovogodišnje pratioce bandaša i bandašice, a ocjenjivao se stas, nošnja, hod, usklađenost, autentičnost nošnje i potpuni dojam.

Nagrađeni su i autori najljepše ukrašenih izloga, treće mjesto pripalo je **Ani Jaramazović, Olgi Kiš i Evi Aroksalaši**, drugo mjesto osvojile su **Slavica Temunović i Marina Piuković**, dok je za najljepši izlog proglašen rad **Zorice Ivković**.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž. Vučkov (Priredila N. S.)

Za treći par izabrani su **Josipa Kujundžić i Miroslav Hampelić**, drugi pratioci bili su **Mila Kujundžić i Matej Katić**, a „najlipči pratioci bandaša i bandašice“, po odluci žirija, bili su **Milica Vojnić Hajduk i Luka Sudarević**.

SVEČANA VEČERNJA

„Tradicija je prenošenje vatre“

Večer uoči središnje proslave Dužijance, započela je duhovnom uvertirom – svečanom pjevanom večernjom molitvom iz božanskog časoslova. Večernja je održana u subotičkoj katedrali, a predvodio ju je katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić**. Toj molitvi nazočio je i subotički biskup mons. **Slavko Večerin**, kao i svećenici te biskupije, a pjevanje je predvodio Katedralni zbor „Albe Vidaković“ pod vodstvom katedralnog orguljaša **Miroslava Stantića**.

U prigodnoj homiliji mons. Beretić je i taj put, noseći Dužijancu u srcu, na pravi način uveo nazočne, kao i bandaša i bandašicu, male i velike, i njihove obitelji u slavlje zahvale.

„Kada bi Dužijanica bila samo tradicija, bila bi nešto veliko. Nedavno sam pročitao da tradicija nije samo puko čuvanje pepela, već je tradicija prenošenje vatre. Dužijanica je svetkovina zemlje, naše zemlje koja se jutrom budi okupana rosom. Dužijanica je ove

godine svetkovina naše zemlje, sasušene, gotovo spržene, a ipak nam je rodila. Hvala Bogu koji je u nas usadio ljubav prema zemlji. Ovogodišnje slavlje Dužijance u našim selima i gradu Somboru, ljepotom djece, djevojaka i mladića uvjerljivo svjedoče da je i našim mladima Dužijanica u srcu. To je uvjerljivi dokaz da tradicija Dužijance nije puko čuvanje pepela, već je i ove godine prenošenje vatre“, rekao je Beretić.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž. Vukov (priredila N. S.)

Kruna Dužijance 2021.

Tema ovogodišnje krune je sv. Josip, s obzirom na to da je godina posvećena tome zaštitniku. Krunu je i ove godine izradila slamarka **Jozefina Skenderović**.

U krunu je ugrađen lik sv. Josipa Radnika s Isusom, a oko je hrvatski pleter jer je sv. Josip zaštitnik svih pa tako i bunjevačkih Hrvata. Oko krune su razni ukrasi od žita, kao i „dijamanti“ napravljeni od slame.

SKUPŠTINA RISARA I NASTUP FOLKLORNIH ANSAMBALA

Ris je gotov, večer zlatom sjaji

Nakon svečane Večernje, u subotu 7. kolovoza risari su posjetili spomenik Risaru i bistu Blaška Rajića u parku ispred Gradske kuće i okitili ih žitnim vijencem, a potom se uputili na trg, gdje je uprizoren scenski prikaz nekadašnje pogodbe risara, odnosno bandaša i domaćina, kada je bandaš obznanio da je „ris“ gotov i predao domaćinima salaša žitni vijenac. Tom prilikom predstavljeni su i najbolji risari, koji su se istaknuli na manifestaciji Takmičenje risara.

Risari su bunjevačkim kolom otvorili i folklorni dio programa, tijekom kojega su nastupila kulturno-

umjetnička društva i predstavila se igrama iz Srbije, Mađarske i Hrvatske. S obzirom na to da je i ove godine epidemija koronavirusa još harala i da je epidemijska situacija kada su pozivana folklorna društva bila drugačija, mnogi, osobito oni iz drugih država, nisu se mogli odazvati pozivu. Tako su na toj večeri nastupili samo gosti iz Batočine – UZN-TK „Šumadija“, a odazvala su se i ovdašnja društva – HKPD „Matija Gubec“, Tavankut; OKUD „Mladost“, Subotica, MKC „Népkör“ i HKC „Bunjevačko kolo“.

111. DUŽIJANCA – SREDIŠNJA PROSLAVA DUŽIJANCE 2021.

Blagoslov i ispraćaj bandaša i bandašice

Nakon prošle 2020. godine, kad zbog epidemije koronavirusa nije mogao biti obavljen obred blagoslova i ispraćaja bandaša i bandašice, ove godine, kad slavimo 111. Dužijancu, u crkvi svetog Roka ponovno su se okupili bandaši i bandašice iz okolnih mjesta, pratioci bandaša i bandašice, kerske kraljice i glavni nositelji slavlja Dužijance, bandaš Daniel Kujundžić i bandašica Kristina Matković. Sve ih je blagoslovio i ispratio župnik mons. dr. Andrija Anišić koji je naglasio da crkva koja je većim dije-

lom obnovljena ove godine slavi jubilej 125 godina od završetka gradnje i 180 godina od kako ondje postoji župa. Pozdravljajući bandaše i bandašice, Anišić je spomenuo da je u toj crkvi 1911. godine župnik te župe, mons. Blaško Rajić, predvodio prvo slavlje Dužijance u crkvi i podsjetio da je u župi djelovalo Katoličko divojačko društvo, koje je uz druge svoje aktivnosti i apostolat, organiziralo i slavlje Dužijance, uz podršku, savjete i blagoslov mons. Rajića.

„Zahvalnost je stvar odgoja duha“

Najveća manifestacija Hrvata u Subotici, središnja proslava 111. Dužijance 2021. godine, održana u nedjelju 8. kolovoza, bila je vrhunac žetvenih svečanosti. Kako nalaže stoljetna tradicija, proslava je započela blagoslovom bandaša i bandašica u kolijevci Dužijance, u Župi sv. Roka u Subotici.

Potom su se nazočni, u svečanim, žitnim vlačem okićenim, zapregama, uputili u subotičku katedralu sv. Terezije Avilske na euharistijsko slavlje. Žitni vijenac i ovogodišnju krunu Dužijance u crkvu su unijeli bandaš **Daniel Kujundžić** i bandašica **Kristina Matković**, a ispred njih išli su mali bandaš **Davor Dulić** i mala bandašica **Marija Kujundžić**. Uz

glavne, slavju su se pridružili i bandaši i bandašice okolnih mjesta, koji su već imali svoje dužijance, kao i bandaš i bandašica iz Sombora i Lemeša. Svi oni prinijeli su *krune* svojih dužijanci.

Misno slavlje predvodio je pomoćni biskup Đakovačko-osječki mons. **Ivan Ćurić** u zajedništvu s biskupom Subotičke biskupije mons. **Slavkom Večerinom**, svećenicima i đakonima. Blagoslovom žita, koje je kasnije podijeljeno okupljenom narodu, započelo je slavlje zahvale – euharistija koja predstavlja vrhunac i jezgru Dužijance.

U nadahutoj propovijedi biskup Ćurić, među ostalim, rekao je:

„Doživljam da nas upravo baština Dužijance potiče i upućuje na otkrivanje vlastitog identiteta, gdje se nalazi ona najdublja ljudska i duhovna srž vlastitoga

naroda. Zato iskrena srca, poučeni vrijednim primjerom svojih predaka i ove godine svečanu zahvalu za žetvu i pšenični zemaljski kruh ulijevamo u euharistiju, koja se i zove zahvaljivanje, želeći posvjedočiti da svoj život ne želimo graditi oslonjeni samo na sebe i svoja djela, već na Onoga koji je Kruh Života.

Vidimo da tamo gdje caruje nezahvalnost ništa se istinski ne može izgraditi i izgrađeno održati. Upravo u nezahvalnosti pucaju svi odnosi, nestaje poštovanja i vjernosti, lome se prijateljstva i zajedništva, čak i ona temeljna, bračna, obiteljska. Zahvalnost je stvar odgoja duha. Što je netko pametniji i mudriji, to je zahvalniji“. Ćurić je također naglasio da slavlje Dužijance nije samo sjećanje na prošlost. Ono je i poziv da svoja srca i svijet u kojem živimo još više otvaramo novosti života koja nam dolazi od Krista.

„Zato budimo još snažniji u vjeri, radosniji u davanju, odvažniji za korake ljubavi i solidarnosti. Budimo ponosni na povijesno, kulturno i duhovno naslijeđe te identitet našega hrvatskoga naroda u ovoj bunjevačkoj i šokačkoj grani, a istovremeno osjetljivi za stvarnost današnjih prilika uvijek u otvorenosti za napredak i širinu koja nas nadahnjuje za iskreni dijalog i suživot s narodima s kojima dijelimo

ljepotu i gradimo kulturu ovoga grada.“

Pod misnim slavljem, pjevanje koje je doprinijelo svečanosti predvodio je Katedralni zbor „Albe Vidaković“ uz pratnju gudačkog kvarteta **Garden quartet** i orguljašku pratnju **David Bertrana**, a sve pod dirigentskom palicom katedralnog zborovođe i orguljaša **Miroslava Stantića**.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž.Vukov (Priredila N.S.)

Ponosni na svoj rad i postignuća

Nakon euharistije zahvale, uslijedila je svečana povorka kroz grad do improviziranog salaša u središtu Subotice. Povorku je predvodila barjaktar dužijance **Ana Pančić** jašući na konju. Nakon barjaka, u svečanom mimohodu do glavnog gradskog trga, išli su konjanici – jahači i velika kruna od žitnog vlača na karucama, potom djeca iz subotičkih vrtića u kojima se rad odvija na hrvatskom jeziku,

„Marija Petković” Sunčica i Biser. Za njima su „lje-ljale” kraljice Župe sv. Roka iz Kera, a nakon njih došao je još jedan simbol Dužijance, veliki klas koji su nosili članovi HKC-a „Bunjevačko kolo”.

Radni dio povorke 111. Dužijance činila je skupina risara i risaruša u narodnim nošnjama s radnim priborom kao i najbolji risarski parovi na manifestaciji Takmičenje risara. Išao je zatim mereš (zaprež-

na kola koja su nosila nekadašnju spravu za mjerenje žita) i kola s džakovima žita, sve uz zvuke gajdi koje je svirao **Zdenko Ivanković**, a na kraju tog dijela povorke okupljeni su mogli vidjeti umijeće pucanja bičevima najboljih u toj disciplini na održanom natjecanju.

Usljedila su kulturno umjetnička društva, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta, OKUD „Mladost“ iz Subotice, Mađarski kulturni centar „Népkör“ iz Subotice, Udruga za njegovanje tradicionalne kulture „Šumadija“ iz Batočine i na koncu HKC „Bunjevačko

kolo“ iz Subotice. Mnogima je osobito dojmljivo u povorci vidjeti mlade, ali i starije obučene u unikatne i raritetne nošnje. Jedinствена je tada prilika vidjeti i dijelove nošnje, kao što su čurdija, jopka, otunčica, rojtoš, tu je i skupocjena lionska svila, brokat, kumaša, pliš, jednoboјna svila i napose šling. Nakon jedinствениh, starih sačuvanih nošnji, u povorci su i nova velika ruha – vjerne replike nekadašnjih modela.

Treći dio svečanog mimohoda kroz grad činile su svečane zaprege, haptike, fijakeri, karuce, okićeni žitnim vlačem, s mladićima i djevojkama u narodnim

nošnjama, a onda i seoski bandaši i bandašice iz Žednika, Bajmaka, Tavankuta, Male Bosne, Đurđina, Lemeša i Sombora s krunama – simbolima svojih dužijanci. Prije nego što su u karucama i fijakerima stupili glavni nositelji ovogodišnje dužijance, na Trg su pristigli pratioci ovogodišnjeg bandaša i bandašice i jahačice ergele Kelebija. Na bini su se domaćinima „salaša“ pridružili gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić** te ravnatelj UBH-a „Dužijanca“ i predsjednik organizacijskog odbora Dužijance 2021. **Marinko Piuković** i dočekali bandaša i bandašicu 111. Dužijance, Daniela Kujundžića i Kristinu Matković, a s njima i malog bandaša i bandašicu Davor Dulića i Mariju Kujundžić.

Bandaš je obznanio da je ris gotov i predao domaćinima salaša žitni vijenac, a bandašica je gradonačelniku Subotice Stevanu Bakiću uručila kruh pečen od novog brašna. Nakon što je pokazao kruh kao simbol Dužijance na sve četiri strane grada, gradonačelnik se obratio nazočnima:

„Od pradavnih vremena, kada je ljudski rod počeo obrađivati zemlju, kruh je simbol velikog truda, rada i volje za opstankom i rastom čovjeka i njegove zajednice. Bez

svega se može, ali bez kruha ne. Zato je žetva i danas tako važna. Promijenile su se poljoprivredne tehnike, teški risarski poslovi su olakšani, ali time izražavanje zahvalnosti nije postalo manje značajno. Naprotiv, danas smo zahvalni na izobilju i blagodatima suvremenog doba, ali ostajemo zahvalni i precima koji su svojim teškim i vrijednim radom prehranili nebrojene generacije koje su stvarale Suboticu i ostavili nam je kao najljepše naslijeđe”, kazao je gradonačelnik i dodao da je inicijativa Blaška Rajića da Dužijanca postane organizirana i javna svetkovina bila vizionarska te će se ona slaviti i u 21. stoljeću.

Nakon govora i nazdravljanja, na bini i na Trgu slobode u Subotici zaorilo se i zaplesalo Veliko bačko kolo, a radost završetka žetvenih svečanosti očitovala se u veselju, mnoštvu okupljenog svijeta, šarenilu boja, kolom koje je ispunilo trg.

Kako je i običaj, navečer istoga dana bandaš i bandašica, predstavnici UBH-a „Dužijanca” te štovatelji Blaška Rajića okupili su se oko njegovog groba na Kerskom groblju i položili cvijeće.

Bandašicino kolo počelo je u 20 sati na Trgu slobode, a svirka i pjesma koja se orila do kasno u noć, okupila je mnogo Subotičana i gostiju.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž.Vukov (Priredila N. S.)

Bandašica Kristina Matković

Kristina je završila OŠ „Matko Vuković“ na hrvatskom jeziku, a nakon toga srednju Muzičku školu u Subotici, smjer klavir. Studentica je na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, smjer teorija glazbe. Dugogodišnja je članica Katedralnog zbora „Albe Vidaković“, folklorom se bavila više od deset godina, a sada je to nastavila i u Zagrebu. Najstarije je dijete u obitelji **Mire** i **Zlatka Matkovića**, ima sestru **Leonu** i brata **Andriju**. U Dužijanci je prisutna od malih nogu, izuzetna joj je čast biti bandašicom, a imala je priliku biti i mala bandašica 2010. godine.

„Jako volim taj naš običaj i sudjelujem u raznim aktivnostima još od malena. Uvijek mi je bilo zanimljivo sve što se događa u sklopu Dužijance i svaki put sam saznala nešto novo o našim običajima i o tome kako su ljudi nekad živjeli i radili. Drago mi je što se sve to očuvalo do danas, i što ima mladih kojima to znači, i koji će to punog srca, i ponosno prenositi na buduće generacije“, kaže Kristina ne skrivajući svoju radost. „Bila sam sretna kad sam bila izabrana za malu bandašicu, a mislim da sam sad još sretnija. Zapravo, sada tu dužnost doživljam drugačije i, rekla bih, zrelije. Moram priznati da sam o tome maštala i nekako se nadala. Sretna sam zbog toga, a sa mnom se raduje i moja obitelj.“

Bandaš Daniel Kujundžić

Daniel je također završio OŠ „Matko Vuković“ na hrvatskom jeziku, a potom i opći smjer u Gimnaziji „Svetozar Marković“ u Subotici. Student je na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – smjer biologija. Dugogodišnji je ministrant u subotičkoj Župi Uskrsnuće Isusovo iz koje i dolazi, animator je u Subotičkom oratoriju te je sada uključen na vjero-

nauk u zajednici studenata DUHOS u Osijeku. Do srednje škole svirao je tamburu, a kao srednjoškolac počeo se baviti folklorom u HKC-u „Bunjevačko kolo“. Najstarije je dijete u obitelji **Emine** i **Zvonimira Kujundžića** te ima dvije sestre, **Josipu** i **Katarinu**, i brata **Karla**. Daniel je sa svojom obitelji prisutan u Dužijanci, kako u onome vjerskom dijelu, tako i u povorci, folkloru.

„Od malih nogu roditelji su me oblačili u nošnju, prvo nisam bio time oduševljen, a kasnije sam se rado i sam oblačio u našu bunjevačku nošnju. Mislim da je na to utjecalo i društvo i to što sam bio prisutan na folkloru. Dužijancu gledam kao lijep običaj kojim čuvamo svoju tradiciju, ali ujedno ne zaboravljamo na Boga koji nas hrani kruhom svagdanjim. Kada me je mons. Beretić pitao želim li biti ovogodišnji bandaš, rado sam se odazvao“, kaže Kujundžić.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž. V. (Priredila N. S.)

Jedinstvena svečanost Hrvata s obiju strana granice

Prvi put u povijesti, u Baji u Republici Mađarskoj, najvećem gradu „bajskoga trokuta“, nekad naseljenoga brojnim hrvatskim življem, a već više od 100 godina podijeljenoga državnom granicom, održana je svečanost zahvale bunjevačkih Hrvata za završenu žetvu, Dužijanca 2021. Bogata duhovna i kulturna baština zahvale bunjevačkih Hrvata Bogu za plodove zemlje i kruh tako je po drugi puta izašla izvan granica Srbije, nakon Dužijance u Zagrebu 2019. godine.

Veličanstvenoj priredbi bratske suradnje Hrvata u Vojvodini i Hrvata u mađarskom dijelu Bačke, prethodili su tijekom gotovo dvije godine brojni dogovori i zajedničke pripreme. Jedan od glavnih ciljeva manifestacije bio je predstaviti zajedništvo bunjevačkih Hrvata s obiju strana granice, ali i potaknuti njegovanje Dužijance u mađarskom dijelu Bačke, da bi se obiteljska tradicija bunjevačkih Hrvata uvriježila u zajednici, poput bunjevačkih prela koja okupljaju pripadnike hrvatske zajednice u Bačkoj.

Posjet Bunjevačkoj kući, izložba, koncert

Ta dvodnevna manifestacija za oko stotinu pedeset sudionika, folkloraca, tamburaša, risara, pjevača, kraljica i organizatora koji su u subotu 14. kolovoza stigli iz Subotice u Bajju, započela je posjetom Bunjevačkoj zavičajnoj kući u Vancagi. Bunjevačka kuća u nekadašnjem selu, a danas u predgrađu Baje, sagrađena je dvadesetih godina prošloga stoljeća, a od 1984.

godine pretvorena u etnomuzej u okviru Gradskog muzeja koji i brine o njezinu izgledu i autentičnosti. Pokrivena je trskom, zidovi su od nabijanice, a ima čistu sobu, kujnu i stražnju sobu. Kako je pojasnio predsjednik Saveza Hrvata u Mađarskoj i nastavnik u Vancagi **Joso Ostrogonac**, Bunjevačka zavičajna kuća služi i za obrazovanje učenika koji izučavaju hrvatski jezik. Tu se dolaze upoznati sa zaboravljenim predmetima i povezati ih s naučenim riječima.

Istoga dana u Kulturnom centru bačkih Hrvata u Baji otvorena je izložba fotografija „Bunjevačka nošnja i ris“ o natjecanju „risara“, odijevanju na godove, obiteljskih fotografija, hoda žene tijekom života te vjenčanog „ruva“ tijekom jednog stoljeća. Nakon pozdravnih riječi ravnatelja Kulturnog centra bačkih Hrvata **Mladena Filakovića**, izložbu je otvorio ravnatelj Udruge bunjevačkih Hrvata **Marinko Piuko-**

vić. Ta izložba prvi put priređena je u programu Dužijance u Gradskom muzeju u Subotici za izložbu „S Božjom pomoći“. Otvorenju su nazočili veleposlanik RH u Budimpešti **Mladen Andrić**, parlamentarni glasnogovornik Hrvata u Mađarskoj **Jozo Solga**, predsjednik Hrvatske državne samouprave **Ivan Gudan**, predsjednik Saveza Hrvata u Mađarskoj **Joso Ostrogonac**, predsjednica Hrvatske samouprave grada Baje **Angela Šokac-Markovics**, predstavnici UBH-a „Dužijanca“ te brojni drugi uzvanici bačkih Hrvata u Mađarskoj i bunjevačkih Hrvata iz Subotice.

Program manifestacije „Dužijanca u Baji“ nastavljen je prigodnim kulturnim programom na Petőfijevom otoku, na otvorenom. U organizaciji Hrvatske državne samouprave, odnosno u suorganizaciji njezinih ustanova – Kulturno-prosvjetnog centra i odmarališta Hrvata u Mađarskoj te Kulturnog centra bačkih Hrvata – 14. kolovoza navečer u Baji priređen je IV. hrvatski državni tamburaški festival, kojemu je prethodio prikaz pogodbe risara. Na cjelovečernjem koncertu predstavila su se tri orkestra hrvatskih regija u Mađarskoj, iz Bačke, Baranje i Pomurja: Zabavna industrija, Sumartonski lepi dečki, Orkestar Vizin te subotički Orkestar San. Večer su zaključili članovi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta i HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice s plesom i pjesama, dubrovačkom poskočicom „Lindo“ i Starim splitskim plesovima. Tamburaški sastavi svojom izvedbom narodnih napjeva, hrvatskih uspješnica i autorskih pjesama proveli su prisutne kroz hrvatske regije u Mađarskoj, Hrvatskoj i Srbiji.

Vrhunac radosti zajedničkog slavlja

Najsvečaniji dio proslave Dužijance bio je misno slavlje zahvale na hrvatskom jeziku u crkvi svetog Antuna Padovanskog u Baji, na blagdan Uznesenja Blažene Djevice Marije, Veliku Gospu, 15. kolovo-

za. Misu zahvalnicu predvodio je subotički biskup, mons. **Slavko Večerin** u zajedništvu sa svećenicima subotičke biskupije, preč. **Mirkom Štefkovićem**, dr. **Ivicom Ivankovićem Radakom**, mons. dr. **Andrijom Anišićem** te domaćim župnikom **Schindlerom Mátyásom**. Bandaši i bandašice iz Žednika, Bajmaka, Tavankuta, Male Bosne, Đurđina, Lemeša i Sombora, s glavnim nositeljima svečanosti 111. Dužijance, bandašom **Danielom Kujundžićem** i bandašicom **Kristinom Matković**, risarima i risarušama, kraljicama, članovima HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta i HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice te članovima hrvatskih skupina iz Bačko-kiškunske županije, napunili su crkvu svetog Antuna te dali slavu Bogu.

Na početku mise subotički biskup, mons. Slavko Večerin pozdravio je prisutne riječima:

„Hrvat Bunjevac rodom iz Subotičke biskupije, koji je kandidat za proglašenje blaženim i svetim, sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić, karmelićanin zapisao je: *Ljubav nema granice, ljubav nema stanice*. Vođeni tom ljubavlju prema Bogu, Katoličkoj Crkvi i hrvatskom narodu i bunjevačkom rodu, vodstvo Hrvatske samouprave grada Baje i Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* organizirali ovu današnju manifestaciju pod nazivom *Dužijanca u Baji*. Radujem se što sam danas ovdje u zajedništvu bunjevačkih Hrvata iz R. Mađarske i bunjevačkih Hrvata iz R. Srbije.”

Nakon čitanja odlomka iz Lukinog evanđelja koji govori o susretu Marije i njezine rođakinje Elizabete, biskup Večerin u propovijedi je rekao da događaj tog susreta postaje izvorom radosti.

„Razlikovni znak koji očituje da smo rođeni za nebo jest radost koju doživljavamo i nosimo. Kršćanin je po svojem pozivu nositelj radosti. Nije ovdje riječ o radosti koja bi se mogla ubrizgati izvana ili o umjetno proizvedenom osjećaju, nego o radosti koja dolazi iznutra, iz duboko proživljenog stava da smo kao pojedinci i kao zajednica vjernika od Boga željeni i ljubljani. Zabrinuti ljudi, uvijek pritisnuti nekom tugom, ljudi koji su u neprestanom strahu pred izazovima i krizama ne mogu mijenjati život nabolje. Njima se zato lako manipulira.

Današnjom svetkovinom svake se godine pali svjetlo nade na našim putovima. To svjetlo nije samo svjetlo koje govori o onome što slijedi poslije smrti; to je svjetlo koje osvjetljava naš život ovdje i sada. Gledati u nebo, razmatrajući Mariju u nebeskoj slavi, ne znači bježati od odgovornosti koje nosi naš ovozemni život, nego nam pruža novu životnu kvalitetu i orijentir. Vjera u raj i vječni život hrani nadu. Nijedna ljudska ponuda nije u stanju potpuno ispuniti očekivanja ljudskog srca, jer te težnje može ispuniti samo svemogući Bog koji je čovjeka stvorio i koji ga čeka u svojoj kući, u nebu. Iz te otajstvene stvarnosti Isus i Marija danas nas obuhvaćaju pogledom svoje ljuba-

vi. Stoga, i mi se danas s mnogo pouzdanja utječemo njoj koja se spušta k nama nebeskom milošću i hita nam pomoći. I mi u vrijeme sadašnjih kušnja, pritisnuti raznim nedaćama, molimo Boga da nam po zagovoru Presvete Bogorodice udijeli milost obraćenja te mir duše i tijela.”

Subotički katedralni zbor „Albe Vidaković” na čelu s dirigentom i orguljašem **Miroslavom Stantićem** zanosno je i oduševljeno pratio euharistiju marijanskim pjesmama, a za prinos darova izveo liturgijsku „himnu” *Dužijance*, skladbu Milana Asića „Blagoslovljena ova zemlja moja”. Na kraju mise, crkvom se iz radosnih i ushićenih srca zaorilo „Rajska Djevo, kraljice Hrvata”.

Misno slavlje svojom nazočnošću počastili su brojni predstavnici javnog i političkog života Mađarske, Hrvatske i Srbije.

Mimohod i predaja kruha

Po izrazito vrućem danu, kad je termometar pokazivao i 37 stupnjeva Celzija, nakon misnog slavlja uslijedio je mimohod svih sudionika manifestacije središtem grada Baje, od crkve sv. Antuna do trga Tóth Kálmána. Iza barjaka Dužijance išle su kraljice, članice HKC „Bunjevačko kolo“, a potom folklorna društva bačkih Hrvata u Mađarskoj iz Aljmaša, Baje, Čavolja, Čikerije, Dušnoka, Gare, predstavnici iz Santova, Sentivana i Kaloče te HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta i HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, risari i risaruše. Na kraju povorke u svečano okićenim karucama stigli su i bandaš **Daniel Kujundžić** i bandašica **Kristina Matković** koja je gradonačelnici Baje **Klári Nyirati** predala kruh od novog žita. Gradonačelnica je u svom obraćanju poručila:

„Zahvalimo se na kruhu vjerujući da će ga biti dovoljno i da će ga svi uvijek imati. Gledajmo jedni druge kao prijatelje, braću i sestre i živimo jedni s drugima u miru, to je srž zajedničkog slavlja.“

Uslijedili su pozdravni govori na hrvatskom i mađarskom jeziku, a u ime predsjednika Vlade Hrvatske Andreja Plenkovića i u ime Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan R. Hrvatske nazočnima se obratio **Milan Bošnjak**, koji je istaknuo ulogu Katoličke Crkve, stoljetne čuvarice vjerskog i nacionalnog identiteta.

„Doista je radost sudjelovati u slavlju Dužijance, bilo u Subotici, Zagrebu ili ovdje u Baji. Osobito mi je drago vidjeti mlade, koji stoje na suncu i nose nošnju svojih predaka i tako govore da i u 21. stoljeću možemo

i trebamo imati identitet. U Mađarskoj je jasno da su Bunjevci dio hrvatskog naroda. Nažalost, u Srbiji bilježimo negativne procese – favoriziranje Bunjevaca nehrvata, čime se izravno potiče raslojavanje hrvatskog nacionalnog korpusa i dekroatizacija naših sunarodnjaka. To nas neće obeshrabriti, nego ćemo i nadalje svatko od nas na svoj način doprinostiti razvoju hrvatskog naroda, a današnji susret je dio toga.“

Veleposlanik Hrvatske u Budimpešti **Mladen Andrić** u svome govoru istaknuo je da bi i druge zemlje treba-

le prepoznati, shvatiti i prihvatiti način funkcioniranja mađarske države spram manjina te je naglasio da taj događaj ne smije biti iznimka, nego početak jednog kontinuiteta.

Nazočnima su se obratili i državni tajnik i parlamentarni zastupnik bajskog okruga **Róbert Zsigó** te predsjednik Hrvatske državne samouprave **Ivan Guban** i predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**, koja je među ostalim rekla:

„Prvi put zajedno smo se okupili na Dužijanci u Baji, nakon Subotice i Sombora, trećem gradu bunjevačkih Hrvata. Ta ideja, da bogatstvo svile, slame i tambure zasja i izvan svojih granica dugo je, kao zrno pšenice, zrela u vodstvu udruge *Dužijanca*. Bunjevci u Mađarskoj i Bunjevci u Srbiji imaju već dugogodišnju i plodnu suradnju – naš zavičaj, naša Bačka, koja je prije 100 godina podijeljena između dviju država, tako što i nalažu. No taj pothvat postao je još jedna kruna u našem zajedničkom nastojanju da budemo podrška i oslonac jedni drugima u istoj zadaći čuvanja baštine naših predaka. Dužijanca u Baji nije samo zahvala Bogu i pohvala čovjeku. Dužijanca u Baji simbolizira krunu ispletenu od slame s iste njive, jednoga naroda, jedne loze, iste vjere. Neka Dužijanca ne govori samo o običajima, neka govori o zajedništvu među nama, bunjevačkim Hrvatima koji smo se u zahvali prema Bogu danas stopili u jedno. Bunjevci naši, ponos ste

Baje, ponos Mađarske, dika hrvatskog naroda, a mi ponosni i uštirkani u najlipši šling, najstarije nošnje ni danas ne zaboravljamo zašto smo ovdje. Da perlicu od slame preobrazimo u broš hrabrosti, da okitimo karuca i zakotrljamo ih, da sjeme našeg rasta posijemo“, rekla je Vojnić.

Velikim bačkim kolom na trgu završena je jedinstvena svečanost „Dužijanca u Baji“. Taj znak bratske suradnje između Hrvata u Vojvodini i Hrvata u mađarskom dijelu Bačke polog je zajedničkom čuvanju baštine i plodonosnom nastavku suradnje.

Izvor: Hrvatski glasnik – Stipan Balatinac i Hrvatska riječ – Željka Vukov (Priredila N. S.)

Kruna dužijance

Na kruni Dužijance u Baji koju je izradila **Josefina Skenderović**, nalazi se kruh i snop žita na kojem je kosa i kuka, u sredini je obris zvonika crkve sv. Antuna u Baji, a okolo krune je hrvatski troplet. „Krunu“ Dužijance subotički bandaš i bandašica darovali su Hrvatskoj manjinskoj samoupravi Baje na trajno čuvanje u Kulturnom centru bačkih Hrvata.

Organizatori i pokrovitelji Dužijance u Baji

Tu veličanstvenu manifestaciju Bunjevačkih Hrvata u Bačkoj organizirali su Hrvatska samouprava grada Baje, UBH „Dužijanca“ iz Subotice u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem u Republici Srbiji i Hrvatskom državnim samoupravom u Republici Mađarskoj, a ostvarena je i potporom Saveza Hrvata u Mađarskoj, Baja Marketing Kft., Hrvatske samouprave Bačko-kiškunske županije i Vlade Mađarske.

Pokrovitelji manifestacije „Dužijanca u Baji“ su Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ministarstvo kulture RH, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, Savez Hrvata u Mađarskoj i parlamentarni zastupnik bajskog okruga Zsigó Róbert.

Joso Ostrogonac, Angéla Šokac Markovics, Andrija Anišić, Ljiljana Dulić, Marinko Piuković, Stipan Šokac, Miroslav Kujundžić, Mladen Filaković

Cola

AMSTERDAM
SHOP

Good's Market

Program 111. Dužijance započeo je blagoslovom žita na blagdan Sv. Marka evanđeliste 25. travnja. Svetu misu u župnoj crkvi sv. Josipa radnika u Đurđinu predvodio je mons. **dr. Andrija Anišić**, predsjednik UBH „Dužijanca“, uz koncelebraciju đurđinskog župnika **Dražena Dulića** i župnog vikara u Horgošu **Tomislava Vojnića Mijatova**. Uslijedila je procesija od crkve do njive uz pjevanje litanija svih svetih koju je predvodio i mlado žito blagoslovio vlč. Dražen Dulić.

Na taj prvi događaj u programu Dužijance 2021. okupilo se, uz članove UBH „Dužijanca“, i mnogo vjernika, a među uglednim gostima bili su **Ivan Rukavina**, konzul savjetnik Generalnog konzulata R. Hrvatske u Subotici te **Vojislav Temunović**, član Izvršnog odbora zadužen za kulturu u Hrvatskom nacionalnom vijeću.

Drevnim običajem koji se nalazi u obredniku Katoličke Crkve, činom blagoslova mladog žita, započela je Dužijanca 2021.

Predstavljanje bandaša i bandašice na Tijelovo

Predvoditelji 111. Dužijance 2021. godine, bandašicu **Kristinu Matković** i bandaša **Daniela Kujundžića**, predstavio je na Tijelovo katedralni župnik mons. Stjepan Beretić. Dvojezično euharistijsko slavlje na svetkovinu Presvetog tijela i krvi Kristove – Br(a)šančevu 3. lipnja u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske predvodio je biskup Subotičke biskupije mons. **Slavko Večerin**, u zajedništvu s dvadesetak svećenika. Kao i prošle, i ove godine izostala je procesija oko crkve, djeca u bjelini, a jedini mladi u bunjevačkoj narodnoj nošnji bili su bandaš i bandašica.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž. V. (Priredila N. S.)

Priskakanje vatre

Priskakanje vatre uoči Sv. Ivana Krstitelja, održano je 23. lipnja u dvorištu pokraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu, a događaj je kao i nekada, bio prilika za druženje i zabavu.

Taj obnovljeni običaj okupio je mnoštvo zainteresiranih pa su **Martin Gabrić i Stipan Kujundžić**, koji su i te godine bili zaduženi za paljenje vatre, morali potpaliti dvije vatre. Jednu za one ozbiljnije „skakače” i jednu za djecu koja su se utrkivala tko će više puta i što bolje preskočiti.

Osim priskakanja vatre, uoči Ivana Cvitnjaka, običaj je i da djevojke jedna drugoj ispletu vijenac od ivanjskog cvijeća, koji bi kasnije bacale na krov kuće ili salaša, pa i dudu, ili ga objesile na zid kod ulaznih vrata ili na zabat kuće. Vijenac je ostajao visjeti do drugog Cvitnjaka, da, kako se vjerovalo, sačuva kuću od groma ili vatre. Tako su članice folklornog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo” isplele vijence te ih darovale i članicama HKPD-a „Đurđin”, a skupa u bunjevačkoj nošnji odigrali su i nekoliko kola.

Izvor: Hrvatska riječ – Ž. V. (Priredila N. S.)

Otvorenje Kolonije slamarki u Tavankutu

U organizaciji HKPD-a „Matija Gubec” i Galerije prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta, XXXVI. Saziv Prve kolonije naive u tehnici slame održao se od 9. do 17. srpnja. Ta kolonija slamarki bila je u znaku jubileja, 75 godina od osnutka Društva i 60 godina od početka likovnih manifestacija.

Prva kolonija naive u tehnici slame održana je 1986. godine i od tada svake godine u srpnju, slammarke zajedno stvaraju, razmjenjuju iskustva, pri čemu svaka od njih Gupcu ostavi svoju sliku ili neki drugi rad od slame.

U povodu 60. obljetnice organiziranog bavljenja likovnim radom, u što su uključene i slammarke, voditeljica slamarske sekcije HKPD-a „Matija Gubec”

i članica Organizacijskog odbora Prve kolonije naive u tehnici slame **Jozefina Skenderović** pri otvorenju osvrnula se na početke, navodeći kako su slammarke počele raditi slike od slame vođene stručnom rukom pedagoga Stipana Šabića.

„Predmeti od slame rađeni rukama naših slamarki nalaze se u svim dijelovima svijeta, a mnogi od njih čuvaju se u muzejima. Kruna ti-jara rađena za svetog oca papu Pavla VI. nalazi se u Vatikanskom muzeju, a radovi od slame čuvaju se i u Gradskom muzeju u Subotici, Muzeju Vojvodine u Novom Sadu, Muzeju Srijema u Srijemskoj Mitrovici, Muzeju Zagrebačke katedrale, Etnografskom muzeju u Zagrebu, Muzeju slame u Kaliforniji”, rekla je Skenderović.

Na Koloniji je sudjelovalo 20-ak Gupčevih slamarki te jedna gošća iz Srijemske Mitrovice.

Nakon završene Kolonije, izrađene slike prvi put izlažu se u predvorju Gradske kuće u okviru Dužijance u Subotici, a potom se sele u izložbeni prostor tavankutske Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame gdje su postavljene do završetka sljedeće središnje žetvene manifestacije.

Izvor: Hrvatska riječ, I. Petrekanić-Sič, I. D. (Priredila N. S.)

Natjecanje u pucanju bičevima

Natjecanje u pucanju bičevima koje već niz godina organizira UBH „Dužijanca“ održano je 17. srpnja na njivi pokraj crkve u Đurđinu.

Taj događaj iz godine u godinu okuplja sve više natjecatelja, a time i posjetitelja. U gotovo zaboravljenoj vještini ove godine natjecalo se njih 42, od 7 do 77 godina. Natjecatelji su imali priliku pokazati koliko puta mogu puknuti bičem u 30 sekundi za odrasle i 20 sekundi za djecu. U kategoriji do 10 godina prvo mjesto osvojio je **Ivo Miković**, drugo **Filip Šarčević**, a treće **Lazar Matković**. Prvo mjesto u sljedećoj kategoriji, od 10 godina, pripalo je **Marijanu Tonkoviću**, drugo **Mariju Kujundžiću**, a treće **Pavlu Tumbasu**. U te dvije kategorije bilo je ukupno 22 natjecatelja, među kojima i dvije djevojčice.

Odrasli sudionici mogli su se natjecati u dvjema disciplinama: u simplom i duplom pucanju bičem. U kategoriji odraslih u simplom pucanju prvo mjesto pripalo je sedamnaestogodišnjem **Borisu Radakoviću**, dok je drugo mjesto osvojio **Slavko Lulić** i treće **Jakov Ivanković Radak**.

Prvo mjesto u duplom pucanju pripalo je **Željku Šarčeviću**, drugo **Stipanu Kujundžiću** i treće **Antunu Kudliku**, a natjecateljski dio Šarčevića i Kujundžića pretvorio se u performans koji je nagrađen ovacijama prisutnih.

Svi sudionici natjecanja dobili su zahvalnice, a djeca i medalje. Prvi u svim četirima kategorijama osvojili su i pokale, dok su prvih troje u najmlađoj kategoriji dobili i nove bičeve, dar vlč. **Dražena Dulića**.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž. V. (Priredila N.S.)

IZLOŽBA „S BOŽJOM POMOĆI“

Bunjevačko tkanje i vezovi

Izložba „S Božjom pomoći“ posvećena temi „Bunjevačko tkanje i vezovi“ otvorena je 21. srpnja u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“.

Izložbu su priredili Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“ i Katoličko društvo „Ivan Antunović“ u suradnji s HKC-om „Bunjevačko kolo“. Autor izložbe jest **Marinko Piuković**, a suradnici u postavci izložbe bili su **Senka Horvat**, **Marin Jaramazović**, **Dajana Šimić** i **Jelena Piuković**.

U prvom dijelu izložbe prikazan je dokumentarni film „Tkanje i vezovi“ redatelja **Rajka Ljubića** iz 2006. godine, a drugi dio činili su eksponati u svečanoj dvorani HKC-a i stalnom postavu Bunjevačke sobe u dvorištu Centra. Eksponati su iz privatne kolekcije obitelji Piuković, Nele Skenderović te fundusa HKC-a „Bunjevačko kolo“.

Odjevni predmeti, dijelovi narodne nošnje koji svjedoče o umješnosti žena i djevojaka u tkanju i vezenju koja se prenosila iz generacije u generaciju, nastali su iz potrebe za predmetima domaće radnosti.

Na izabranim primjercima dijelova nošnje predstavljene su raznovrsne tehnike veza, bijeli vez – tzv. šling, zlatovez i svileni vez i kombinacije kojima su se Bunjevke rado koristile, osobito šlingom i zlatove-

zom. Među eksponatima takve vrste, ističu se izvezene, tj. šlingane ženske košulje, keceljci, mideri ili prsluci, suknje. Šlingali su se i jastuci (uzgljance), zastori (virange) na prozorima, tableti za stolove (astale), što je prikazano u stalnom postavu Bunjevačke sobe.

Vezenje raznobojnim pamukom na dijelovima marama na vrat svjedoči o skladno komponiranim bojama biljne ornamentike, istaknuo je autor izložbe **Marinko Piuković**. Osim marama, tehnika vezenja svilenim koncem primjenjivana je i na suknjama od čoje. Tehnika zlatoveza kojom su ukrašavani dijelovi ženskih košulja, a manje dijelovi muške nošnje, također je rado primjenjivana. Osim mnogim čuvarima i sakupljačima narodnih rukotvorina, to neprocjenjivo narodno blago, možemo zahvaliti Anti Pokorniku, jednom od najvećih poznavalaca i sakupljača bunjevačkog kulturnog blaga.

Nastala s namjerom da na jedinstven način obuhvati sadržaje vezane uz umjetnost, religiju i kulturu bunjevačkih Hrvata, izložba „S Božjom pomoći“ ustanovljena je 1993. godine, a u međuvremenu postala je tradicionalnom sastavnicom subotičke Dužijanice.

Izvor: Hrvatska riječ, D. B. P. (Priredila N.S.)

Održana XXV. Međunarodna likovna kolonija Bunarić 2021.

U programu Dužijance, u Subotici se tradicionalno održava i Međunarodna likovna kolonija Bunarić, koju organizira Hrvatski kulturni centar „Bunjevačko kolo“.

kao i ranijih godina prevladavaju teme vezane uz žetelačke radove i ravničarski krajolik te znamenitosti grada Subotice.

Na tu koloniju koja ima svoj kontinuitet i izgrađeni nacrt, slikari se vrlo rado odazivaju, a taj put zbog epidemijske situacije nisu mogli doći gosti iz Hrvatske i Mađarske.

S obzirom na njezino dugo trajanje, kolonija je prepoznata i kod lokalnih subotičkih autora koji nisu članovi HKC-a, a za članove Likovnog odjela Centra to je prilika da, stvarajući i družeći se skupa s kolegama iz okruženja, unaprijede svoj rad.

Izvor: Hrvatska riječ,
D. B. P. (Priredila N.S.)

Ove, 2021. godine, od 29. do 31. srpnja održan je njezin jubilarni 25. saziv, koji je okupio četrdeset slikara (amaterskih i profesionalnih) – kako gostiju iz Srbije (Subotice, Beograda, Srijemske Mitrovice, Kruševca, Sombora, Rume, Crvenke, Novog Sada, Zrenjanina, Kikinde i Đale) i Bosne i Hercegovine, tako i „domaćih“ članova Likovnog odjela HKC-a. Nastalo je 60-ak radova u raznim tehnikama, raznih stilova, poetika i izraza. Iako kolonija nema službenu temu,

Kasačke utrke *Dužijanca* u Subotici

Nakon prošlogodišnje stanke, tradicionalne kasačke utrke *Dužijanca*, koje se priređuju od 1968. u povodu istoimene manifestacije u čast završetka žetve, održane su 1. kolovoza 2021. na Gradskom hipodromu u Subotici, u organizaciji Konjičkog kluba Bačka.

Glavna borba bila je ona između grla Amy del Duomo (vozač **Vlada Pribić**) i Iago d'Amore (vozač **Andor Veréb**). U konačnom plasmanu, iza dva najbolja grla, slijede Urus Caf, Sabath Black AT, Grumetti i Vulcano Nal. Uz uobičajeni trofej, pobjednik je za služio i tradicionalna obilježja te utrke – prekrivač za

konja, ali i vijenac od žita koji simbolizira *Dužijancu*. Publika na Gradskom hipodromu uživala je u još sedam utrka, među kojima i dvije memorijalne, koje su podsjetile na Albu Tumbasa Loketića i Pavla Crnkovića, a pobjede su odnijela grla Aky Boy i Chet Baker AT. Tradicionalno, priređen je i prateći program (svečana povorka, mažoretkinje...), a u povorci su, među ostalim, bili i ravnatelj UBH-a „*Dužijanca*“ **Marinko Piuković** te pobjednički par ovogodišnjeg Takmičenja risara – **Stipan Kujundžić** i **Ruža Juhas**.

Izvor: Hrvatska riječ (Priredila N. S.)

Bunarićkim proštenjem završena *Dužijanca*

Na Marijanskom svetištu, a odnedavno i službenom svetištu Subotičke biskupije, 28. i 29. kolovoza, proslavljeno je Bunarićko proštenje.

Lik Gospe od Suza u svečanoj su procesiji od kapelice do oltara, uz pomoć mladih u nošnji, donijeli ovogodišnji bandaš **Daniel Kujundžić** i bandašica **Kristina Matković**.

Svečano euharistijsko slavlje predvodio je gost nadbiskup koadjutor vrhbosanski mons. dr. **Tomo Vukšić** u zajedništvu sa subotičkim biskupom mons. **Slavkom Večerinom** te svećenicima Subotičke biskupije i rektorom svetišta preč. **Željkom Šipekom**.

Pjevanje pod misnim slavljem u subotu i nedjelju navečer predvodili su domaćini, zbor župe Marija Majka Crkve, s članovima Katedralnog zbora Albe Vidaković, pod vodstvom i pratnjom **Marija Bonića**.

Bunarićkim proštenjem završeno je slavlje ovogodišnje *Dužijance*.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž. V. (Priredila N. S.)

Bunjevačke i šokačke nošnje na otvorenju EPK-a

Izložba fotografija profesionalnih ženskih modela u originalnim narodnim nošnjama raznih naroda koji žive u Vojvodini, Srbiji i regiji, bila je postavljena u Novom Sadu, u okviru prvog programa nakon svečanog otvaranja godine titule europske prijestolnice kulture.

Na izložbi su bile zastupljene i fotografije nošnja vojvodanskih Hrvata, bunjevačke nošnje iz kolekcije obitelji Piuković koje potječu s početka 20. stoljeća i šokačke iz kolekcije **Igora Maccure** iz Sonte.

Autor fotografija svjetski je priznati i nagrađivani grafički dizajner **Pavel Surovy** iz Kisača, koji kaže da je taj ciklus fotografija posebno pripremljen za titulu europske prijestolnice kulture. Fotografije ne prikazuju samo multiukulturalnost već njihove skrivene poruke imaju filozofsko-duhovnu priču.

„Kod bunjevačke nošnje, ‘bandašica’ koja ima krunu od slame asocirala me je na ‘žen-skog papu’ ili ‘panonsku žitnu kraljicu’”, kaže Surovy, „a modeli u šokačkoj nošnji asocirali su me na Snježanu i Crvenkapu. Neke druge modele prikazao sam kao carice, ratnice, grofice, anđele... Htio sam pokazati da se ispod slojeva podsukanja, čipka, dukata, vezova skriva iskonska ljepota. Druga skrivena dominantna jesu vjera i okretanje prema Bogu”, kaže Pavel Surovy.

Na izložbi koja je bila postavljena do 5. veljače 2022. prikazane su i krune od slame, rad **Jo-zefine Skenderović** iz Subotice.

Hrvatska riječ,
D. B. P. (Priredila N. S.)

Skupština UBH „Dužijanca“

U četvrtak, 22. travnja 2021. u vjeronaučnoj dvorani Župe sv. Roka u Subotici održana je redovita godišnja skupština Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ na kojoj su usvojeni godišnja izvješća o radu Udruge, izvješće o financijskom poslovanju te izvješće Nadzornog odbora.

U izvješću o radu Udruge, predsjednik **Andrija Anišić** istaknuo je da je prošlogodišnja Dužijanca održana tijekom pandemije te da su pojedine manifestacije iz programa Dužijance 2020. izostale, a neke održane u posebnim okolnostima zbog epidemijskih mjera. Manifestacije koje su održane, održane su pod maskama.

Financijsko izvješće podnio je **Marinko Piuković**, ravnatelj Udruge. Iako je Udruga zbog pandemije dobila manje sredstava, a neke manifestacije nisu održane, u protekloj godini Udruga je poslovala pozitivno. Dobivena sredstva za manifestaciju „Dužijanca u Baji“, prebačena su za ovu godinu. Izvješće Nadzornog odbora podnio je **Grgo Kujundžić**.

Slijedilo je izlaganje o programu rada Udruge u ovoj godini te o proračunu za 2021. godinu koje je podnio Marinko Piuković, ravnatelj. On je naglasio da je u program uvršteno sve ono što je i inače program Dužijance i program godišnjih aktivnosti Udruge.

Piuković je naglasio da su u tijeku razgovori o mogućnosti predstavljanja Dužijance u Europskom parlamentu u Briselu te da je jedan od dugoročnih planova

i održavanje Dužijance u Mostaru, u prapostojbini bunjevačkih Hrvata. Najavio je da će se dobivenim sredstvima po natječaju Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, betonirati pod hangara u kojemu se čuvaju stari strojevi, kosačice i vršalice. Pozvao je prisutne da porade na tome da Udruga dođe u posjed barem jednog jutra zemlje, što bi Udruzi omogućilo sudjelovanje u međunarodnim natjecajima IPA projekata.

Svi prisutni članovi skupštine složili su se da Udruga podrži HNV u opravdanoj borbi protiv uvođenja bunjevačkog jezika u službenu uporabu u gradu Subotici te da se o tom izda posebno priopćenje.

Andrija Anišić

Sastanak senatora *Dužijance*

Sjećanje na Justiku Ostrogonac, rođ. Skenderović (1889. – 1971.)

U druga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“, koja je u svoj program uvrstila i sjećanja na velikanke Dužijance, 14. lipnja 2021. obilježila je 50. obljetnicu smrti te velike žene bunjevačkih Hrvata, Justike Skenderović Lešine.

Sjećanje na Justiku Skenderović Lešinu započelo je svetom misom u vjeronaučnoj dvorani župe sv. Roka u Subotici (zbog radova u crkvi) koju je predvodio župni vikar vlč. **Dražen Skenderović** u zajedništvu sa župnikom mons. dr. **Andrijom Anišićem**. Anišić je u propovijedi podsjetio na značaj te velike žene i naglasio da je i to sjećanje u okviru proslave 180. obljetnice Župe sv. Roka i u znaku jubileja 125. obljetnice završetka gradnje i blagoslova crkve sv. Roka. U toj župi je ona živjela i radila te svojim doprinosom ostavila sjajan i neizbrisiv trag u njezinoj povijesti, a osobito u povijesti Dužijance, zaključio je župnik.

Drugi dio tog dostojanstvenoga i zahvalnoga spomena bio je kod njezinog groba u crkvenom dijelu Bajskog groblja, groblja sv. Petra i Pavla. Kod groba je o teti Justiki govorio **Marinko Piuković**, ravnatelj UBH „Dužijanca“.

Na njezin grob su vijenac od žita i cvijeće položili **Josip Šarčević** i **Katarina Skenderović**, koji su se za tu prigodu obukli u bunjevačku narodnu nošnju. Cvijeće je položio i predsjednik Izvršnog vijeća **Lazar Cvijin** u ime Hrvatskog nacionalnog vijeća te pokojničina rodbina i prijatelji. Kod groba je **Vlatko Vidaković** pročitao par stihova koje je njemu posvetila i za njega napisala teta Justika.

Program sjećanja na Justiku Skenderović Lešinu završio je blagoslovom groba i molitvom za sve pokojne iz njezine obitelji. Obred je predvodio mons. **Andrija Anišić**, predsjednik UBH „Dužijanca“.

Dužijanca 2022. u gradu Novom Sadu – europskoj prijestolnici kulture

Na inicijativu Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ 14. rujna 2021. u prostorijama Gradske kuće u Novom Sadu, gradonačelnik Novog Sada **Miloš Vučević** održao je sastanak na temu „Dužijanca u Novom Sadu“, koja bi se trebala održati 2022. godine kada Novi Sad nosi titulu Europske prijestolnice kulture. Pored gradonačelnika, na sastanku su bili prisutni zamjenik gradonačelnika **Milan Đurić**, savjetnica gradonačelnika za područje suradnje s nacionalnim manjinama **Ankica Jukić Mandić**, član gradskog vijeća za kulturu **Dalibor Rožić** i šef kabineta gradonačelnika **Žarko Mićin**.

Izaslanstvo iz Subotice predvodila je predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić**, a na sastanku su bili dopredsjednica udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ **Ljiljana Dulić**, ravnatelj Udruge **Marinko Piuković** i zamjenik tajnika za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goran Kaurić**. Na sastanku koji je protekao u ugodnoj i konstruktivnoj atmosferi izneseni su prijedlozi programa i dogovoreni naredni koraci. Gradonačelnik Vučević izrazio je otvorenost i spremnost poduzeti tu inicijativu.

Risari UBH Dužijanca na berbi kukuruza

Risari Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ i ove su godine sudjelovali na natjecanju u ručnoj berbi kukuruza u Crnoj Bari i Novom Orahovu, gdje su osvojili prva mjesta.

Prve subote u listopadu 2021. godine Kulturno društvo „Crna Bara“ u istoimenom mjestu organiziralo je Kukuruzijadu. Natjecalo se 16 ekipa iz okolice Crne Bare, Sente, Čoke te i ekipa Dužijance iz Subotice koju su predstavljali **Stipan Kujundžić**, **Andrija Tumbas**, **Željko Pančić** i **Marija Kujundžić**. Zadatak natjecatelja bio je u što kraćem razdoblju ručno obrati parcelu kukuruza (8x10 m), posjeći stabljike i vezati ih u snopove, saditi klupe i napraviti *rpice*

(hrpe) od klipova. Tako je pobjedničkoj ekipi UBH „Dužijanca“ za taj posao bilo potrebno 12 minuta, što ih je plasiralo na prvo mjesto. Drugo mjesto pripalo je ekipi iz Jazova, a treće ekipi iz Sente.

Ista situacija ponovila se i u Novom Orahovu 16. listopada, gdje su risari UBH „Dužijanca“ ponovno zauzeli prvo mjesto, drugo mjesto osvojila je ekipa Crne Bare, a treće veterani KUD-a Obornjača iz Utrine. U Novom Orahovu pobjedničku ekipu činili su **Stipan Kujundžić**, **Suzana Matković** i **Marijan Marčić**.

Izvor: Hrvatska riječ, Ž. V. (Priredila N. S.)

Sedmi risarski disnotor

Na etno salašu i dvorištu kod đurđinske crkve sv. Josipa Radnika, 26. siječnja 2022. godine UBH „Dužijanca“ sedmi put organizirala je kolinje – disnotor.

I ove godine, donatori svinja i domaćini u Mirgešu bili su **Joso i Tanja Mačković**. Oni su radnike disnatora počastili rakijom i prisnacom, a nakon toga uslijedio je posao. Vina za radnike i goste osigurala je vinarija Skenderović. U dvorištu etno salaša na Đurđinu nastavljen je posao, vrijedni risari i prijatelji Dužijance marljivo su radili, a žene pripremale disnatorske delicije. Nakon svega, uslijedio je ručak za sve radnike i posjetitelje, služile se friške žmare, pečena divenica i paprikaš, a uz tamburaški ansambl „Ruže“ raspoloženje je bilo na visini.

Glavni majstori bili su **Stipan Kujundžić** i **Martin Gabrić**, pomagali su **Maćo Tikvicki**, **Ivan Piuković**,

Marinko Kujundžić, **Davor Ševčić**, **Ivan Dulić**. Paprikaš je kuhala **Krista Očanović**, **Željko Pančić** topio je mast, **Marija Kujundžić** pekla je žigaricu (jetru), **Ruža Juhas** i **Suzana Matković** ispekale su domaći kruh, a peć je užarila i divenicu ispekla Ruža Juhas.

V. Etnoradionica pravljenja tarane

Radionica je održana 30. lipnja 2021. godine na Etnosalašu u Đurđinu, a sudjelovali su **Marija Matković**, **Etuška Gabrić**, **Gabriška Zubić**, **Marija Vidaković**, **Vita Gabrić**, **Ruža Juhas**, **Očanović Krista**, **Eržika Horvacki**, **Violeta Stantić**, **Suzana Matković**. Na toj radionici prvi put sudjelovala je **Marija Mandić** i naučila praviti taranu. Za sve sudionice taranu je skuhalo i poslužilo risarskom divenicom **Marija Kujundžić**.

Izborna skupština UBH „Dužijanca“

U sjedištu Udruge, u Župi sv. Roka u Subotici, održana je godišnja, ove godine izborna, skupština Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* 22. ožujka 2022. Odlukom nazočnih članova, staro vodstvo vodit će Udrugu i u iduće četiri godine: na mjestu predsjednika ostaje mons. dr. **Andrija Anišić**, dopredsjednica će i dalje biti **Ljiljana Dulić**, a ravnatelj UBH-a **Marinko Piuković**.

Organizacijski odbor ostaje u istom sastavu: mons. **Stjepan Beretić**, **Marija Kujundžić**, **Lazar Cvijin**, **Pavle Kujundžić**, **Ivan Piuković**, **Miroslav Kujundžić** i **Dajana Šimić**, kao i Nadzorni odbor koji čine **Grgo Kujundžić**, **Joso Anišić** i **Grgo Tikvicki**.

O planovima za 2022. godinu govorio je ravnatelj udruge Marinko Piuković istaknuvši da će program *Dužijance* u Subotici biti isti kao i prijašnjih godina, a da je novina ostvarenje trodnevnog programa *Dužijanca* u Novom Sadu (od 22. do 24. srpnja). Program u Novom Sadu podrazumijeva otvorenje, akademiju i izložbu u spomen-domu bana **Jelačića**, koncert folklornih skupina na središnjem gradskom trgu (gdje će sudjelovati hrvatske udruge iz

svih krajeva Vojvodine), svečano euharistijsko slavlje u crkvi Imena Marijinog te svečanu povorku kroz grad i predaju kruha gradonačelniku na središnjem gradskom trgu.

Financijski plan za ostvarenje programskih aktivnosti iznosi 8,3 milijuna dinara.

Od drugih aktivnosti na kojima će se raditi, Piuković je naveo i ulaganja u razvojne projekte, stvaranje novih turističkih proizvoda vezanih uz *Dužijancu*, daljnji rad na međunarodnoj promociji manifestacije, tematsko upotpunjavanje svečane povorke na *Dužijanci*, izradu mrežne stranice *Dužijance* i jaču promociju na društvenim mrežama. Članovi skupštine usvojili su i izvješće o radu te financijsko izvješće Udruge za protekle 2021. godinu.

Izvor: Hrvatska riječ, D. B. P. (Priredila N. S.)

Sajam turizma u Beogradu

U druga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ nastupila je i ispred Turističke organizacije grada Subotice 25. ožujka predstavila manifestacije „Takmičenje risara“ i „Dužijancu“.

Na štandu je bio postavljen Risarski ručak – doručak, a služila se risarska slanina i risarska rakija. U istom terminu nastupili su zajedno s HKPD-om „Matija Gubec“ iz Tavankuta koji su predstavili svoje sadržaje, a članice predstavile pletenje slame. Nakon tog predstavljanja Dužijanca se predstavila i na štandu Pokrajinskog tajništva za privredu i turizam ispred Tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama. Štand Dužijance posjetili su tajnica i zamjenik tajnice pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Dragana Milošević** i **Goran Kaurić**.

Izaslanstvo UBH-a „Dužijanca“ u Mostaru

Predsjednik i ravnatelj UBH-a „Dužijanca“ zajedno s predsjednikom udruge „Marija“ i koordinatorom hrvatske redakcije Radio Marije Srbije boravili su koncem listopada 2021. godine u dvodnevnom posjetu biskupu, mons. **Petru Paliću** u Mostaru. Tom prigodom, po ovlasti biskupa subotičkog, mons. **Slavka Večerina**, pozvali su biskupa Palića da bude gost Dužijance 2022. godine. Datum Dužijance biskup Palić pribilježio je u svoj rokovnik i rekao da će se rado odazvati pozivu biskupa Večerina. Razgovarali su, također, i o mogućnosti održavanja Dužijance u Mostaru 2023. godine. Oba prijedloga biskup Palić podržao je i naglasio da je dobro što smo sve na vrijeme pokrenuli tako da se mogu obaviti nužni prethodni razgovori i s gradskim vlastima i tamošnjim udrugama kulture.

U večernjim satima susreli su se s generalnim konzulom R. Hrvatske u Mostaru **Markom Babićem**. A potom u studentskom domu „Dompes“ hercegovačke franjevačke provincije s p. **Ikom Skokom**, sve-

učilišnim profesorom voditeljem velikoga projekta „Dompes“. Obojica su također izrazila spremnost pomoći u organizaciji manifestacije „Dužijanca u Mostaru“ ako dođe do njegova ostvaraja .

A.A.

Dužijanca u topoteci „Baština Hrvata u Srbiji“

Topoteka *Baština Hrvata u Srbiji* predstavlja novi niz fotografija koje tematiziraju Dužijancu u Subotici, tradicionalni vjersko-kulturni običaj Hrvata – Bunjevaca u Srbiji. U Topoteci se nalaze i fotografije koje prikazuju 250. obljetnicu obilježavanja dolaska većeg broja Bunjevaca na prostor Bačke, pa je ta arhivska građa svojevrsna uvertira u niz fotografija vezanih uz Dužijancu. Pozornost je usmjerena na dužijance koje su se održale od 1920. do 1936. godine. Kako se radilo o mladim osobama ili pak djeci u ulogama bandaša i bandašica, posjetitelji imaju prigodu prepoznati možda još žive ljude, ili pak očeve, majke, bake i djedove. Fotografije je odabrao i opisao **Marinko Piuković**, dugogodišnji sakupljač starih fotografija.

Cilj projekta jest prikupljanje i predstavljanje starih fotografija da bi one bile dostupne na jednom mjestu, a nudi mnoštvo pretraživačkog alata koji gledatelju omogućavaju raznovrsnu pretragu te informiranje o fotografskoj građi.

Jedno od obilježja te platforme je i njezina interaktivnost – gledatelj u susretu s fotografijom nije tek pasivni promatrač, već može biti aktivno uključen u proces njezina opisivanja. Topoteka je, time, mjesto uspomena, ali i sadašnjeg susreta jer posjetitelji mogu podijeliti svoje stare fotografije tematski povezane s Hrvatima u Srbiji, predložiti, ispraviti ili

dati korisnu informaciju (kao što je prepoznavanje osoba na fotografijama), opisati sjećanja, osjećaje, dojmove vezane uz fotografije, bilo izravnim kontaktiranjem, bilo postavljanjem pitanja uz fotografiju.

Projekt Topoteka *Baština Hrvata u Srbiji*, pokrenut je u suradnji s Međunarodnim centrom za arhivska istraživanja ICARUS 2019. godine kao prva takva platforma na području Republike Srbije, uz financijsku potporu Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave R. Srbije i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan R. Hrvatske.

Topoteka se može naći na stranici Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata, klikom na poveznicu s logotipom topoteke ili izravno na poveznici hrvatisrbija.topoteka.net.

Marinko Piuković

LAZAR FRANCIŠKOVIĆ – ESEJI (“HRVATSKA RIJEČ”, 2012.)

Romor klasova

Rubom pustinje i plodnog polumjeseca Srednjeg istoka vrilo jedne oaze već 10.000 godina opskrbljuje biblijski grad Jerihon (hebr. Jereho “Mjesec”) svojom pitkom vodom. Od Mrtvog mora prema Judeji, prije osam tisuća godina, u čovjekov život je ušla krušna pšenica žitarica-cerealia, jedna od mnogih divljih trava kultivirana drugom, kozjom, genskim slučajem ili... Simbol žitnog, a i ostalih zrna za hranu je tako ukorijenjen u njihovom nepoznatom porijeklu. Moguće ih je oplemenjivati, ali ne i stvarati. Mjesečev grad je prakozmos za sada ljudske civilizacije i kulture. Čovjekova nadmoć proizlazi iz oblikovanja životnog krajolika, a ne i iz njegove nadmoći nad njime.

U starom Egiptu klas je bio simbol Ozirisove smrti i uskrsnuća. U početku bog zemljoradnje, kasnije je poistovjećen sa Suncem i s neprekidnošću preporođanja, napose drame ljudskog postojanja. Elizejske misterije u čast boginje Demetre (grč. božica plodnosti, ona koja upućuje u tajne života) i boga Zeusa (grč. bog duha, uređivača vanjskog i unutrašnjeg svijeta, oca bogova i ljudi, rim. Jupiter), odvijale su se tako što bi se ljudi u tišini predavali kontemplaciji ispred izložena zrna pšenice, slični pomalo vazmenom i beskvasnom kruhu u kršćanstvu, ali nije isto. Dokaz da je čovjek kao svjesno biće bio i jest nešto drugo tražilac Boga, i da se apostolsko kršćanstvo još u svom postojanju inkultiviralo bez obzira na narode i njihove bitke. S različitim uspjehom. Kao i sve donedavno motiv nakon žetve u Podunavlju, razmišljajući o neprekidnim mijenama godišnjih doba, smrti i uskrsnuća, kroz usporedbu života ljudi i biljaka.

Cerera, rimska božica, u rukama je držala snop žitnih klasova i rasipala ih je u Milosrđe i obilje, simbol sve hrane.

Grčki i rimski svećenici su glave žrtava uoči samog ih prinošenja posipali zrnom žita ili brašnom naglašavajući time njihovu besmrtnost i uskrsnuće.

Bijeg u Egipat i čudo sa žitom je motiv jedne starodrevne legende, Sv. Obitelj bježeći od Heroda s djetetom Isusom prolazila je kroz zeleno žito. Bogorodica je rataru u polju rekla da neprijateljima kaže kako ih je vidio dok je još sijao zrno žita i, gle odjednom su se polja zatalasala zrelim klasovima. A kada su stigli i vidjeli zrelo žito, progonitelji su odustali od njihova gonjenja.

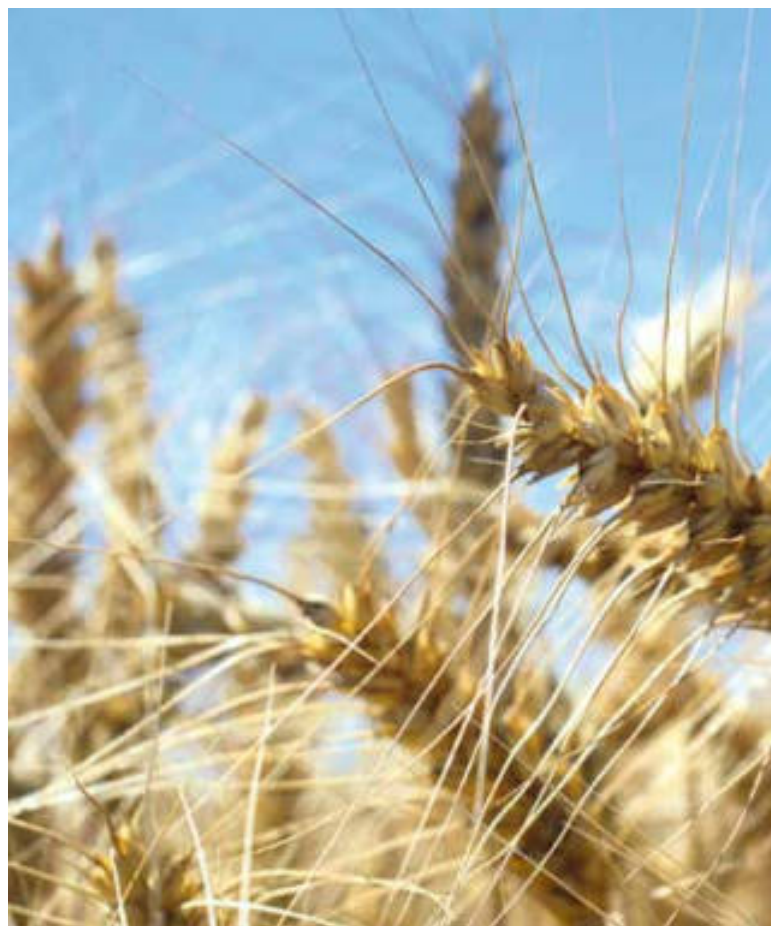
Bogorodica s ukrasnim motivima žitnih klasova po haljini i plamenim jezicima na rubu, oko vrata i na rukavima s djetetom Isusom u ruci uglavnom stoji, što dočarava njeno djevičansko materinstvo iz jedne srednjovjekovne legende.

Sv. Ivan evanđelist nam govori da žito označava samoga Krista i njegovu ljudsku narav: “... tko mrzi svoj život na ovome svijetu, sačuvat će ga za život vječni” (12. 23-25).

Zreli klasovi pšenice složeni s grozdovima čine kruh i vino u euharistiji, ili sv. pričest. Pokošeno žitno polje označava i svršetak svijeta.

U renesansi klas je bio znak ljeta i godišnjeg doba same žetve. Dok je balada dužijance slijedila prapovijest svoga življenja, kao zahvala čovjeka ravnice Bogu, za njene posljedice, za kruh života, u počelu čista i nepatvorena kao gorski kristal.

Težak je bio okrenut njivi i suprotstavljen silnim vjetrovima sa sviju strana svijeta, danju uljuljkivao

je svoju ćud kao mit o stepi i prapostojbini mora. Teškim i dosadnim oblacima prava (praha) lišća, koji su znali za tren navratiti i tišteći dušu ravničara. Htio ili ne čovjek ravnice je primio od Stvoritelja životodajnu dušu. Mi teško zamišljamo nebo puno zvijezda (nešto smo vidjeli tijekom 1999. godine za bombardiranja kao plimu svjetlaca). A nekada stanovnici ovoga kraja su iz takvog neba čitali mijene vremena, života, prolaznost ljudi, čak i samoga Svemira. Dugo u noć osluškivali dobre i zle namjernike salaša. Podizani iz trošne smjese prolaznosti zemlje trajali su više od jednog stoljeća i vraćali svojim se temeljima, prahu. Ali, ubrzo uz isti mar, volju i materijal su ga podizali nanovo u život na nekoj usamljenoj gredi u samoći, sve do naših dana. Čarolija života i življenja ljudi u nepregledu njiva i trajat će koliko nadam se i ljudi.

Za Bršančeva-Tijelovo blagdan beskvasnog kruha ili presvete euharistije iza Dova-Duhova ljudi ovog kraja su je pripremali iz novog brašna. Govore stari, a oni čuli od svojih starih. Vjerojatno se s novim brašnom čekalo, Bogu na čast i blagoslov, do ovog dana, u počinjućoj, s proljeća, Novoj godini. Krist je prije svoje žrtve na križu za svakoga čovjeka i sve ljude učinkovito ostavio pomoć u vidu svog Presvetog Tijela-Kruh života, čovjeku! Na dan aram. Pasha mjeseca u lunarnom hebrejskom kalendaru. Ili kod kršćana u prvu nedjelju iza uštapa nakon proljetnog ekvinocija

u Niceji što pada između 22. ožujka i 25. travnja. Prije izlaska iz Egipta narod je uz vino i koleta (pečeno žrtvano janje ili jarića, koji nisu smjeli imati ni jednu slomljenu kost) opasan pojasom i stojeći za stolom, s gorkim zeljem i beskvasnim hljebovima blagovao obrednu obiteljsku večeru. U Novom zavjetu žrtvovani Jaganjac je simbol samoga Krista, hrana i spasenje ljudima za život vječni. Najveći i najvažniji kršćanski blagdan je Vazam ili Uskrs! A središte ovoga blagdana je "Presveta Euharistija-Kristovo Tijelo kao i vino" koju (zapadni) kršćani na cijelom svijetu slave kao TIJELOVO. I otišao Ocu na nebesa. Ukinuo Stari i ustanovio Novi zavjet i u njem beskrvnu žrtvu, koju su i Židovi (krvnuljudsku) činili, u početku ne još izabrani narod, u okruženju susjeda.

Nisu važni korijeni riječi "Dužijanica - Bršančeva" već zašto i kako je čovjek ravnice to činio. Škrt na riječima, on je živio kako je mogao pa tako i govorio. Poradi toga imamo formu i fond riječi kakav je još živ.

Salaš je bio i jest stjecište obilježja života trpljenja i blagoslov čovjeku ravnice kojemu se uvijek vraćao i vraća, kao mornar moru ili zvjezdoznanac zvjezdoznanstvu, ne znajući ni sam zašto.

Zbog svega ovog i drugih stvari ravničar je davao hvalu svome Stvoritelju blagovanjem Blagdana i hodočašća na sveta mjesta, ako ne drugačije, a ono do obližnjeg raspela, kraj njiva i putova, molitvama, obredima... A dok su oni koji su mogli išli i dalje, i kad bi se vraćali, bili su veoma cijenjeni (bunj. na glasu i poznati) kod svojih, i u narodu. Nažalost, čovjek ravnice nije se odrekao ni do naših dana poganskih običaja, poglavito magije. Stoga znanstvena istraživanja nisu završena u puku; konačno, narod još traje, što će reći i stvara.

Odvajkada su vjera, ufanje i ljubav ovaj narod čuvali, i očuvat će ga da opstane usprkos svih nedaća koje su ga iskušavale i iskušavaju. "Dužijanica" je zahvala Bogu na mukotrpnom radu i obilju milosti kojima je On narod darovao. Nakon žetve bandaš (sa ispletenom krunom od klasova oko glave), s njime bandašica i risari su odlazili gazdi na salaš. Javljujuć mu da je žetva završena, i ostajali su na molitvi. Iza svega je slijedila svirka, igra i pjesma; vjerojatno tad u uporabi najčešći instrument-gajde, vrula-frula i tamburica i, dakako dobro vino. Nadajmo se i iskrena fala Bogu na krvuu! A kada je u nju ušao mamon i njegov duh sve je krenulo u tamu pa i čovjekova ljubav... naprama Bogu i čovjeku, što se vidi iz plodova. I ma kakva namjera njenog počela da je bila, ona je razdor i kamen smutnje od čovjeka naprama čovjeku... a da ne govorimo prema Bogu, da nije njegovog milosrđa i ljubavi prema

Ljudima ... a vidi ... ali i govori: Iv 21 ,2; i: Mk 6,17- 18; “... caru carevo – reče im Isus – a Bogu Božje!” . Pojedina i narod opstaju dobrim, a ne zlim djelima, hođajući istina često u tami, ali k svjetlosti, a ne od nje.

Još i danas ima osoba koje se sjećaju prečasnog Blaška Rajića i njegovih berbanskih zabava. S jeseni, kada bi se čokoće opilo svojim rodom, njegov šogor i sestra nedjeljom popodne bi parasničkim kolima izišli u vinograd i nabrali nekoliko pletenih košarova grožđa. (Vinograd mons. B. Rajića bio je na Čordaškom putu, danas Jovana Mikića, kada se ide iz grada s desne strane). I, uz pletene kolače u pudarskoj kolibi, grožđe pjesmu i harmoniku, na kojoj je svirao Rajićeve nećak, slavlje je trajalo do predvečer kada se išlo na večernje u Kersku crkvu (sv. Roka). Članovi Patronaže (ženska i muška, obično slabija imućna stanja – radnici) sa svojim predavačima i preč. Rajićem pješice bi izlazili i vraćali se nazad iz vinograda u Ker i kući-doma. Usprkos današnjih i nekih tvrdnji da je “Dužijancu” osnovao preč. Blaško, stariji tvrde da je njen osnivač bio biskup Lajčo Budanović, rodom iz Velikog Bajmaka. Prvi posvećeni subotički biskup s boravkom u Subotici.

Ako je Sv. Otac Ivan Pavao II. na početku trećeg milenija zamolio oprostjenje u ime Crkve i njenih članova od svijeta, da nam oprost sve što smo učinili kriva, pa zašto i mi ne možemo, i pamtimo? I Raščistiti s poviješću, ona je od ljudi a ne od Boga! Ti što nam govore “Idemo u Europu” su advocatus diaboli (đavolji odvjetnici). Koju? Kamo duhovnosti i materijalne vrijednosti? Napose vrijednosti čovjeka. Naše je vrijeme razdoblje općeg kaosa na planetu. Budućnost pripada onima koji ljube, vjeruju i hrabri su!

Valja nam zamisliti težaka i njegove žuljevite ruke od mara i rada kako sanjarski u buju jutra, dana ili večeri gleda viziju obilj zlatnih-zlatnih klasova žita, koji se njišu u praporcima vjetra. I svaki klas u sebi kao da je složena i složna obitelj s puno djece. Ili grozd od bezbroj zlatnih grožđića i zvončića žita i vina, koji pjevaju svome Tvorcu hvalu što su suradnici obilježivanja u krušnom krugu života. Ili div-zvono “Božji

glas” koji blago kazuje čovjekovu: Ljudski naraštaj neće uništiti ni vodom ni vatrom ni olujom... ali ako ne bude čuvao i mudro upravljao onime što sam mu povjerio, sam će sebe uništiti. I neka ne obeščašćuje dobra duha, zemlje i Svemira, zar ne vidi da već nije dobro. Oluj sa zlatnim zracima sunca u dugoj kosi i galeb u plavim visinama

– Mila! – Huk vjetra bi da nadjača glas koji juri preko davno požnjevenih polja žita. Za trenutak u tišini predaha vjetra, iz daljine mrmor tamburice o legend-vremenu tolikih Putotražiteja priča... A glas nastavlja:

– Sve je velika tajna, pa i u pozlaćenom jutru susret kod fontane.

– Dragi, još nije kraj... – neki ženski glas:

... U bludnoj od zla varoši? Ne poštuju se ni mrtvi ni živi, jer ih podjednako (koliko) mož brišu i sve je novac... nekolicina s legijom nameće si sebe i svoje sulude i zle mudrolije većini, krčme, bolje i ljepše, kafići izlaze na ulice: krađa, droga, prostitucija, ubojstva, zelenaštvo, apatija, nerad... Dućani i raznorazna roba (sluša od starih: ljudi iz daleka i druge boje kože donijet drugu će kulturu... a...)... sajam... Puk gladan... bolestan, umoran... svega mu dosta... ponajprije proroka... učitelja... obećanja... života... a jednog dana... sve će se promijeniti... – Stoje

... I varoš u daljini njive mreškaju. Zamišljene crne oči gledaju samo njima u znani kraj. Dalje u vidik: Nema ni salaša, izgubio... – Sunce sve crvenije, utapa se u liniju neba i zemlje... Na prašnjavoj cesti duge kao i on kose (istina nešto kraće). U vlasima iskre divlji cvjetovi s polja i velikih zjena, finih crta lica. Sunce kao kriška kruha u odlasku. Bruj zvona iz varoši i sela. Večernjača, Jupiter... na nebeskom svodu. U rukama krajolika praznina... možda jedan (Ona) nestali san u modro-ljubičastom fijuku večeri, krik galeba, u visinama i oluja oko Putosamotnika usamljena hoda. – Zamišljeni glas mu u ampi i večeri ravni. Na cesti, u beskrajju iskri, praha vijara i krajolika nešto rano nadošle jeseni.

U Subotici, ponedjeljak, 24. svibnja – Nedjelja, – Nedjelja, 2. lipnja 2002.

PROGRAM DUŽIJANCE 2022.

26.1.2022.	Tijekom dana	Risarski disnotor - Etno salaš u Đurđinu
25.4.2022.	U 16.30	Blagoslov žita – „Markovo“ – sveta misa u crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu; poslije svete mise, procesija od crkve do njive
23.6.2022.	U 19.00	Priskakanje vatre na Sv. Ivana Cvitnjaka – dvorište ispred crkve u Đurđinu
25.6.2022.	tijekom dana	15. Festival dječjeg stvaralaštva „ Dužijanica malenih “, HKC „Bunjevačko kolo“ Subotica
26.6.2022.	U 10.00	15. Festival dječjeg stvaralaštva „ Dužijanica malenih “, katedrala-bazilika sv. Terezije Avilske, Subotica
28.6.2022.	U 9.00	VI. Etno radionica pravljenje tarane - Etno salaš u Đurđinu
3.7.2022.	U 10.30	Dužijanica – crkva sv. Petra i Pavla apostola, Bajmak
9.7.2022.	Od 6.30	Takmičenje risara – njiva kraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu
10.7.2022.	U 9.30	Dužijanica – crkva sv. Marka Evanđelista, Žednik
16.7.2022.	U 18.00	Natjecanje u pucanju bičevima – njiva kraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu
17.7. 2022.	U 10.30	Dužijanica – crkva Presvetog Srca Isusova, Tavankut
22.7.2022.	U 18.00	• Akademija, otvorenje programa manifestacije „Dužijanica u Novom Sadu“ - atrij župne crkve u Petrovaradinu • Otvorenje izložbe slika „Bunjevačka nošnja i ris“ – Spomen-kuća Josipa bana Jelačića, Petrovaradin
23.7.2.22.	U 20.00	Koncert folklornih, pjevačkih i tamburaških skupina – Trg republike u Novom Sadu
24.7.2022.	U 10.00	Svečana misa zahvalnica - crkva Imena Marijinog, Novi Sad
	U 11.00	Svečana povorka kroz grad
	U 11.15	Defile ispred bine na Trgu republike
	U 12.00	Predaja kruha gradonačelniku Novog Sada
24.7.2022.	U 14.00	Konjičke utrke Dužijanica – Gradski hipodrom, Subotica
25.7.2022.	U 19.00	Otvorenje Izložbe s Božjom pomoći - Pastoralni centar <i>Augustinianum</i> , Subotica

27.7.2022.	Tijekom dana	Postavljanje izloga u središtu grada za natjecanje aranžera izloga – Subotica
31.7.2022.	U 10.00	Dužijanca – crkva Presvetog Trojstva, Mala Bosna
1. – 9.8.2022.		Radionica čišćenje žita i pletenje vijenaca - dvorište župe sv. Roka u Subotici
4.8.2022.	U 19.00	Izložba slika s XXV. Međunarodne likovne kolonije „Bunarić“ – HKC „Bunjevačko kolo“, Subotica
4. – 6.8.2022		XXVI. Međunarodna likovna kolonija „Bunarić“ – HKC „Bunjevačko kolo“, Subotica
7. 8. 2022.	U 10.00	Dužijanca – crkva sv. Josipa Radnika, Đurđin
7. 8. 2022.	U 18.00	Dužijanca – kod križa u centru, Mirgeš
11.8.2022.	U 19.00	Književna večer u organizaciji Katoličkog društva „Ivan Antunović“ – Svečana dvorana HKC „Bunjevačko kolo“, Subotica
12.8.2022.	Tijekom dana	Izložba rukotvorina – Gradski trg, Subotica
12.8.2022.	U 19.00	Izložba radova od slame nastalih na XXXVII. Sazivu kolonije slamarki u Tavankutu – Vestibul Gradske kuće, Subotica
12.8.2022.	U 20.00	Tamburaška večer , trg, Subotica
	20.20	• Predstavljanje bandaša i bandašice i izbor pratilaca, proglašenje najljepšeg izloga – Gradski trg, Subotica
13.8.2022.	U 18.00	• Svečana Večernja – katedrala-bazilika sv. Terezije Avilske, Subotica
	U 19.30	• Polaganje vijenca od žita na spomenik Risaru i spomen-bistu Blaška Rajića – park ispred Gradske kuće, Subotica
13.8.2022.	U 20.00	Skupština risara – Gradski trg, Subotica Nastup folklornih ansambala – Gradski trg, Subotica
14.8.2022.	U 9.00	SREDIŠNJA PROSLAVA DUŽIJANCE 2022. • Blagoslov i ispraćaj bandaša i bandašice – crkva sv. Roka, Subotica
	U 9.15 do 9.45	Povorka do katedrale sv. Terezije Avilske
	U 10.00	Svečano euharistijsko slavlje – katedrala sv. Terezije Avilske, Subotica
	U 12.00	Svečana povorka kroz grad, predaja kruha gradonačelniku – Gradski trg, Subotica
	U 19.00	Posjet grobu Blaška Rajića – Kersko groblje, Subotica
	U 20.00	Bandašicino kolo – Gradski trg, Subotica
28.8.2022.	U 10.00	Proštenje na Bunariću

DUŽIJANCA

SUBOTICA
8. 8. 2021.

DUŽIJANCU 2021. pomogli su:

Josip Miković

Ovaj broj Revije Dužijanca pomogli su:

Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama

Štamparija ROTOGRAFIKA

SALAŠ 024

FOTOGRAFIJE:
Zoran Vukmanov Šimokov
Adrijana Vukmanov Šimokov
Nada Sudarević

Klara Dujak
Ivan Ivković Ivandekić
Nela Skenderović
UBH „Dužijanca“

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

008(=163.42)(497.113)
398.332.33

REVIJA Dužijanca : Ilustrirani časopis Udruge
bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ za kulturu življenja / Glavna
urednica Nela Skenderović, - God. 1, br. 1 (pros. 2014.) - Subotica :
Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanca, 2014. - Ilustr.; 30 cm

Izlazi jednom godišnje.
ISSN 2406-1638 = Revija Dužijanca
COBISS.SR.-ID 292121607

ISSN 2406-1638

9 772406 163009